

Beatissimo papæ Theophilo Hieronymus Salutē. Ex eo tēpore quo beatitudinis tuæ accepi epistolas: iuncto paschali libro usq; in presentē diē ita & mērore luctus & sollicitudine ac diuersis sup̄ statu ecclēsiæ hinc rumoribus exagitatus sum: ut uix uolumē tuū potuerim in latinū sermonē uertere. Optime enī nosti iuxta ueterē sententiā non esse tristē eloquētiā: maxime si ad ægritudinē animi accedat corporis ægritudo. Et hanc ipsā epistolam febre æstuaus: & quintū iam diē decūbens lectulo nimia festinatione dictaui: breuiter idicāns beatitudinē tuā: magnū me laborē sustinuisse in trāslatione eius: ut omnes sentētiās pari uenustate trāsserem: & græcæ eloquētiæ latinum aliqua ex parte responderet eloquiū. In principio philosopharis: & generaliter agēs dū omnes erudis: unum iugulas. In reliquis aut̄ quod uel difficillimū est: rhetoricæ eloquētiæ iungis philosophos: & Demosthenē atq; Platonē nobis confocias. O quāta dicuntur in luxuriā: quātis præconiis extollitur cōtinentia: & de itimis sapiētiæ disciplinis diei ac noctis: lunæ cursus ac solis ratione: mūdi istius natura describit: & hāc ipsam disputationē ad scripturā: refert auctoritatē: ne in paschali libro uidearis de sæcularibus q̄cūq; fontibus mutuatus. Quid plura? In his laudare te uereor ne assentādi crimen icurrā. Optius liber est: & i philosophis: & agens susceptā causā absq; iuidia p̄sonarū. Vnde obsecro te ignoscas tarditati etiam meæ. Ita enī sãctæ & uenerabilis Paulæ cōfectus sū dormitione: ut absq; trāslatione huius libri: usq; i præsentia rū nihil aliud diuini opis scripserim. p̄didimus enī ut ipse nosti rep̄te solatiū: qđ (ut cōscientiæ nostræ testis est dominus) nō ut p̄prias ducimus necessitates: sed ut sãctos refrigeria q̄bus illa sollicite seruebat. Sãcta & uenerabilis te filia tua Eustochiū: quæ nullā p̄ matris absētia recepit cōsolationē: te uniuersa fraternitas suppliciter salutat. Libros quos dudū scripsisse te nūciauisti: uel legēdos nobis: uel uertendos transmittē. Vale in Christo.

Præfatio Ruffini presbyteri Aquilegensis in libros periarcon Origenis: in quo dicit se Hieronymū imitatum: qui eiusdem Origenis aliqua traduxerat: & profiteretur quæ a fide discrepant detractaturum. Nota qđ hic primum inter Hieronymum & Ruffinum exorta est contentio: cum callide in ea præfatione Hieronymi mentio habita crederetur: sicut mox subiecta testatur.

Origo distorsionis et diffinitionis inter Hieronymum et Ruffinum

Scio q̄ plurimos fratrum scientiæ scripturarum desiderio prouocatos: poposcisse ab aliquantis eruditissimis uiris: & græcarum litterarum peritis: ut Origenem Romanum facerent: & latinis auribus eum donarent. In quod etiam cum frater & collega uester ab episcopo Damaso deprecatus: homelias duas de canticis canticorum in latinum transtulisset ex græco: ita in illo opere ornate magnificeq; præfatus est: ut cuius legendi Origenem: & auidissime perquirendi desiderium commoueret: dicens illius animæ conuenire: quod dictum est. Introduxit me rex in cubiculum suum asserens eum: quod cum in cæteris libris omnes uincat in canticis canticorum: Etiam ipse se uicerit. Pollicetur sane in ipsa præfatione se & ipsos in canticis canticorum libris: & alios q̄ plurimos Origenis Romanis auribus largiturum. Sed ille ut uideo in stilo proprio placens: rem maioris gloriæ sequitur: ut pater uerbi sit potius q̄ interpretis. Nos ergo rem ab illo quidem ceptam sequimur & p̄batam: sed non æquis eloquentiæ uiribus: tanti uiri ornare possumus dicta. Vnde uereor ne uitio meo id accidat ut uir quem ille alterum post apostolos ecclēsiæ doctorem scientiæ ac sapientiæ merito comprobauit: inopia sermonis nostri longe se inferior uideatur. Quod ego sæpe considerans reticebā: nec deprecantibus me frequenter in hoc opus fratribus annuebā. Sed tua uis fidelissime frater Machari: tanta est: cui obistere ne impitiam quidē potest: propter quod ne te ultra tam grauem paterer exactorem: etiam contra propositum meum cessi: ea tamen lege atq; ordine: ut quantum fieri potest: interpretando sequar regulā prædecessorū. Et eius præcipue uiri: cuius superius fecimus mentionē: qui cū ultra .lxx. libellos Origenis: quos homeliticos appellauit: aliquantos etiā de tomis in apostolū scriptis transtulisset in latinū: in quibus cū aliquanta offendicula iueniantur i græco: ita elimaui omnia interpretado atq; purgauit: ut nihil in illis quod a fide nostra discrepet latinus lector inueniat: hunc etiā nos licet nō eloquentiæ uiribus disciplinæ tamen regulis inquantū possumus: sequimur obseruantes scilicet ne ea quæ in libris Origenis a seipso discrepantia inueniuntur atq; contraria proferamus: cuius diuersitatis causā plenius tibi in apologetico: quē Paphilus pro libris ipsius Origenis scripsit: edidimus breuissimo libello supaddito: in quo euidētibus ut arbitror probamētis corruptos esse i q̄ plurimis ab hæreticis & maliuolis libros eius ostēdimus: & istos præcipue quos nunc exigis ut interpreter. id est periarcon: quod de principiis uel de principatibus dici potest: qui sūt re uera alias & obscurissimi & difficillimi. De rebus enim ibi talibus disputati quibus philosophi omni sua ætate consumpta nihil inuenire potuerunt. Hic uero noster q̄tū potuit egit: ut creatoris fidem & creaturæ rez rationem: quā illi ad impietate traxerunt: ad pietatem ipse cōuerteret. Sicubi ergo nos in libris eius aliquid contra id inuenimus: quod ab eo in cæteris locis fideliter de trinitate fuerat definitum: ueluti adulteratū hoc & alienū: aut prætermisimus: aut secundū eam regulam protulimus: quā ab ipso frequenter inuenimus affirmatā. Si qua sane uelut pitis iam & scientibus loquēs: dum breuiter trāsire uult obscurius protulit: ut manifestior fieret locus: ea quæ de ipsa re in aliis eius libris aptius legeramus: adiecit explanatiōi studentes: nihil tamen nostrū diximus. Sed licet in aliis locis dicta sua tamen reddidimus. Hoc autē iccirco in præfatione cōmonui: ne forte calūniatores itez se criminandi putarent inuenisse materiā: sed uiderint ipsi quid peruersi & cōtentiosi homines agant. Nobis interim tantus labor: si tamen orantibus uobis deus iuuerit: iccirco susceptus est: nō ut calūniosos ora (quod fieri non potest: licet forte etiam hoc deus faceret) clauderemus: Sed ut proficere ad scientiam rez uolentibus materiā præberemus. Illud sane omnem qui hos libros uel descripturus est: uel lecturus in conspectu dei patris & filii & spiritus sancti: contestor: atq; conuenio: per futuri regni fidem: per resurrectionis ex mortuis sacramentum: per illum qui præparatus est diabolo & angelis suis æternū ignē: sic non illum locum æterna hæreditate possideat: ubi est fletus & stridor dentium: & ubi ignis eorum non extinguitur.

Tomos

Euidētibus probamētis periarcon.

tride

tride

gurat

guetur & uermis eorum non morietur: ne quis addat aliquid huic scripturae: ne auferat: ne iserat: ne immutet: sed conferat cum exemplaribus: unde scripserit: & emendet ad litteram: & distiguet: & non emendatum uel non distinctum codicem non habeat: ne sensum difficultas: si distinctus codex non sit: maiores obscuritates legentibus generet.

Pammachii & Oceani ad beatum Hieronymum presbyterum commonentium: ut de callida Ruffini interpretatione & mentione illius in praefatione habita se purget. Epistola. XXXII.

Anctus aliquis ex fratribus schedulas ad nos cuiusdam detulit: quae Origenis uolumen quod Periarcho scribitur: in latinum sermonem uersum tenerent. Et quonia in his multa sunt: quae tenuitate nostri ingenii promouent: quaeque minus catholice dicta existimamus: suspicamur etiam ad excusationem auctoris multa de libris eius esse subtracta: quae apertam impietatem eiusdem monstrare potuissent: quosumus praestantiam tuam: ut hoc specialiter non tam nobis quam uniuersis: qui in urbe habitant: profecturum opus digneris impendere: ut supradictum librum Origenis ad fidem: quemadmodum ab ipso auctore editus est: tuo sermone manifestes: & quae a defensore eius interpollata sunt: pedas. Et quae etiam in his schedulis quas ad sanctitatem tuam direximus: uel contra catholicam regulam: uel iperite edita sunt: redarguas atque conuincas. Sane subtiliter in praefatione operis sui mentionem tacito nomine tuae sanctitatis expressit: quod a te promissum opus ipse compleret: illud oblique agens etiam te simili ratione sentire. Purga ergo suspensiones hominum: & conuince criminantem: ne si dissimulaueris: consentire uidearis.

Apologia beati Hieronymi ad eosdem responsua. In qua docet se Origenis doctrinam non dogma sectatum: docetque illum ita legendum: ut exceptis bonis contraria fidei respuant. Illius quoque errores detegit: & praefationem in libros periarchon carpit: illorumque interpretationem uitiosam damnat. Epistola. XXXIII.

Schedulae quas misistis: honorifica me affecere contumelia: sic ingenium praedicantes: ut fidei tollerent ueritatem. Et quia eadem in Alexandria & Roma & in toto pene orbe boni homines super meo nomine iactare consueuerunt: & tantum me diligunt: ut sine me haeretici esse non possint: omitam personam: rebus tantum & criminibus respondebo. Neque enim prodest maledicentibus remaledicere: & aduersarios talione mordere: cui praecipitur malum pro malo non reddere: sed uincere in bono malum: saturari obprobriis: & alteram uerberanti praebere maxillam: Obiiciunt mihi: quare Origenem aliquando laudauerim. Ni fallor: duo loca sunt: in quibus eum laudauimus: praefatiuncula ad Damasum in homeliis canticis canticorum: & praemium in libro hebraicorum nominum. Quid ibi de dogmatibus ecclesiae dicitur? Quid de patre & filio & spiritu sancto. Quid de carnis resurrectione? Quid de animae statu atque substantia? Simplex interpretatio atque doctrina simplici uoce laudata est. nihil ibi de fide: nihil de dogmatibus comprehensum est. Mortalis tantum tractat locus: & allegoriae nubilum serena expositione discutit. Laudauimus interpretationem: non dogmatistam: ingenium: non fidem: philosophum non apostolum. Quod si uolunt super Origenem meum scire iudicium: legant in Ecclesiastice commentarios: replicent in epistola ad Ephesios tria uolumina: & intelligant me semper eius dogmatibus contraxisse. Quae enim stultitia est: sic alicuius laudare doctrinam: ut sequar & blasphemiam? Et beatus Cyprianus Tertulliano magistro utitur ut eius scripta probat. Cumque eruditi & ardentes delectentur ingenio: Motanum cum eo Maximillaque non sequitur. Fortissimos libros contra Porphyrium scribit Apollinaris. Ecclesiasticam pulchre Eusebius historiam texuit: alter eorum dimidiatam christi introducit oeconomiam: alter impietatis Arrii aptissimus propugnator est. Ve inquit Esaias: qui dicitur bonum malum: & malum bonum & qui faciunt amarae dulce: & dulce amarae: nec bonis aduersarios si honestum quid habuerint detrahendum est: nec amicos laudanda sunt uitia: & unumquodque non personarum: sed res potest iudicandum est. Mordetur & Lucilius: quod in composito currat pede: & tamen sales eius leposque laudant: dum esse iuuenis miro descendi ferebar ardore nec iuxta quorundam praesumptionem: ipse me docuit. Apollinaris Laodicenum audiui Antiochiae frequenter & colui. Et cum me in sanctis scripturis erudiret nunquam illius contentiosum dogma suscepimus. Iam canis spargebar caput: & magistrum potius quam discipulum decebat: prexi tamen alexandriam: audiui Didymum: in multis ei gratias ago. Quod neciui didici: quod sciebam illo docente non perdidici. Putabam me homines finem fecisse discendi: ueni rursum Hierosolymam & Bethleem: quo labore: quo praecio Barabanum nocturnum habui praecceptorem? Timebat enim iudeos: & mihi alterum exhibebat Nicodemum: horum omnium frequenter in opusculis meis facio mentionem. Certe Apollinaris & Didymi inter se dogma contrarium est. Rapiat me ergo utraque turba diuersum alituncus: quia magistrum utrumque confiteor: si expedit odisse homines: & greges aliquas detestari: miro odio auersor concisionem: usque hodie enim persequuntur dominum nostrum Iesum christum in synagogis sathanam. Obiiciat mihi quispiam: cur hominem iudeum habuerim praecceptorem. Et audet quidam proferre litteras meas ad Didymum quasi ad magistrum. Grande crimen discipuli: si hominem eruditum & senem magistrum dixerim. Et tamen uolo inspicere ipsam epistolam: quae tanto tempore in caluniam reseruata est. Nihil praeter honorem & salutationem continet: inepta sunt haec & friuola. Arguite potius ubi haeresim defenderim: ubi prauum Origenis dogma laudauerim in lectione Esaiam in quo duo seraphin clamantia describuntur: illo interpretate filium & spiritum sanctum: nonne ego detestandam expolitionem in duo testamenta mutauimus? Habetur liber in manibus ante. xxx. annos editus: tot opuscula mea: & maxime commentarii iuxta oportunitatem locorum: gentilem sectam laecerat: quod autem opponunt congregasse me libros scilicet illius super cunctos homines: utinam omnium tractatorum haberem uolumina: ut tarditatem ingenii eruditionis diligentia compensarem. Congregauimus libros eius fateor. Et ideo errores non sequor: quia scio uniuersa quae scripsit. Credite experto: quasi christianus: christianis loquor: uenenata sunt illius dogmata aliena a scripturis sanctis uim scripturis facientia: legi inquam legi Origenem. Et si in legendo crimen est: fateor: & nostrum marsupium Alexandrinae chartae euacuauerunt. Si mihi creditis origenista nunquam fui. Si non creditis nunc esse cessauimus: quod si nec sic adducimini ad fidem: compellit me ad defensionem mei: contra

*Interpres diffinitus
Dogmatistae
Tertullianus magister Cyprianus
Apollinaris
Eusebius
Lucilius in composito
Carmine: salubri non perueniens
Apollinaris auctor
Hieronymus fuit*

*In Origenem
Origenista*

Amasium uestrum scribere: ut si non creditis neganti: creditis saltē accusanti. Sed libentius mihi erranti credit
q̄ correcto. Nec mirū: putāt enim me suū esse συμμυσθη: & propter animales & luteos: nolle palam dogma
ta confiteri. Ipsorum enim decretū est: non facile margaritas ante porcos mittendas: nec dandū sanctū canibus
Et cū Dauid dicere: abscondi in corde meo eloquia tua: ut non peccē tibi. Et in alio loco super iusto: qui loquit̄
inquit ueritatē cū proximo suo: id est cū iis qui domestici fidei sunt. Ex quo uolunt intelligi: nos qui necdū ini-
tati sumus debere audire mendacium: ne paruuli atq; lactentes solidioris cibi edulio suffocemur. Quod autē
periuriō atq; mendacii inter se orgiis foederentur: sextus Stromatū liber: in quo Platonis sententia nostrū dog-
ma cōponit: plenissime docet. Quid igitur faciā: Negē me eiusdē dogmatis esse: Non credunt: ridebunt & di-
cent: domi nobis ista dicuntur. Faciā quod solū cauent: ut sacra eorū atq; mysteria in publicū proferā: & omnis
prudētia eorū: qua nos simplices ludunt in ppatulo sit. Et qui neganti uoci nō credunt: credant saltē arguētī sti-
lo. Hoc enī uel maxime cauent: ne quādo contra auctore suū eorū scripta teneant: facile dicunt cū iuramento:
quod postea alio soluant p̄iurio. A subscriptione tergiuersant: quæruntq; suffragia: alius non possū inquit dā-
nare quod nemo dānauit: alius nihil sup hoc a patribus statutū est: ut dū totius orbis puocatur auctoritas: sub-
scribendi necessitas differatur. Quidā Constantius: quomodo inquit dānabimus: quod synodus Nicēna non
tetigit: Quæ enim dānauit Arrium: dānasset utiq; & Origenē: si illius dogmata reprobasset: scilicet uno medi-
camine omnes simul morbos debere curari. Et iccirco spiritus sancti neganda maiestas est: quia in illa synodo
super substantiā eius silentiū fuit: De Arrio tunc non de Origene quæstio fuit: De filio nō de spiritu sancto: cō-
fessi sunt quod negabat: tacuerunt de quo nemo quærebat: quanq̄ latenter Origenē fontē Arrii p̄cusserunt. Dā-
nantes enim eos qui filiū de patris negant esse substantia: illum pariter Arriūq; dānauerunt. Alioquin hoc argu-
mento nec Valentinus nec Martion nec Cathaphryges nec Manichæus dānari debent: q̄a synodus nicēna eos
non nominat: quos certe ante synodū fuisse non dubiū est. Quod si quando urgeri cœperint: & aut subscribē-
dum eis fuerit: aut exeundū de ecclesia: miras strophas uideas. Sic uerba tēperāt: sic ordinē uertunt: & ambigua
quæq; concinunt: ut nostrā & aduersariōrū confessionē teneant: ut aliter hæreticus: aliter catholicus audiat: qua-
si non eodē spiritu & Apollo delphicus atq; Loxias oracula cecinerint Cræso & Pyrrho diuersis tēporibus: sed
pari illudentes strophæ. Exempli causā pauca subiiciā. Credimus inquit resurrectionē futurā corporū. Hoc
si bene dicat: pura confessio est. Sed quia corpora sunt cælestia: & terrestria: & aer iste & aura tenuis iuxta natu-
ram suā corpora nominant: corpus ponunt non carnē: ut orthodoxus corpus audiens: carnē putet: hæreticus
spiritū recognoscat. Hæc est eorū prima decipula: quæ si deprehensa fuerit instruunt alios dolos: & innocentia
simulant: & malitiosos nos uocant: & quasi simpliciter credentes aiunt: Credimus resurrectionē carnis. Hoc ue-
ro cū dixerint: uulgus indoctū putat sibi sufficere: maxime quia id ipsū & in symbolo credit. Interrogas ultra:
circuli strepitus comouent: fautores clamitant. Audisti resurrectionē carnis. Quid quæris amplius: Et in per-
uersū studiis cōmutatis nos sycophantæ: illi simplices appellantur. Quod si obduraueris frontē: & urgere cœ-
peris: carnē digitis tenens: an ipsā dicant resurrecturā: quæ cernitur: quæ tangit: quæ incedit: & loquitur: Prio-
rident: deinde annuunt: dicentibusq; nobis: utrū capillos & dentes: pectus & uentrē: manus & pedes: ceterosq;
artus ex integro resurrectio exhibeat. Tunc uero risu se tenere non possunt: cachinoq; ora soluentes: tōlores no-
bis necessarios & placetas & medicos ac sutores ingerunt. Vltroq; interrogant: utrū credamus & genitalia utri-
usq; sexus resurgere: nostras genas hirtas: scemina: leues fore: & habitudinē corporis pro matris ac scemina: di-
stinctione diuersā. Quod si dederimus: statim expetunt uuluā & coitū: & cetera quæ in uentre sunt: & sub uē-
tre: singula mēbra negant: & corpus quod constat ex mēbris: dicunt nō resurgere. Non est huius tēporis contra
dogma peruersū rhetoricū iactare sermonē. Non mihi diues Ciceronis lingua sufficere: nō feruens Demosthe-
nis oratio anima: ut possit implere sermonē: si uelim hæreticorū fraudulentias proderet: qui uerbotenus resurre-
ctionē fatentes: animo negant. Solent enī mulierculæ eorū mamas tenere: uentri applaudere: lūbos & scemora
& puras attrēctare maxillas: & dicere: Quid nobis prodest resurrectio: si fragile corpus resurget. Tēpore futu-
ræ resurrectionis angelorū habebimus naturā: dedignant uidelicet cū carne & ossibus resurgere: quibus resur-
rexit & Christus. Sed fac me errasse in adolescentia: & philosophorū id est gentiliū studiis cruditum: in p̄cipio
fidei dogmata ignorasse christiana: & hoc putasse in apostolis: quod in Pythagora & Platone & Empedocle le-
gerā: Cur paruuli in christo atq; lactentes errorem sequimini: Cur ab eo impietatē discitis: qui nec dū pietatē
nouerat: Secunda post naufragiū tabula est: culpā simpliciter confiteri. Imitati estis errantē: imitami & cor-
rectū. Errauimus iuuenes: emendemur & senes. Iūgamus gemitus: & lachrymas copulemus: ploremus: & con-
uertamur ad dominū: qui fecit nos: non expectemus p̄nitentiā diaboli. Vana est illa præsup̄tio: & in gehēna
trahens profundū: hic autem creditur uita: aut amittitur. Si Origenem nunq̄ secutus sum: frustra infamare me
cupitis. Si discipulus eius fui: imitami p̄nitentē. Creditis contenti: credite & neganti. Si ista ut ais iquit no-
ueras: quare cum laudasti in opusculis tuis: Et hodie laudare: nisi uos eius laudaretis errores. Non mihi displi-
ceret ingeniū: nisi quibusdā etiā placeret impietas. Et apostolus precipit omnia legentes: quæ bona sunt retinē-
tes. Lactantius in libris suis & maxime in epistolis ad Demetrianum spiritus sancti omnino negat substantiam:
& errore iudaico dicit eum ad patrem referrī uel ad filium: & ad s̄ctificationē utriusq; personæ sub eius nomi-
ne demonstrari. Quis mihi interdiceret potest: ne legā institutionū eius libros: quibus contra gētes scripsit for-
tissime: quia superior sentētia detestāda est: Apollinaris cōtra Porphyriū egregia scripsit uolumina: p̄bo labo-
rē uiri: licet fatuū in plarīsq; dogma contēnam: confitemini & uos in quibusdā errare Origenē: & uim ultra non
faciā. Dicite eū male sensisse de filio: peius de spiritu sancto: animarū de cælo ruinas ip̄e ptulisse: resurrectionē
carnis

Amasium

*Diues Ciceronis lingua
Demosthenis oratio*

Lactantius

Apollinaris

carnis uerbo confiteri: ceterum assertionem destruere: post multa secula atque una de omnibus restitutione: id ipsum fore Gabrielē: quod diabolū: Paulū quod Cayphā: uirgines quod prostibulas. Cū hæc reieceritis: & quasi censoria uirgula separaueritis a fide ecclesiæ: tuto legā cetera: nec uenena iam metuā: cum atidotum præbitero: non mihi nocebit: si dixerō Origenes: cum in cæteris libris omnes uicerit: in cantica canticorum ipse se uicit: nec formidabo sententiam: quia illum doctorem ecclesiarum quondam adolescentulus nominauit nisi forte accusare debui: cuius rogatus opuscula transferebam: & dicere in prologo: hic cuius interpretor libros hæreticus est. Caue lector ne legas: fuge uiperam. Aut si legere uolueris: scito a malis hominibus & hæreticis corrupta esse quæ translata: quæ timere non debeas. Ego enim omnia quæ uitiata fuerunt correxi: hoc est aliis uerbis dicere: ego qui interpretor catholicus sum: hic quem interpretor hæreticus est. Denique & uos satis simpliciter & ingenue: & non malitiose: parui scilicet pendentes precepta rhetorica: & prestigias oratorum: dū libros eius περιερκων hæreticos confitemini: & in alios crimen transferre uultis: iniecitis legentibus scrupulum: ut totā auctoris uitā discernerent. Et ex cæteris libris eius coniecturam presentis facerent quæstionis. Ego callidus qui emendauit: silens quod uolui: & dissimulans crimina: non feci inuidiā criminoso. Aiunt & medici grandes morbos non esse curandos: sed dimittendos naturæ: ne medela languorem exasperet. Centum quinquaginta anni prope sunt: ex quo Origenes mortuus est tyri. Quis latinorum ausus est unquam transferre libros eius de resurrectione? Periarcho: Stromateas: Quis per infame opus seipsum uoluit infamari? Nec disertiores sumus Hilario: nec fideliores Victorino: qui eius tractatus non ut interpretes: sed ut auctores proprii operis transtulerunt. Nuper sanctus ambrosius sic Hexamerō illius compilauit: ut magis Hippolyti sententias Basiliique sequeretur. Ego ipse cuius æmulatores esse uos dicitis: & ad cæteros talpæ: caprearum in me oculos possidetis: si malo animo fuisset erga Origenem: interpretatus essem hos ipsos: quos supra dixi libros. Ut mala eius etiam latinis nota facerem: sed nunquam feci: & multis rogantibus acquiescere nolui. Non enim consueui eos insultare erroribus: quorum miror ingenia. Ipse si adhuc uiueret Origenes: irasceret uobis fautoribus suis. Et cum Iacob diceret odiosum me fecistis in mundo. Vult aliquis laudare Origenem: Laudet ut laudo. Magnus uir ab infantia: & uere martyris filius alexandriæ ecclesiasticam scholam tenuit. Succedens eruditissimo uiro Clementi præbytero: uoluptates in tantum fugit ut zelo dei: sed tamē non secundum scientiam: ut ferro trūcare genitalia. Calcauit auaritiā: scripturas memoriter tenuit. Et in studio explanationis eorum: diebus sudauit ac noctibus. Mille & eo amplius tractatus: quos in ecclesia locutus est: edidit. innumerabiles præterea cōmentarios quos ipse appellat tomos. Et quos nunc prætereō. ne uidear operæ eius indicem texere. Quis nostrum tanta potest legere: quanta ille conscripsit? Quis ardentem in scripturis animū nō meretur? Quod si quis iudas zelotes apposuerit nobis errores eius: audet libere. Interdum magnus dormitat Homerus.

Compara uirgula

Medicorum dictum.

*Origenem gona-hia uau
runt ferro zelo dei*

Verum operi longo fas est obrepere somnum. Et ignoscere: non imitemur eius uitia: cuius uirtutes non possumus sequi. Errauerunt in fide alii: tam græci quam latini: quorum non necesse est proferre nomina: ne uideamur eum non sui merito: sed aliorum errore defendere. Hoc non est inquiete excusare Origenem: sed accusare cæteros: pulchre: si eum errasse nō dicerem: si in fidei prauitate: saltem apostolum Paulum uel angelum de cælo audiendum crederem. Nunc uero cū simpliciter errorem eius fatear: sic legā ut cæteros: quia sic errauit ut cæteri. Sed dicas: si multorum cōis est error: cur solū persequimini? Quia uos solū laudatis ut apostolū: tollite amoris περιεβολην: & nos tollimus odii magnitudinē. Cæterorum uitia de libris suis ad hoc tantū excerpitis: ut huius defendatis errorem. Origenem sic fertis in cælū: ut nihil eū errasse dicatis. Quisquis es assertor nouorum dogmatū: quæso te ut parcas rōanis auribus: parcas fidei: quæ apostoli uoce laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris quod ante nesciuimus? Cur profers in mediū: quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Usque ad hunc diē sine ista doctrina mundus christianus fuit. Illa senex tenebo fidem: in qua puer natus sum. Pelusiotas nos appellant: & luteos animalesque & carnosque: nō recipiamus ea quæ spiritus sunt: illi scilicet Hierosolymitæ: quorum mater in cælo est. Nō contēno carnē: in qua christus natus est: & resurrexit: nō despicio lutū quod excoctū in testam purissimā regnat in cælo. Et tamen miror: cur carni detrahentes uiuant carnaliter: & inimicā suā foueant: & nutriant delicate: nisi forte implere uolunt scripturam dicentē. Amate inimicos uestros: & benefacite his qui persequuntur uos. Amo carnē castā: uirginem: ieiunantē: amo carnem nō opera: sed substantiā: amo carnē quæ iudicandā se esse nouit: amo illā: quæ pro Christo in martyrio cecidit: laniat: exurit. Illud uero quod asserunt: a quibusdā hæreticis & maluolis hoibus libros eius esse uiolatos: quæ ineptū sit: hinc probari potest. Quis prudentior: doctior: eloquentior Eusebio & Didymo assertoribus Origenis inueniri potest? Quorum alter sex uoluminibus τας απολογιας id est defensiones scribens: ita eū ut se sensisse confirmat. Alter sic eius errores nititur excusare: ut tamen illius esse fateat: non scriptū negans: sed sensū scribētis edisserens. Aliud est: si quæ ab hæreticis addita sunt: Didymus quasi bene dicta defendit. Solus inuentus est Origenes cuius scripta in toto orbe falsarentur: & quasi ad Mithridatis litteras omnis ueritas uno die de uoluminibus illius raderetur. Si unus uiolatus est liber: num uniuersa eius opera: quæ diuersis locis & temporibus edidit: simul corrumpi potuerunt? Ipse Origenes in epistola quam scribit ad Fabianum romanæ urbis episcopū: penitentiam agit: cur talia scripserit: & causas temeritatis in Ambrosium refert: quæ secreta edita: in publicum protulerit: & quidam nunc τας αφοῦσιν aliena esse: quæ displicent. Porro quod Pamphilum proferunt laudatorem eius: gratias illis ago meo nomine: quæ dignum me putauerunt: quem cū martyre calumniarentur. Si enim ab inimicis Origenis libros eius dicitis esse uiolatos: ut infamaretur: quare mihi non liceat dicere: ab amicis eius & sectatoribus compositum esse sub nomine Pamphili uolumen: quæ illū testimonio

✠

martyris ab infamia uindicaret: Ecce uos emēdatis in Origenis libris: quod ille non scripsit: & miramini: si edat aliquis librum: quem ille non edidit. Vos in edito opere potestis coargui. ille qui nihil aliud edidit: facilius patet calumnia. Date quodlibet aliud opus Pāphili: nūq̄ repietis: hoc unum est. Vnde igitur sciā: q̄ Pamphili sit? Videlicet stilus & salua docere me poterit. Nunq̄ credam: q̄ doctus uir primos ingenii sui fructus questionibus & infamiae dedicaret: & ipsum nomen apologetici ostendit excusationē. Non enī defenditur nisi quod in crimine est. Vnū nunc proferam: cui contradicere uel stulti sit: uel imprudētis. Sextus liber Eusebii super Origenis defensionē: principiū usq̄ ad mille ferme uersus libri istius: qui Pamphili dicitur: cōtinēt. De reliquis scriptor eiusdē operis profert testimonia: quibus nititur approbare Origenē fuisse catholicū. Eusebius & Pamphilius tantā inter se habuere concordia: ut unius animae homines putes: & ab uno alter nomē acceperit. Quomodo igitur inter se dissentire potuerunt: ut Eusebius in toto opere suo Origenem Arriani probet dogmatis: & Pamphilius nicenae synodi quae fuit postea: defensorem? Ex quo ostenditur uel Didymi uel cuiuslibet alterius esse opusculū: qui sexti libri capite detruncato: cetera mēbra lociat. Si concedamus ex sup̄fluo: ut Pamphili sit: sed nec dum martyris (ante enim scripsit q̄ martyriū perpetraret) & quomodo iniquis martyrio dignus fuit: scilicet ut martyrio deleret errorē: ut unam culpam sanguinis sui effusione purgaret. Quanti i toto orbe martyres ante q̄ caderentur: uariis subiacuere peccatis? Defendamus ergo peccata: quia qui postea martyres: prius peccatores fuerunt. Hæc fratres amantissimi ad epistolā uestrā ceteri sermone dictaui: uincens propositū: ut contra eū scriberē: cuius ingenium ante laudaueram: malens æstimatione periclitari q̄ fide. Hoc mihi prestiterunt amici mei: ut si tacuero reus: si respondero inimicus iudicet: dura utraq̄ conditio. Sed e duobus eligā qd̄ leuius est. Si multas redintegrari potest. blasphemiam ueniā nō meret. Quid autē laboris in libris transferendis periarcho nō sustinuerim: uestro iudicio derelinquo: dum & mutare quippiā de græco non est uertentis: sed euertentis: & eadē ad uerbū exprimere: nequa q̄ eius qui seruare uelit eloquii uenustatem.

Argumentum.

Superiori tractatu irritatus Rufinus presbyter Aquilegiensis contra beatū Hieronymū tanq̄ amulū & obtrectatorem retorsit stilum duobus uoluminibus: illum arguens quæ infra subduntur. Sed cum iam apud urbem se Origenianæ hæresis inculatum audiret: apologiam Anastasio eiusdem urbis episcopo scribit: fidem suam exponens: de interpretatione se purgans: & protestās de origine animæ nihil uelle diffinire. Sed parum ea purgatione proficit: ut sequens epistola indicat.

Ruffini presbyteri Aquilegiensis pro se Apologia ad Anastasiū urbis Romanæ episcopū. Epistola. XXXIII.

Adiui quosdam cum apud beatitudinē tuā controuersuri siue de fide siue de aliis nescio quibus questionibus conuenirent: etiam mei nominis fecisse mentionem. Et tua quidem sanctitas uelut ab ipsis incunabulis per ecclesiasticæ traditionis regulas instituta: de absente sibiq̄ bene & in fide & in charitate dei cognito calumniantibus non accomodauit auditum. Quoniam a me tamē appetitæ æstimationis meae fama peruenit: æquum putauit: ut quoniam ipse post. xxx. fere annos parētibus redditus sum: & durum satis atq̄ inhumanū erat: si tam cito desererem illos quos tam tarde reuiseram. Simulq̄ tam longinqui itineris labor fragilem me reddit ad iterandos labores: litteris meis satisfacere beatitudini tuæ: non ut de sancta mente tua: quæ uelut dei quoddam sacrarium aliquid iniquū non recipit: maculam suspicionis abstergeret: sed & æmulis aduersum me forte oblatrantibus: baculū quēdam confessionis meae quo abigerentur: offerrem. Quāuis igitē fides nostra persecutionis hæreticorū tēpore: cum in sancta alexandrina ecclesia degeremus: in carceribus & exiliis q̄ pro fide iferebantur: probata sit: tamen & nunc si quis est: qui uel tentare fidem nostram cupit: uel audire: uel discere: sciat quod de trinitate ita credimus: quod unius naturæ: unius sit deitatis: unius eiusdēq̄ uirtutis atq̄ substantiæ: nec inter patrē & filium & spiritum sanctū sit prorsus ulla diuersitas: nisi q̄ ille pater est: & hic filius. & ille spiritus sanctus: trinitas in subsistentibus personis: unitas in natura atq̄ substantia. Filium quoq̄ dei in nouissimis diebus natum esse confitemur ex uirgine & spiritu sancto: carnem humanæ naturæ atq̄ animam suscepisse: in qua & passus est & sepultus: resurrexit a mortuis: in eadem ipsa resurgens: quæ deposita fuerat in sepulchro: cum qua carne simul atq̄ anima: post resurrectionē ascendit in cælos. Vnde & uenturus expectatur ad iudicium: iudex uiuorum & mortuorū. Sed & carnis nostræ resurrectionē fatemur integre & perfecte futuram: huius ipsius carnis nostræ: in qua nunc uiuimus: non ut quidā calūniantur: alterā pro hac resurrectionem dicimus. Sed & hanc ipsam nullo omnino eius membro amputato: uel aliqua corporis parte defecta. Sed cui nihil omnino ex omni natura sua desit: nisi sola corruptio: hoc enim promittit sanctus apostolus: q̄ seminetur corpus in corruptione: & resurgat in incorruptione: & seminetur in infirmitate: & resurgat in uirtute: seminetur in ignominia: surgat in gloria. Et quia seminetur corpus animale: resurgat spiritale. Hæc nobis de resurrectione tradita sunt ab iis a quibus sanctū baptisma i Aquilegiensi ecclesia cōsecuti sumus: quæ puto ipsa esse: quæ etiā apostolica sedes tradere soleat & docere: dicimus quoq̄ & iudiciū futurum: in quo iudicio unusquisq̄ recipiat propria corporis prout gessit: siue bona: siue mala: quod si homines recepturi sunt pro operibus suis: quāto magis & diabolus: qui omnibus existit causa peccati? De quo sentimus illud quod scriptum est in euangelio: quia & ipse diabolus & omnes angeli eius cum iis qui opera eius faciunt: & criminantur fratres: cum ipso pariter æterni ignis hæreditatē patiēter. Si quis autē negat diabolum ignibus æternis mancipandū nō esse partē hæreditatis dei cū ipso: sed eā in igne accipiat: ut sentiat uerū esse qd̄ negauit. Audio & de anima esse quæstiones cōmotas. De qua re utrū recipi debeat quærimonia: aut abiici: uos probate. Si autē de me qd̄ sentia quærat: fateor me de hac quæstione apud q̄ plurimos tractatorū diuersa legisse. Legi enī quosdā dicentes: q̄ pariter cum corpore per humani seminis traducē: etiā anima infundat: & hi q̄tū poterāt id sermonibus cōfirmabāt. Quod puto inter

latinos

Sulus & salua docent

Par amicum

Transferendi labor

Resurrectio

1

Tertullianus
Origenis

Latinos Tertullianū sensisse uel lactatiū: fortassis & alios nōnullos. Alii asserunt q̄ formatis in utero corporibus deus quotidie facit aīas & infundat. Alii factas iā olim. i. tunc: cū oīa deus creauit ex nihilo: nunc eas iudicio suo dispenset in corpore. Et hoc sentit Origenes: & nōnulli alii græcorū. Ego uero cū hæc singula legerim (deo teste dico) quia usq; ad præsens certi uel definiti aliquid de hac q̄stione non teneo: sed deo relinquo scire: qd sit in uero: & sicut ipse reuelare dignabit. Ego tamē hæc singula: & legisse me nō nego: & adhuc ignorare cōfiteor: præter hoc qd manifeste tradit ecclesia: deū esse & aīas & corpora: cōditore. Sane quia audio etiā inde disputatum: q̄ quædam Origenis a fratribus rogatus de græco trāstuli in latinū: puto q̄ oēs itelligat hoc p̄ solo liuore culpari. Si enim aliquid est qd displiceat in auctore: q̄te id ad interpretē detorq̄tur: Sicut in græcis habet: rogatus sū ut latinis ostenderē. Græcis sensibus uerba dedi latina tantūmō. siue ergo in illis sensibus laus inest aliq̄. nō est mea: siue culpa similiter non est mea. Quinimo etiā illud adieci: sicut in præfatiuncula mea designaui: ut in quantum possem aliquanta deciderem. Illa tamen quæ mihi in suspicionem ueniebant: q̄ non ab ipso Origene ita dicta: sed ab aliis uiderent inserta: propter hoc q̄ de eisdem rebus in aliis locis eiusdem auctoris catholice dictum legeram. Nemo ergo mihi ex hoc q̄so te sancte ac uenerabilis pater & beate conflet inuidiā. nemo factio / nibus utat & calūniis: qd in ecclesia dei fieri non licet. Vbi enim simplicitas & innocentia tuta erit: si hic nō erit? Origenis enim neq; defensor neq; assertor sum: neq; primus interpretes. Alii ante me hoc idem opus fecerant. Fei & ego postremus rogatus a fratribus. si iubet: ne fiat: iussio obseruari debet in posterū: si culpantur qui ante iussionem fecerunt: culpa a primis incipiat. Ego enim præter hanc fidem quam supra exposui: & quam ecclesia romana & alexandrina & aquilegiensis nostra tenet: quæq; Hierosolymis prædicatur: aliam nec habui unq; nec habeo in isto hoīe: nec hēbo. Et si quis aliter credit: quisquis ille est: anathema sit. Reddēt autem in die iudicii rōnē hi qui offendicula & dissentiones & scandala fratribus p̄pter inuidiā solā generant & liuorem.

Beati Anastasii Romanæ urbis episcopi: ad Ioannē hierosolymorū episcopū cōsultationi ipsius de Rufini noīe respōdentia: & accusantis: q̄ ipia Origenis dogmata transtulerit. Epistola. XXXV.

P Robatæ quidē affectionis est hoc: ut laudabiliter de sacerdote sacerdos loquaris. Pro tāto igit̄ præconio: qd in merita mea effusissime contulisti: ut amoris tuo gr̄as ago: ita splendorē tuæ sanctitatis: & eas quas in domino habes uirtutes: subide quodāmodo paruitatis nostræ fauorabilis sermo profertur. tam eminenter nō oīum præstātissime laudū tuarū fulges nitore conspicuus: ut par esse meritis sermo nō possit. porro aut̄ tāto titulorū tuorū rapior incitamento: ut etiā qd impetrare neq; audere nō desinam. Jam hoc de laudibus est tuis: qd me tantū de cælestis animi istius serenitate laudasti. Tui enim episcopatus ordo p̄spicuus per diuersū orbem uelut radians: etiā ad nos splendoris sui detulit claritatē. In me quippe totum amicitia tribuis: exanimi nihil relinquis. Aut si iure me laudas: tu quoq; similiter relaudandus non es. Obsecro igitur ob utriq;: ut me metipsū laudare iam desinas. Duplex enim causa me hoc poscere cōstringit: ne cōfacerdotis tui sensibus aut dolorē falsa laus ingerat: aut pudorem uera succendat. Sed ad causam reuertar. Rufinus de quo me consulere dignatus es: conscientia tuæ habet arbitria diuinam maiestatem: apud quā se integro deuotionis officio ipse uiderit qualiter debeat approbare. Origenes aut̄ dicta cuius in nostrā linguam cōposita deriuauit: ante quis fuerit: in quæ processerit uerba: nostrū p̄positum nesciuit. qd uero sit animi mei studiū: cū tua paulisper hoc conferam sanctitate. Hoc igit̄ mente concepi: qd qui urbis nostræ populis de translata Origenis lectione patefecit: quandā puris mentibus uelut nebulam excitans iniectā: fidemq; apostolorū maiorū traditione firmatam: uelut deuiis anfractibus illum noluisse dissoluere. Discere hoc loco libet: quid agat in romanam linguam translatio. Approbo si accusat auctorem: & execrandum factum populis prodit. ut iustis tandem odiis teneat: quem iadudum fama constrinxerat. Si uero interpretes tantorū malorū erroribus consensū præstat: & legenda impia dogmata prodit in populos: nihil aliud sui opera laboris extruxit: nisi ut p̄prie ueluti mētis arbitrio: hanc quæ sola & quæ prima apud catholicos christianos uera fides iam ab apostolis exinde usq; ad tempus præsens tenetur: inopinata titulo assertionis euerteret. Absit hæc ab ecclesia romana nequaq; catholica disciplina. Nunq̄ profecto eueniet: ut aliqua hoc admittamus rōne: quod iure meritoq; damnamus. Quapropter in toto orbe Christi dei nostri diffusa prouidentia probare dignabit: accipere nos oīno non posse: quæ ecclesiam maculent: probatos mores euertant: aures circumstantium uulnerēt: iurgia: iras: dissensionesq; disponāt. Quare nolce qualem epistolam ad fratrem & coepiscopū nostrū Veneriū diligentiori cura per scriptā paruitas nra transmiserit. sibiq; hanc conscientia fecerim: qd non superflua laborū formidine: neq; uano timore sollicitet: mihi certe cura nō deerit: euāgelii fidem circa meos custodire populos: partesq; populi mei per quæq; spatia diuersa terrarū: diffusas quantum possim litteris conuenire: ne qua profanæ interpretationis origo subrepat: quæ deuotas mentes immissa sui caligine labefactare conetur. Illud quoq; quod euenisse gaudeo: tacere nō potui: beatissimorū principum manasse responsa: quibus unusquisq; deo seruiens: ab Origenis lectione reuocetur damnandumq; sententia principum: quem lectio reum profana prodiderit. Hactenus sententia meæ forma processerit. Quod te uero uulgi de Rufino querela sollicitat: ut quosdam malis suspicionibus psequaris: hæc etiam opinionem constringam diuinæ lectionis exemplo. sicut scriptum est: Non sicut uidet homo ita & deus. Nam deus uidet in corde: homo in facie. Itaq; frater charissime omni suspicionē seposita Rufinum scito: q̄ p̄pria mente Origenis dicta in latinum transtulit: ac probauit: nec dissimilis ab eo est: qui alienis uitiis præstat assensum. illud tamen scire cupio: ita haberi a nostris partibus alienum: ut quid agat: ubi sit: nescire cupiamus. Ipse deniq; uiderit ubi possit absolui.

Argumentum in libros inuectiuos Rufini Aquilegiensis.

2

Ruffinus ex apologia ad Pāmachium: uel (ut uerius arbitror) ex accusatōe publica. grauiori stimulo agitated inuehit in beatū Hieronymū hoc prio libello: fidē suā de carnis resurrectiōe contestans: magis Hieronymū in eo ipso suis cōmētariis errasse dicēs: & suā interpretatiōis causas iustissimas astruens: q̄ non gloriā cupidus: sed dei timore ecclesiā profutura traduxerit.

Argumentum ex Gennadio de uiris illustribus.

Ruffinus Aquilegiēsis ecclesiā prebyter nō minima pars doctōrū ecclesiā: & de trāsferendo de grāco in latinū elegās ingeniū habuit: & post aliqua. Sed & obrectatori opusculorū suorū respondit duobus uoluntatibus: arguēs & cōuincens dei se intuitu & ecclesiā utilitate auxiliāte domino ingeniū agitauisse. Illum uero stimulo aemulationis incitatū ad obliquum stilum uertisse.

Controuersarū Ruffini prebyteri Aquilegiensis aduersus doctōrē illustrissimū beatum Hieronymum ad Apronianū liber primus. Epistola. XXXVI.

Perlegi scripta tua Aproniane charissime: quā ab amico & fratre bono de oriēte ad uisū nobilissimū Pāmachiū missa transtulisti ad me. recordatus sum sermonis pphetici: qui ait. Filii hominum dentes eorū arma & sagittā: & lingua eorū machera acuta. Verū ad hęc uulnera quā infliguntur ex lingua inter hoies medicus penē nullus est. Et ideo cōuertit me ad Iesū cælestē medicū: qui mihi antidotum potentissimū dedit de euangeliū sui pyxide platū: quā uim doloris spe futuri apud se iusti examis solaret. Potio ergo ipsa quā temperauit Iesus: hęc erant uerba. beati inquit estis cū uos psecuti fuerit: & dixerint aduersum uos omne malū mentientes. Gaudete & exultate: quoniā merces uestra multa est in cælis. Sic enim psecuti sunt & pphetas qui erant ante uos. Et ego quidē quantū in me est hoc medicamēto contentus: de reliquo filere decreuerā dicens: apud me ipsū: si patrē familias belzeub uocauerunt: q̄to magis nos: licet indignos domesticos eius: Et si illi dictū est quia seductor est & seducit turbas: ego cur indigner: si audiam me hæreticum dici: Et pro ingenii tarditate: uel potius cæcitate talpā nominari: Et cum domus meus imo oīum deus christus dictus sit hō uorax: & uini potator: amicus publicanorū & peccatorū: ego cur indigner si audiā: hō carnalis & in deliciis degens: Verū quoniā respondendi mihi: uel ex parte iusta quædam necessitas uidet̄ imponi: ex eo q̄ dicat multos offendi de iis quā ab eo scripta sunt: nisi quid sit in causa pandat̄: compellor contra uotum meū & ppositū respondere: ne forte reticendo uidear crimen agnoscere. quā christiano cætera crimina silendo depellere exemplo domini gloriosū sit. sed tamen hoc in fide si fiat: maximū scandalū generat. Quia ergo in iniuriis huius inuentionis suæ: pmittit se omisissū: psonas: & rebus tantū & criminibus responsū: utriūq̄ aut falsum est. nam cui respondeat crimini: quā nullus obtendit: Quomō aut omittit personas: cū interpretē librorū toto inuentionis suæ textu indefinenter incuset: & oblaceret. Nos omisissā oī hironia & hypocriseos tergiuersatione: quā deo execrabilis est: licet incomptis uerbis: & ofone incompota respondebimus. Veniā imperitiæ nostræ a legentibus cōcedēdam non imerito præsumentes: quia non alios acculamus: sed nosmetipsos a maledictis purgare contendimus. Et ideo studemus: ut non tantū in nobis sermo: quātū ueritas luceat. Sed prius q̄ incipiam purgare cætera illud eum ante oīa uere dixisse confiteor: quod ait se non reddere maledictum pro maledicto. hoc satis uerū est: non enim pro maledictis. sed pro benedictis & laudibus conuitia & maledicta restituit. Neq̄ ut ait uerberanti dexteram maxillam: offert alterā. Sed palpitanti & leuiganti maxillam: morsū iprouisi dentis infigit. cū enī nos in eo eloquentiam ac studium laudauerimus. interpretando duntaxat ex Græcis: & fidei eius nusq̄ derogauerimus: ille utriūq̄ in nobis dānat: & ideo ueniam etiam ipse nobis concedat: si forte aliquid aut asperius: aut incōptius dicimus: quia iperitum hoīem ad respondendū lacesiuit: quē sciret non posse per multā dicendi artē: & eloquentiæ copiam id agere: ut is quē læsum uellet ac uulneratum: nec uulneratus uideat̄ esse: nec læsus: hoc ergo eloquentiæ genus ab ipso requiratur: qui ad culpandū seu uituperandū leui rumusculo cōmotus uelut quis censor accurrat. Qui uero obiectas depellere a se maculas cupit: necessitate sibi responsionis iposita: non q̄ eleganter & ornate: sed q̄ uere respondeat cogitabit. & quoniā inter principia ipsa ait: quasi sine me hæretici esse nō possint: primo hoc nobis ostendendū est: q̄ nec cū ipso nec sine ipso hæretici sumus. ut cum de nobis constiterit quid sumus: tunc demum neq̄ de aliorū quidem dictis ad nos retorqueri possit infamia. Ego sicut & ipse & oēs norunt: ante annos fere. xxx. in monasterio iā positus: p grām baptisimi regeneratus: signaculū fidei consecutus sum p sanctos uiros Chromatiū Iouinum & Eusebium opinatissimos & probatissimos in ecclesia dei episcopos: quorū alter tunc prebyter beatæ memoriæ Valeriani: alter archidiaconus: alius diaconus simulq̄ pater mihi & doctōr symboli ac fidei fuerit. Illi ergo sic mihi tradiderunt: & sic teneo q̄ pater & filius & spiritus sctus unus deitatis sit: unius substantiæ: cōæterna: inseparabilis: incorporea: inuisibilis: incomprehensibilis trinitas: & sibi solū: ut est: ad pfectum nota. quia nemo nouit filium nisi pater: neq̄ patrem quis nouit nisi filius. Et spiritus sanctus est: qui scrutatur etiam alta dei. & ideo caret omni uisibilitate corporea. Sed intellectuāli illo deitatis oculo sic uidet patrem filius & spiritus sanctus: sicut pater uidet filium & spiritum sanctum. nec est prorsus ulla in trinitate diuersitas: nisi q̄ ille pater est: & hic filius: & ille spiritus sanctus. Trinitas in personarū distinctione: unitas in ueritate substantiæ & q̄ unigenitus filius dei: per quem a picipio omnia quæ sunt: facta sunt: siue uisibilia: siue inuisibilia: in nouissimis diebus carne humana suscepta homo factus est: & passus est pro salute nostra. Et tertia die suscitata illa ipsa carne: quæ posita fuerat in sepulchro: resurrexit a mortuis. Et cum ipsa eadē carne glorificata ascendit ad cælos. unde & expectatur uenturus ad iudiciū uiuorū & mortuorū. sed & simili modo nobis quoq̄ spem resurrectionis dedit: ut eodem ordine eadem consequentia pari eademq̄ forma qua ipse dominus resurrexit: nos quoq̄ resurrecturos esse credamus: non nubes & auras tenues ut calūniantur: sed hæc ipsa in

Martha

Tacere in fide p̄uoluntatis

ipsa in quibus nunc uel uiuimus uel morimur nra corpora recepturi. Nā quō uerū erit q̄ resurrectionē carnis credimus: nisi in ea uere & intēgre carnis huius natura seruet. Absq; ullis ergo praeftigijs uerā & integrā carnis huius nostrā: in qua nunc sumus: resurrectionē fatemur. Verū ad maiorem rei fidem & addo aliquid amplius. & calūniosorū necessitate cōpulsus: singulare & praeipū ecclesiae nrae mysterium pando. Et. n. cū oēs ecclesiae ita sacramētū symboli tradant: ut postq̄ dixerint peccatorū remissionē addant carnis resurrectionem: facta aquilegiēsis ecclesia: dei spiritu futuras aduersū nos calūnias puidēte: ubi tradit carnis resurrectionē: addit unius p̄nominis syllabā: & pro eo q̄ ceteri dicunt carnis resurrectionē: nos dicimus: huius carnis resurrectionē. quo scilicet frōtē ut mos ē in fine symboli signaculo cōtingentes: & ore carnis huius uidelicet quā contingemus: resurrectionē fatētes omnē uenenatā aduersū nos linguā calūniandi aditū praestruamus. Est ne aliquid hac confessione plenius: Est aliquid ista expositione p̄fectius: Sed nihil ut uideo: p̄fuit nobis tanta hāc cautela spūs sancti. Inueniunt adhuc male loquaces linguā calūniandi locū. Mēbra inquit singula nomiatim nisi dixeris: & caput cū capillis suis: manus: pedes: uentrē: atq; ea quā sub uentre sūt: nisi expressius designaueris: carnis resurrectionē negasti. Hāc sunt nouelli sapiētis inuenta: quā beatos apostolos tradentes fidē ecclesiae late runt. nec ulli sanctorū nisi huic soli p̄ carnis spiritū reuelata sunt. Et nūc idēceter quidē p̄ponit. sed audiat & honestius & uerius q̄ proponit: primitiā dormientiū Christus est: qui & primogenitus ex mortuis dicit: sicut & apostolus de resurgentibus dicit: Initiū christus est. Deinde hi qui sunt christi. Habentes ergo indubitatas resurrectionis nostrae primitias christū: quid de ceteris dubitamus: cū certum sit q̄ qualibus mēbris & qualibus capillis: qua carne & quibus ossibus Christus resurrexit & nos oēs resurgamus. Quia & ipse propterea se post resurrectionē palpandū discipulis praeiuit: ne ulla de resurrectione eius cōfatio remaneret. Cū ergo ita euidens & ut ita dicā: palpabile & manu atrectandū nobis christus dederit suae resurrectionis exemplū: ita aliquis insanit: ut aliter se resurrecturū putet: q̄ resurrexerit ille: qui prius resurrectionis aditū patefecit. Vnde etiam illud ueritatem huius confessionis affirmat: q̄ natura quidē carnis huius est ipsa: nec ulla alia quā resurget: purgata tamen a uitiiis resurget corruptione deposita. ut uerū sit illud quod dicit apostolus quia seminat in corruptione: surgit in incorruptione. seminat in ignorantia: surgit in gloria. seminat corpus aiale: surgit corpus spiritale. Tanq̄ ergo spiritale & gloriosū & incorruptibile corpus: suis propriis & non aliunde assumptis: exornabit & illustrabitur membris: secundum eam gloriā p̄positū nobis christi seruat exemplum: sicut apostolus dicit. Qui transformabit corpus humilitatis nrae: conforme corpori claritatis filii sui. Cum igit̄ p̄ oia in resurrectionis spe christus p̄ponat ad formā: & primogenitus ipse sit resurgentiū: atq; ois creaturā ipse sit caput: sicut scriptū est: qui est caput oium primogenitus ex mortuis: ut sit in oibus ipse primitiā tenēs: quid inaniter uerborū pugnas & malay suspicionū certamina cōmouemus: Cum in ea confessione quā supra exposui ecclesiastica fides cōstet. Et clare sit q̄ ad inculandū non moueat aliquem diuersitas fidei: sed peruersitas animi. Verū quoniā in hoc loco cū de resurrectione carnis argueret ut ei mos est: miscuit seriis ridicula & ludicra dicens: mulieres quas dā de nris: māmillas suas tenentes: uel leues contractantes genas: cum plausu foemoris & uentris dicere solere. qd nobis prodest resurrectio: si corpus itē fragile resurget. Futurā angelorū similes habebimus & naturā: quas hic mulierculas incuset: & si laceratione dignae sint: ipse uiderit. Aut si eum se putat qui praedicat: non esse suum talione mordere: uel certe si aequanimiter fert suas mulierculas ueris & non fictis: neq; cōmētitiis remordere: hic inq̄ ipse uiderit. Nos interim quod ille promiserit implemus: nō reddimus talionē. Sed ut uideo isti cui displicet mulier: quā negat se ex resurrectione fragile corpus habiturā: sine dubio placet ei fragilitatē corporis p̄mansuram. Et ubi est quod dicit apostolus. Seminat in infirmitate: surgit in uirtute. Seminat corpus aiale: surgit corpus spiritale: quam fragilitatem uis esse in corpore spiritali. Et quod resurget in uirtute: quomō itē fragile erit: In uirtute quod fragile est: quomō erit: Nonne melius dicunt mulierculae q̄ tū: quā negant ultra fragilitatem corporis dominaturā: Quid illas irrides: quā sequuntur apostolū dicentē: quia corruptibile hoc induet in corruptionem: & mortale hoc induet immortalitē. Apostoli non docuerunt fragile corpus futurū esse: quod resurget a mortuis: sed e contrario in uirtute & in gloria resurrecturū dicunt. Tu hoc unde nunc profers: Nisi forte a iudaeis aliquibus noua nunc lege p̄mulgat ecclesiae: ut etiam ista discamus. Est enim iudaeorū uere de resurrectione talis opinio: q̄ resurgent quidē: sed ut carnalibus delitiis & luxuriis: caterisq; uoluptatibus corporis p̄fruantur. Quā aut̄ alia est fragilitas corporis: nisi corruptela mēbroꝝ: irritatio gulā: & incitamenta libidinis: Sed patimini q̄ lo uos: si tamē christū amatis: in incorruptione absq; his esse corpus: quod resurgit a mortuis. Fas sit hāc aliquando cessare. Credamus in resurrectione desinere etiā licitos coitus: ne & illiciti subrepāt q̄ diu horū non sit obliuio. quid tam sollicitē: quid tam curiose discutitur & p̄tractatur uenter: & ea quā sub uentre sūt. Et nos carnales & delitiosos esse dicitis: cum uos ut uideo ab his cessandum: nec in resurrectione credatis: neq; enim naturam carnis huius in qua nunc uiuimus: resurgere denegemus: neq; rursus carnis uitia pariter iuoluamus. Sed caro quidē resurget: & non alia pro alia sed hāc ipsa. nec naturam perdet: sed fragilitatem & uitia deponet. Alioquin nec immortale erit: quod fragile permanerit: Et ideo nos neq; uobiscum: neq; sine uobis haeretici sumus. Ecclesiae enim fides cuius nos alūni sumus: media incedens inter utrūq; discrimen: neq; naturā carnis uel corporis quod resurget a mortuis denegat ueritatem. neq; contra apostoli sententiā incorruptionem futuri regni dicit a corruptione possidendam. Non ergo carnem neq; corpus perditis: ut ais: aut amputatis membris resurgere dicimus: sed totum & integrum corpus: corruptione tantum & ignominia ac fragilitate deposita: atq; omnibus mortalitatis uitiiis pariter amputatis ita ut nihil prorsus ex natura sua desit spiritali illi corpori: quod resurget a mortuis: nisi illa corruptio. Latius q̄ proposueram huic uni titulo de resurrectione respondi:

uerēs ne itē p breuitatē aliquibus calūniis pateremus. & ideo nō solū corporis in quo calūniat: sed & carnis feci-
mus frēqnter mētionē: & nō solū carnis: sed addidimus huius carnis. & nō solū huius carnis: sed & naturam hu-
ius carnis cōmemorauimus. nec cōtenti fuimus hoc. Sed ne mēbroꝝ qdē resurrectionis integritatem diximus
defuturā. Ita tamē ut secūdu apostoli definitionē: corpus qd resurget ex corruptibili icorruptibile: ex ignobili
gloriosū: ex fragili imortale: ex aīali spiritale credat. ita ut demū spiritualis corporis mēbra absq; ullis esse corru-
ptelae uel fragilitatis suspitiōibus sētiamus. Designauī fidē meā de trinitate. Designauī de incarnatione: passio-
ne: ac resurrectione: & de secūdo aduētū i gloria: & de iudicio futuro domini Saluatoris nrī. Designauī & d resur-
rectione carnis nostrae: & nihil (ut opinor) ambiguū dereliq. Quid nūc supelst: Nihil arbitror quātū ad fidē
p̄tinet. Sed i eo te inquit arguo: qd Origenē interpretatus es: q̄ restitutionē oīum dicit futurā: i q̄ nō solū oēs pec-
catores absoluēdos: sed & ipsū diabolū & angelos eius q̄doq; dicit relaxandos esse de p̄cenis: ut restitutio oīum
cōsequēter possit intelligi: Et aīas ante dicit creatas esse q̄ corpus: easq; de caelo deductas: & corporibus insertas.
Ego nūc nihil p̄ Origenē ago: nec apologeticū p̄ ipso scribo. Siue enim stat apud deū: siue lapsus est: ipse uide-
rit suo domio stat: aut cadit. Sed cogor i aliquibus eius facere mētionē: q̄ dū illū arguit rhetor nrī: nō iā obliqua:
sed palā mucrone districto me petit: & totus fert in me: & qd dico me petit: Immo uero ut in me desaxiat: nec
institutori suo parcat. dū putat se ex his quae iterpretatus sū libellis eius posse in me aliqd calūniā: retorq̄re: quia
inter cetera quae culpat i nobis: etiā inuidiosus hoc addidit dicens: me hoc opus ad iterpretandū elēgisse: qd neq;
ipse neq; alius qs ueterē interpretū delegisset. huius ergo rei cā primo cur hoc opus potissimū adorsus sim: quia
hinc maxime mordeor q̄ potero paucissimis & uerissimis absoluā. licet id apud te fili charissime: qui rē ut gesta
est: bene nosti: supfluū uidebit. tamē & ignorātes conuenit noscere: simul etiā q̄ & hoc nō solū ipse sed & oīs
schola eius iactat de nobis: qd eū aliter pmiserimus nos in p̄fatiōibus translaturus: aliter fecerimus in ope. iō
nō solū ipsis: sed & aliis respōdebimus: qbus uel pprius liuor mentē: uel criminatio aliena cōturbet. uir fide: e-
ruditione: nobilitate: uita clarus Macharius cū opuscula aduersus fatū: uel Mathelin haberet in manibus: eaq;
utili & p̄ necessario labore cōponeret. in aliquātis uero q̄ erat pdifficilis materia de diuinā p̄uidentiā differere
dispensationibus: hāsitarēt: p̄ saporē sibi a domino tale aliquid dicebat ostensū: q̄ nauis ei q̄dam demōstrare
eminus aduentare p̄ pelagus: quae cū portū fuisset ingressa: nodos suae hāsitationis absolueret. Exurgens uero
cum de uisu sollicitus cogitaret: nos supuenisse aiebat in tēpore. quibus cōtinuo & opuscula sua & ambiguitatē
indicauit & uisum. Quid porro Origenes quē opinatissimū apud grācos audierat: sentiret de talibus p̄conta-
tur: breuiterq; sibi eius de singulis quibusq; sentētias orat exponi. Ego rem primū dicebā factū esse difficilē. Sā-
ctum tamē Pāphīlum martyre dixi q̄si ex parte tale aliquid opis conscripsisse i apologetico suo. continuo id si-
bi poscit in latinū uerti. nullum dicebam me usū huiusmodi operis habuisse: & ad latinū sermonē tricēnali iam
pene incuria torpuisse. perstitit tamen deprācans: ut qualicūq; sermone sibi notitiam tantū eoz; quae cupiebat
ostenderē. Cūq; id quo potui sermone fecissem: maiori desiderio accensus est ad illa ipsa plenius cognoscenda:
ex qbus pauca illa quae trāstulerā uidebant assūpta. excusantem me urgere uehementius cōcepit: & sub dei te-
stimonio cōuenire: ne sibi ad opus bonū quae se iuuare possent: auxilia denegarem. Cūq; uehementē insisteret:
& desiderū eius secūdu deū esse p̄spicerem: acquieui tandē: & interpretatus sum quidē. In p̄fatiunculis ta-
men utriusq; opis & maxime in Pāphili libello quem primū trāstulerā: exposui primū oēm fidē meā: & pro-
testatus sū me quidē ita credere: sicut fides catholica est. Siquid aut uel legeret uel interpretaret a me: id me sal-
ua fidei meae facere rōne. In istis uero periarchon libellis etiā illud admonui. qd cū ipsis libris inuenirent qdā
de fide ita catholice scripta: ut ecclesia p̄dicat: qdā aut his cōtraria: cum de una re eadēq; dicant. q̄ mihi ui-
sum sit ea secūdu illam regulā semp̄ p̄ferenda: quā ipse catholice sententiā expositione ptulerat: & ea quae a
semetipso inuenirent esse cōtraria: uelut inserta ab aliis (id enim ipse epistolae suae q̄rimonia contestat) abiice-
rem. uel certe ut nihil adificationis in fide habentia p̄terirem. Non aut supfluū puto uideri: inserere etiā ipsa
loca de p̄fatiunculis meis: ut nihil careat teste qd dicimus. Sane ne in legendo error sit ex iis quae huic scriptu-
rae nunc aliunde inserimus: siquidē mea sunt: simplices ad uersuum capita habent notas. Si accusatoris mei du-
plices ex p̄fatiuncula Pāphili. post aliquanta ita diximus: qualiter ergo sentiat Origenes: tenor libelli huius
edoceat. De his autem quae apud eum cōtraria sibi inueniuntur quid causae sit in ultimo breui adiecta asserti-
one docebimus. Nos autem sicut traditum nobis est a sanctis prophetis: ita tenemus q̄ facta trinitas coaeterna
sit & unius uirtutis atq; substantiae: & q̄ filius dei in nouissimo tpe hō factus est: & pro peccatis nostris passus ē
& in ea ipsa carne in qua passus est: resurrexit a mortuis: propter quod & resurrectionis spem humano generi tri-
buit. Carnis uero resurrectionem non p̄ aliquas p̄stigas: sicut nonnulli calumniant: dicimus: sed hāc ipsam
carnē in qua nunc uiuimus: resurrectionem credimus. non aliam pro alia: neq; corpus aliud q̄ huius carnis dici-
mus. siue ergo corpus resurrectionis dicimus: secundum apostolum dicimus. Hoc enim nomine usus est ille. siue
carnem dicimus: secundum traditionem symboli confitemur. Stulta enim adinuentio calūniā est: corpus hu-
manum aliud putare esse q̄ carnem. Siue ergo carnem secundum communem fidem: siue corpus secundum a-
postolum dicimus quod resurget: ita credendum est: sicut apostolus definiuit. Quia quod resurget: in uirtute
resurget: & in gloria & incorruptibile ac spiritale corpus. Saluis ergo p̄rogatiuis futuri corporis uel carnis: re-
surrectio carnis credenda est integre atq; perfecte: ut & natura carnis eadem seruetur: & incorrupti ac spiritualis
corporis status & gloria non infringatur. Sic enim scriptum est: quia corruptio incorruptionem non posside-
bit. hae sunt quae in hierosolymis in ecclesia dei: a sancto sacerdote eius Ioanne p̄dicantur. Hae nos cum
ipso & didicimus & tenemus. Siquis p̄ter hae uel credit uel docet: uel a nobis aliter credi q̄ exposuimus
putat:

putat: anathema sit. Nostræ ergo fidei documentū si quis hñe uult: habeat ex his. Siquid aut legimus: aut asserimus: aut interpretamur: Salua huius fidei nræ rōne facimus: secundū apostolū pbātes oia: qđ bonū ē obtinētes: ab oī specie mala nos abstinētes. Et si qui hñc regulā sequūtur: pax sup illos: & sup israel dei. Cum igit hęc ego ante qđ calūniatorū aliqđ exurgeret: de mea fide præfatus sim: ne qđ forte diceret: qđ ab ipsis admōitus uel coactus hoc mō dicerē: quæ ante nō senserā. cūq; me siqd illa interpretādi necessitas poposcisset: integro fidei meæ statu factus esse pmiserim. quomō adhuc locus calūniātibus dat? Cū utiq; prima cōfessōis meæ uox ab oī suspitione cōtrarii dogmatis tutū me faciat ac munitū. Præterea enī ut & sūpius prædixi: domini sermōe didici: qđ ex suis unūsq; uerbis & nō ex alterius: uel iustificabit uel cōdēnabit. Sed & mea nihilominus præfatiūcula: quā ī ipsis piarchō libris præmisimus: qđ liter interpretatiōis nræ fidē obseruādā dixerimus: ex ipsis æque sermōibus comprobet. Aequū nāq; ē etiā ex ipsa: qđ ad rē nūc p̄tinet: iseri. Nā cū honoris grā mentionē fecissemus huius uiri qđ nūc hęc adducit ad crimē p̄ eo qđ ante nos ipse prior Origenis qđ plurima fuisset interpretatus: & eius uel eloq̄ntiā in explicādo: uel in interpretādo diligentī laudāsemus: eūq; nobis sequēdū in ope simili diceremus post aliq̄ta etiā hoc adiecimus. hūc ergo etiā aio nōs licet nō eloq̄ntiæ uiribus: disciplinæ tamē regulis ī q̄tū possumus: sequimur: obseruātes hoc ne ea quæ in libris Origenis a semetipso discrepātia inueniunt atq; cōtraria p̄feramus. Memento qđ legis: ne hic te breuiter dictus sermo prætereat: quē dixi: qđ nō p̄ferā ea quæ in libris Origenis a semetipso discrepātia inueniunt atq; cōtraria. Nō. n. generaliter pmisi me nō platur: quæ essēt fidei cōtraria: sed quæ libri ipsi sibi dicerēt cōtraria: uel quæ a semetipso discrepāt: nō qđ a me uel ab aliquo alio discreparent. Non ergo ex hoc sermōe surripiētes inimici calūnias generent: ut dicāt me pmisisse. Quia siqd cōtrariū ē: uel discrepata fide nrā: p̄ferā: hoc etiā si facere potui: tamē pmittere nō auderē. Et si quidē factū id ī ope meo inuenies: amplecti poteris. Si uero in aliquo tibi minus impletū uidebit: culpāre nō poteris. qđ p̄fessōis meæ tale uinculū nō tenes. Sed cōiungamus etiā cætera: cuius aduersitatis inquā causās plenius tibi in apologetico: quē Paphilus in libris ipsius Origenis scripsit: edidimus breuissimo libello supaddito: in quo euidētibus (ut arbitror) pbamentis. corruptos esse in q̄ plurimis ab hæreticis & maliuolis libros eius ostendimus: & præcipuæ istos quos nunc exigitis. ut interpretemur. i. piarchō: qđ uel de principiis: uel de principatibus dici pōt: qui sunt re uera & obscurissimi & difficillimi. de rebus. n. tibi talibus disputat: in quibus philosophi oī sua ætate cōsūpta inuenire nihil potuerunt. Hic uero noster q̄tū potuit egit: ut creatoris fidē: & creaturæ rōnem: quā illi ad īpietate traxerant ad pietate iste conuerteret. Etiā hic diligentius inspicit: & nō te prætereat qđ creatoris quidē fidē diximus: creaturaru uero rōnē: scientes qđ ea quæ de cælo dicunt ad fidem p̄tinent. Ea uero quæ de creaturis disputant disputantur ad rōnē. Sed qđ sequitur adhuc addamus. Sic ubi ergo nos in libris eius aliquid cōtrariū inuenimus: qđ ab ipso in cæteris locis pie de trinitate fuerat definitū: uelut adulteratum: hoc est alienū: aut prætermisimus: aut secundum eā regulā protulimus: quā ab ipso frequēter inuenimus affirmatā. Nūquid & hic icāute aliquid diximus? Nunquid dixi qđ secundū fidei nostræ regulā protuli? Quod utiq; erat iam penitus præter modū rōnē interpretantis: & ex græco in latinū uertentis excedere. Sed secundū hanc regulā protulisse me dixi: quā ab ipso frequēter inuenimus affirmatā. Itē his illud addamus si qua sane uelut peritis iā & sciētibus loquens: dū breuiter trāsire uult: obscurius protulit: nos ut manifestior fieret locus: & ea quæ de ipsa re in aliis libris aperte legeramus: adiecimus: explanationi studentes. Nihil tamen nr̄m diximus. sed licet in aliis locis dicta: sua tamen sibi reddidimus. Puto qđ etiā apud iniquissimos iudices sufficere mihi possit sola ista confessio: quā dixi: nihil nr̄m diximus. sed licet in aliis locis dicta: sua tamen sibi reddidimus. Nunquid me in aliquo obnoxium feci? Nūquid pmisi me meū aliquid dicturē? Vbi est qđ accusant: qđ calumniant: qđ confingunt me dixisse? Quia mala tui & bona dixi: & q̄cūq; bona sunt transali: erubescant aliquando: & desinant falsa p̄ferre: & diabolicum in se opus fratres criminando suscipere: Audiant quia nihil nostrū diximus: sed licet in aliis locis dicta: sua sibi reddidimus. Et ne nos absq; dei misericordia huic operi manus existiment cōmodasse: uideāt nos hęc ipsa ante prædixisse: quæ faciunt. Post hęc enim addidimus ēt ista. hoc aut iccirco in præfatione cōmonui: ne forte calūniatores ite se criminandi putent inuenisse materiam. Quod dixi ite: illa causa est: quia & sancti iam episcopi Ioannis epistolam de fide ad sanctū Theophilum scriptam criminati sunt quando corpus humanum aliud ne scio quid fingeant: qđ carnem. iccirco ite posui. Sed uideris inq̄ quid peruersi & contentiosi hoies agāt. nobis interim tantus labor: si tamen orantibus uobis deus iuuerit: iccirco susceptus est: non ut calūniosus os quod fieri non pōt (licet forte hoc deus faceret) clauderemus: sed ut proficere ad scientiam re: uolentibus materiā præberemus: ut aut scias quia & qđ falsaturi hęc essent: & prouidimus: & prædiximus: uide quid in sequentibus iniuxerimus. Illud sane oēm qui hos libros uel descripturus est uel lecturus in cōspectu domini patris & filii & spiritus sancti: contestor atq; conuenio per futuri regni fidem: per resurrectionis ex mortuis sacramentū: sic non illum locū æterna hæreditate possideat ubi est fletus & stridor dentiu: & ubi ignis eorū non extinguetur: nec uermis eorū moriet: ne addat aliquis huic scripturæ: ne auferat: ne inserat: ne imuter: & tamen post oīa ista tam honorificata: tam terribilia adiurationū sacramēta: falsare hęc & corrumpere non timuerunt illi: qui se dicunt credere resurrectionem carnis futuram. Qui uel hoc ipsum si crederent qđ est deus: nunq̄ hęc tam criminosa & nefanda cōmitterent. Vbi tamen in his quæ præfati sumus: aut Origenes laudibus usq; ad cælum: ut criminat elatus est. Vbi apostolus aut propheta aut aliquid tale a nobis. quale ipse de eo scripserat dictū est: Aut in quo prorsus alio inueniunt criminandi locū: Fidem nr̄am præmisimus: quæ puto qđ in oibus cū cōfessione ecclesiastica concordet. Interpretandi obseruantīā distinximus: cuius re uera nobis in q̄ pluribus exemplū ipse præbuerat: qui nūc accusator extitit. quid p̄positi in interpretādo gesserit: designauī iam. si plene id aut minus plene ad-

*Eudemus phanensis**Periarchon liber**Celsus fidei sumus*

implere ualuit: a legētibz cōprobet: a qbus uel laudari uel rideri solet: nō tamē ad crimē uocari: cū in alterā lin-
guā pprie uel minus pprie: aliena uerba uertunt. Verū quoniā eorū fecimus mētionē: qui qā hāc ipsā quoquo
mō sūt: tamē nisi falsi sint: ea nullatenus criminari potuissēt: ipsū caput manus falsarias iniecerūt: cōueniēs pu-
to huic apologiā nrā id inferere. ne me studio subtrahere putēt hoc quo illi addito: falsa crimina obtēdunt. Et
enī cū in quodā supradicti operis loco: quē interpretati sumus: qstio haberet aduersū eos: qui deū corporeū di-
cant & humāis eū mēbris habituq; describāt. qd asserere p̄cipue Valētinianorū & Anthropomorphitarū hā-
refes solēt: cui isti accusatores nr̄is nimis (ut uideo) dextras dederūt: & Origenes cōtra eos ecclesiasticā fidē de-
fendēs oī genere icorporeū deū esse: & iccirco etiā inuisibile cōfirmaret: puocāte se ordine qstiois respōdit cōtra
hāreticos in hoc loco qdā quā a nobis in isto mō uersa sūt in latinū. Ex primo libro piarchō: post aliquāta. uerū
iste assertōes minus fortalīe auctoritatis h̄re uideant apud eos: qui ex factis scripturis de rebus diuinis institui
uolūt: & ide sibi approbari q̄runt: q̄to dei natura supeminet corporū naturā. Vide ergo si hoc apostolus etiā nō
ait: cū de christo loquit̄ dicēs: qui ē imago inuisibilis dei p̄riogenitus oīs creaturā: Nō. n. ut quidā putāt: natura
dei aliquibus uisibilis ē: & aliis inuisibilis: quia nō dicit apostolus imago uisibilis dei hoibus: aut inuisibilis p̄ctō
ribus. Sed ualde cōstāter p̄nūciat de ipsa natura dei dicēs: imago inuisibilis dei: Sed & Ioānes in euāgelio dicens:
deū nemo uidit unq; manifeste declarat oibus qui itelligere poliūt: quia nulla natura ē: cui uisibilis ē deus. Nō
q̄si qui uisibilis quidē sit p̄ naturā: & uelut fragilioris creaturā euadat: atq; excedat aspectū. sed quoniā naturali-
ter uideri ipossibile ē. Sed si requiras a me: quid etiā de ipso unigenito sentiā: si ne ipse quidē uisibile dicā naturā
dei: qui naturaliter inuisibilis est: nō tibi statim uel ipiū uideat̄ esse: uel absurdū. rōnē quippe dabimus cōsequēter.
aliud qdē est uidere: aliud noscere. uideri & uidere corporeū est. nosci & noscere itellectualis naturā est. Quic-
quid ergo ppriū corporū est: hoc nec de p̄re nec de filio sentiendū est. qd ad naturā uero p̄net deitatis: hoc iter-
p̄rem & filiū cōstat. Deniq; etiā ipse in euāgelio nō dixit. Quia nemo uidit patrē nisi filius: neq; filiū nisi pater
sed ait: nemo nouit filiū nisi pater: neq; patrē quis nouit nisi filius. ex quo manifeste indicat̄: q; quicquid inter
corporeas naturas uideri & uidere dī: hoc iter patrē & filiū noscere dī: & nosci p̄ uirtutē sciā: non p̄ uisibilitatis
fragilitatē. Quia ergo de icorporea natura & inuisibili nec uidere pprie dicit̄ nec uideri: iccirco neq; pater a fi-
lio: neq; filius a patre uideri dicitur. in euāgelio: sed nosci. Quod si pponat nobis aliquis: q̄re dictum est. beati
mūdo corde: quoniā ipsi deū uidebūt. Multo magis ex hoc (ut ego arbitror) assertio nostra affirmabit̄. Nam
quid aliud ē deū corde uidere: nisi secundū qd supra exposuimus: mēte eū itelligere atq; cognoscere. Istud est
caput qd isti quā ad insidiandū mihi de oriētē trāsmisi sūt: nō solū puerfa itelligētia: uerū etiā uerborū adulterio
conati sūt infamare. qd ego iccirco ut alia quoq; nōnulla eius quidē it̄prebar scriptoris suspectū h̄re non po-
tui: neq; p̄termittendū idicauī: quia nō in eo aliquid de cōparatiōe patris ac filii dicebat̄: sed de ipsa deitatis na-
tura q̄rebat̄: si ei aptū ullo genere uisibilitatis uocabulū uideret̄. respondi ut supra diximus iis hāreticis qui ic-
circo deū uisibile esse asserūt: quia & corporeū dicūt: pro eo q; uisio pprie corporis est. Vnde & illi Valētiniani
q; supra diximus hāretici: corporaliter & uisibiliter generasse patrē & generatū filiū dicunt. Refugiēs ergo (ut
opinor) Origenes uisiois appellationē tanq̄ suspectā: aut melius esse i natura deitatis ratus. i. in patrē & filiū uti
illo sermone qd ipse domus definiuerit dicēs: Nemo nouit filiū nisi pater: neq; patrē quis nouit nisi filius: oēm
ergo occasionē supradictis hāresibus eredit̄ excludendā: si notionē in natura deitatis potius diceret q̄ uisionē:
dum uisio occasionem aliquam p̄bere uideatur hāreticis. Notio uero unius naturā inter patrē & filium ser-
uat indissociabilem ueritatem: p̄cipue quia euāgelii talis auctoritas est: simul & cautela per hoc plurimum
credidit fore: ne Anthropomorphitā quoquo mō audirent uisibilem deum. Hāc ratio qua non fiebat aliqua
differentia trinitatis: uisa mihi non est debere penitus abiici: etiam si aliqua uerba in grāco icautius fortalīe po-
sita declinauimus. Sit sane adhuc in iudicio legentium: utrū & hoc aduersus supradictas hārefes utile aut mi-
nus utile uideatur. Tamen ponamus q; etiam ii qui norunt de litteris & huiuscemodi sensibus iudicare: quibus
cum peritia adest & dei timor: qui nihil per contentionem: neq; per inanem gloriam gerunt: quorū animus ab i-
uidia & fauore & odio uacat: dicant non multum ad instructionem: uel ad impugnandas supradictas hārefes
caput istud ualere: nunquid nam id non licet p̄terire? Et tanq̄ minus ualidum ad depellendos aduersarios
transcurrere? Pone quia sit ociosum: nunquid & criminolum? Quo mō loco criminis ducetur: ubi inuisibili-
tatis æqualitas inter patrem & filium & spiritum sanctum confirmatur: Non puto hoc ita cuiq; uideri: & quid
dico cuiq; sed ne & istis quidem ipsis criminantibus meis aliquid in meis litteris uisum esse: quod posset offen-
dere. Deniq; enim si hoc putassent: ipsa sicut transtuleram mea uerba posuissent. Sed nunc ausculta quid faciūt
& flagitii eorū require si ullum p̄cessit exemplum. In eo loco ubi scriptum erat: sed si requiras a me: quid etiā
de ipso unigenito sentiā: si ne ipse quidem uisibilem dicam naturam dei qui naturaliter inuisibilis est: nō tibi
statim uel impium esse uideatur uel absurdum: rationem quippe dabimus consequenter. illi scripserunt: non ti-
bi statim absurdum: uel impium uideatur esse: quia sicut filius patrem non uidet: ita nec spiritus sanctus filium
uidet. hoc si in foro positus: uel in negociis secularibus commisisset iste qui de monasterio Romam quasi calū-
niandi p̄tissimus missus est norunt omnes quid consequeretur ex legibus publicis: cuiusmodi criminis reus
esset. Nunc uero quia secularem uitam iam reliquit: & a tergiuersatione illa actuum publicorū ad monasteriū
conuersus est: & adhæsit magistro nobili: ut ab ipso edoceret iterum pro modestia furore insanire: pro quie-
tate seditiones mouere: pro pace bellum mouere: pro concordia mouere dissidia: perfidus esse pro fide: pro ueri-
tate falsarius: crede mihi q; huius sceleris nequitia etiā uerum fuisset exemplar: nisi Iezabel tibi illa occurreret.
Illa est enim quā hoc crimen aduersus Nabutheum israelitem uinex causa composuit: & mandauit p̄sbyte

Valentiniani
Anthropomorphitarū

Uideri
noscere

Uideri deum quid!

Uisio

Ruffini maledictio
in diuum Hieronymum:

Iezabel

ris iniquitatis falsis eū cōscriptionibus purgere: quasi qui benedixisset. i. blasphemasset deū & regē. Sed quis i hoc
 felicior: illa quæ mādāt: aut hi qui mādato iniquitatis obtēperāt: Grauiā hęc: & ut opinor in ecclesia pene hu
 iusmodi facinus inauditū ē. Sed addit adhuc aliquid. Requiris qd illud: Vt rei iudices fiāt: & infidiatores snias
 ferant: Nā errasse scribentē: aut lapsū esse in sermone: nouū nō est. & ut opinor uenia dignū est: quia & scriptu
 ra dicit. In multis enim offendimus oēs: qui autē in uerbo nō offendit: hic pfectus ē uir. Erratū putat in uerbo:
 Corrigat: emendet: si id utilitas postulat: & auferat. Inseri uero quæ nō sūt scripta lris alienis: & falsa inseri
 ad hoc solū: ut uitā fratris infames: temerare aliena scripta. ut scriptori inferas notā: ut subrepas auribus popu
 loꝝ: ut cōturbes corda simpliciu: ut nihil aliud ex eo nisi apud hoies opinionem maculam conferas: uidete si alte
 rius est opus: nisi illius qui ab initio mendax fuit: & fies criminando diabolus. id est criminator nomen accepit
 Nā cū falsā huiusmodi sniam apud Mediolanū recitaret: & a me quæ legebat: falsa esse diceretur: interrogatus
 a quo accepisset exēplaria: respōdit matronā quādā sibi dedisse. de qua ego quicūq; illa ē. nihil dico: sed sui eā &
 dei cōsciētia derelinquo. Mihi tamen i hoc dei & ur̄i sufficit testimoniū. i. tuū & sancti uiri ipsius: cui hoc opus
 gerebā Macharii: q̄ schedulas ipsas meas uel ab initio legistis: uel etiā licet nondū cōpleta & ad itegrū emēdata
 exēplaria retinetis. i. quia sicut filius non uidet patrē: ita nec spūs sanctus filiū uidet. i. qd ego nō solū unq̄ non
 scripsi: sed e contrario quia ille falsauit: indico. Sigs negat q̄ nō ita uidet filius patrē: sicut pater filium: & non ita
 uidet spūs sctus & filiū & patrē: sicut pater filiū & spū sctū: anathema sit: uidet enim & uerissime uidet.
 Sed ut deus deū: lux lucē. & nō ut caro carnē: sed ut spūs sctus non corporeis sensibus: sed uirtutibus ueritatis.
 Siquis hęc negat: sit anathema in aeternū. qui autē uos cōturbat: sicut dicit apostolus: portabit iudiciū quicūq;
 est ille: Memini sanetq; aliquis eorū cū argueret falsasse: hęc respōdit mihi: ita i græco hře. Me autē i latino imu
 tare uoluisse. In quo omitto illud exequi: q̄ nec quidē uerū dicit. sed tamē ponamus q̄ sic ē in græco: & ego i la
 tino hoc nō scripserā. pmiserā. n. me in præfatiunculis tale aliqd facturū: qd si facerē: ut qd tibi offēdebat in lati
 no cōmodius scriberē: quid absq; pmissio uel quid absq; rōne nra facerē: Tu certe qui hoc i latinis meis exēpla
 ribus nō iueneras: in tuis chartulis hoc unde scriptū legebas: Ego q̄ interpretatus sū: nō scripsi. tu qui me accu
 sas: & meas tales litteras non tenes: crimen mihi unde cōponis: Haud idē ego accusari debeo: unde tu me falsum
 fecisti: rē planissimā dico quatuor libri isti sūt: quos it̄pretatus sū: in quibus de trinitate sp̄sim p̄ singulas pe
 ne paginas disputat: Relegant̄ uniuersa. si usq; talis aliquis de trinitate iuentus fuerit in interpretatione nostra
 sensus: qualem in isto capite calūniant: tunc demū credat̄ etiam hoc eo sensu quo isti confingunt esse platum:
 Si uero per omne librorū corpus nunq̄ sit illa differentia trinitatis: nonne uesanū pariter stultūq; cōmētum est
 dicere: q̄ uno solo capite hęc confirmata est ab eo: qui eam mille capitibus expugnari: Sed & rei ipsius con
 sequentia prudentē quēq; satis edocet: q̄ hic si hoc in litteris meis inuenisset: & uere scrupulum aliquem ex ipsa
 lectōne cepisset: cum me sicut ipse nosti: Romæ positum hēret præsentem continuo utiq; p̄quisisset: & ipsa ad
 me scripta detulisset. quippe qui usq; ad illud tempus etiam uidere me & salutare: & in orationibus cōicare soli
 tus erat: contulisset sine dubio mecum de his quibus uidebatur offēdi: inquisissetq; quomō fuisset a me plātū:
 quomō haberetur in græco. certe hoc etiam gloriæ sibi sufficere putasset: si uisus fuisset in dictis nostris uel scri
 ptis fecisse p̄ se aliquid emendari. aut si furor animi non tā emendari errorē q̄ proferri in publicum cōpulisset:
 sine dubio nunq̄ elegisset absentem lacerare: quem potuit grauius confutare præsentē. Sed iustū quia falsi con
 scientia deterrebat: ad me quidem cuius erant scripta: quæ uolebat criminari nō detulit: sed per domos: per ma
 tronas: p̄ monasteria: p̄ singulos quosq; fratrum circumfert: quos solo conturbare posset auditu. Et hoc fecit sub
 ipso tpe: quo confestim ex urbe decederet. ne uel cōprehensus facti sui redderet causas. Etiam idē ut intelligat̄
 secundū præceptū magistri p̄ totam me Italiā criminari: instigare turbas: conturbare ecclesias: aures quoq; pol
 luere sacerdotum: & in omnibus his modestia nostra tanq̄ conscientia abuti. hęc discipuli. Ipse uero orientalis
 magister: qui ad Vigilantium scribens dixerat: per me latini cognoscunt oia Origenis bona: & ignorant mala:
 istos ipsos quos nunc ego transtuleram rediterpretatus est: & ea oia quæ ad me uel improbabilia prætermissa
 sunt inseruit. quo scilicet nunc contra sniam suam Romani per ipsum Origenis cognoscant mala: & ignorēt bo
 na. hinc etiam non solum Origenem: sed & me metipsum in suspicionem hęc conatur adducere. hinc emit
 tit incessabiliter canes suos: qui me per urbes: per uicos: per iter transeuntem calūniantium latratibus insectent:
 & fanda oia & nefanda aduersum me sectentur. Quid q̄ te sceleris admisisimus: si fecimus qd fecisti: Si tamē
 nefariū est uti exemplis tuis: de teipso quid iudicas: Verūtamen dic mihi o magister (iam enim ad te conuertē
 da est responsio) Ad legentē aut interpretantē: si qua est illa scriptoris culpa: recte reuocat̄: absit inquit: nequaq;
 quid me subtiliter circuuenis: Nunquid non & ego legi: Nunquid non & ego it̄pretatus sū: Sed lege ea quæ
 interpretatus sum: uide si quid in iis dogmaticum inuenies. Certe si aliquid horū quæ nunc ad dānationē uoco
 reperies. postremo ait si uis plenius noscē (quoniā apud me etiam suspitio huiusmodi dogmatum semper exe
 crabilis fuerit) lege cōmentarios meos in epistola Pauli ad Ephesios. Et ex his quæ scripsi: nosces quid eo sense
 rim. legens enim eum uel interpretās nosces: & hęc est tua tanti magistri grauitas: ut eum quem in aliis laudas:
 condemnes in aliis: Et quem in præfationibus tuis alterq; post apostolos ecclesiæ magistrum dixisti: nunc hęc
 reticum dicas: Quis hæreticus ecclesiæ magister aliquando dici potuit: Erraui inquit in hoc. Sed q̄diu præ
 fatiunculam subiicis: Commentarios lege. Sed illos quos designaui: & cui hoc iustum uidetur: ut is qui tot li
 bros conscripsit: in quibus omnibus pene præconia eius usq; ad cælum fert: qui tot iam annis & lecti sunt ab
 omnibus & leguntur: ex quibus q̄ plurimi ita edocti iam de hoc mundo decellerunt: & perrexerunt ad domi
 num: hanc Origenis sententiam tenentes: quā ex librorū istius assertionē didicerāt: & abierunt sperantes iuxta

Diabolus = Criminator.

Redinterpretatus est

huius testimoniū iuēturos se eū secundū apostolos ecclesiarū magistrū. & nūc itē scribit iuenerūt eū cum spīs
hæreticis & gētilibus cōdēnatū. Quō se ex contentione commutet & dicat: quā illū quē. xxx. fere ānis continuis
legēs & scribēs apostolis exæquauit: nūc hæreticū pronuncio. Nunquid aliquos nouos eius libros modo legit:
quos ante legerat: Sed ex iis eisdem dictis eū: & tunc apostolum: & nūc hæreticū dicit: & nullo mō hoc ita fieri
potuit. Aut enim tunc recte dixit: & mō liuore quodā cōtentiōe puerit: & audiēdus nō est. Aut si tunc male di-
xit: & mō seipsū cōdēnat: quale ergo in se cæterorū expectabit iudiciū is: qui secundū apostoli sniam a semetipso
dānat: Et qd̄ inquit abscondit pœnitētia: Non errat & in uerbo maxime: licet qd̄ de errore pœnitere. Sed si
mul aliq̄s pœnitentiā agit: simul accusat: simul iudicat: simulq; cōdēnat. Quasi uero si qua meretrix una se no-
cte: aut duabus a scortando cōtineat: debet cōtinuo leges de pudicitia scribere: & non solum leges condere: uerū
& sepulchra obruere omniū quæ iam defunctæ sunt sceminarum: q; eas suspicetur sui similem uitam duxisse:
pœnitentiā agēs q; hæreticus fueris bene facis. Quid hoc ad me: qui nunq̄ hæreticus fui: Pœnitentiā agis p̄ erro-
re recte facis. Si tamē ipsā pœnitentiā legitime geras nō accusādo: sed deprecādo: nō cōdēnando: sed flendo. Nā
quæ pœnitentiæ ueritas est: ubi indulgētiæ decretū ipse sibi pœnitens dicit: Qui pœnitet p̄ iis quæ male locu-
tus est: uulnus suū nō itē male loquēdo curat: sed silēdo. Sic. n. scriptū est. Peccasti: quiesce. Sed nūc ipse te reū
statuis: & itē reatu ipse te absoluis. Et ex reo ipse te iudicē facis. Hæc iā nō tua qui irrides in nos: sed nra qui ita
nos irrideri patimur est miseria. Verū tamen ueniamus ad hos duos cōmentarios. quos cæteris oibus opusculis
suis cōdēnatis ac renunciatis solos exceperit: & q̄ caste se in his & cōtinēter egerit: uideamus. Ex his enim solis &
fidē suā probari uult. Et qd̄ Origeni in oibus aduerset. proferant ergo isti qui ei soli ex oibus scriptis suis pla-
cent. id est in epistola Pauli ad Ephesios libri tres: & in Ecclesiastē (ut puto) unus. Sed nūc itē q̄ primus occur-
rit in epistola ad Ephesios cōmentarius relegat. Et iā ibi cōsociū & cōcordē symmysten ut ipse ait: in iis quæ ar-
guit approbo. Et primo oium de qbus irridet mulierculas: quæ se dicūt post resurrectionē nō habituras fragile
corpus: quippe quæ angelorū futuræ sint similes: quid ipse sentiat uideamus. In tertio cōmentariorū libro in epi-
stola Pauli ad Ephesios sub eo capitulo ubi scriptum est: qui uxorem suā diligit: semetipsum diligit. nemo enim
unq̄ carnem suā odio habuit. & post aliquā ita ait. Foueamus igit̄ & uiri uxores: ut animæ nræ corpora. ut &
uxores in uiros: & corpora redigantur in aīas: & nequaq̄ sit sexuum ulla diuersitas. Sed quomō apud angelos
non est uir neq; mulier: ita & nos qui angelis similes futuri sumus: iam nunc incipiamus esse: quod in cælestibus
repromissum est. Hæc & ecclesiis in tuis cōmentariis scripsisse sciēs: quomodo eas ad exemplum fidei tuæ & ea
quæ arguis cōfutanda proponis: Et quomō de tuis uerbis mulieres arguis: Deinde quæ mulier dixit aliquādo
q; uxores conuertantur in uiros & corpora redigantur in animas: quod tu scribis: Ergo secundū te non solū re-
surrectio non erit: sed nec corporū: quod confiteri etiam istos quos tu fecisti hæreticos dicis. Vbi nam ultra cor-
pus q̄rimus: si in aīam redigitur: Erit ergo iam totum anima: & nulq̄ corpus. Et itē si uxores in uiros cōmuta-
buntur: pro eo quod subiunxisti: ut nequaq̄ sit sexuum diuersitas: quasi hoc ut ostēderes quia sexus scemineus
interibit: ex eo quod redigetur in uir: solus autem manebit uirilil: nescio quidem si hæc tibi de se dicere scemi-
narū sexus ipse permittat: tamen & si ab illis concedatur: qua consequentia poteris ostendere ibi uirilem sexum
esse necessarium: ubi scemineus necessarius non probatur: Quia naturali quodam uinculo in tantum sexus al-
ter eget alterius: ut si alter non sit: alterius opus non sit. Etenim si luteam formam ex resurrectionē hō habere pu-
tatur: quam in paradiso habuit: ubi scriptum est: quia masculum & sceminam fecit eos: & benedixit eos: Si uero
& tu & mulierculæ quas inculas: dicitis neq; uir neq; mulier est: quomodo ergo aut corpora redigentur in aīas:
aut mulieres cōuertentur in uiros: cum uel paradisi utriq; sexū patiat: uel similitudo angelorū: ut tu quoq;
fateris: nullū oīno recipiat: Et miror quomō ab aliis exigas de sexū diuersitate sententiā: de qua tu uolens dis-
serere: tantis te inuoluis nodis: ut euoluere te nullatenus possis. quanto rectius faceres: si nos quos culpas imita-
reris in talibus: & hæc soli deo ut se ueritas habet nosse pmitteres: & te potius ignorare fatereris: q̄ ea scriberes: q̄
paulo post tu ipse dānares: Velim mihi conscientia sua teste nunc diceret: non dico: si in aliquo opusculo meo:
sed si in epistola saltem mea: quam alicui familiari meo negligentius scripsissem: inuenisset scriptum: quia cor-
pora in aīas redigentur: & uxores in uiros: si non etiam areis litteris scribi per portas ciuitatū præcepisset: si non
in foro: in curia: pro rostris etiam recitari. Quantos ex hoc accusationum titulos: quæ uolumina conscripsisset
Quam me totis armis ac telis scemidissimi sui pectoris purgeret dicens: quia si mihi non creditis dicenti quia
fallit cum dicit corpus resurgere: & carnem negat: uel cum fateatur quidem carnē: membra autē negat & sexum
uidete quomō ipse scribit in epistola sua: quia corpora uertantur in aīas: & uxores in uiros: Sed nos te quidē hæc
scribentem: non solum non arguimus hæreticum: sed & satisfacimus tanq̄ magistro. Mulieres tamē illæ quas tā
indignis & inhonestis contumeliis lacerasti: exhibebunt ante tribunal christi: & hæc quæ in his cōmentariis
doces: & illa quæ oblitus tui rursus cum contumeliis scribis. & ibi utraq; recitabuntur: ubi cessabit iam fauor
hominum: & redempti laudibus plausus silebunt: & tecum pro his uel gestis uel dictis tuis iudicabuntur apud
iustum iudicem christum. Verū pergamus discurrere quid etiam de q̄stionibus scribat. hoc enim ad fidem per-
tinet: in quibus de carnis resurrectione sic uariat cætera: ut q̄stiones. Item ex cōmentariorū libro de epistola Pau-
li ad ephesios de eo capitulo ubi dicit apostolus: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē ut essemus sã-
cti & imaculati corā ipso: ita ait pro cōstitutione mudi in græco scriptū habet κατὰ βολὴν τοῦ κόσμου. Non
idipsum autē κατὰ βολὴν: qd̄ cōstitutio sonat. Vnde & nos p̄pter paupertatē linguæ & reꝝ nouitatē: & sicut qdam
ait: q; græcorū & sermo latior & linguæ scelicior sit: conabimur: nō ita uerbū ex uerbo transserre: qd̄ impossibile
est: q̄ uim uerbi quodā explicare circuitu. κατὰ βολὴν ἐπι. p̄prie dicit: cū quid deorsū iacit: & ad inferiorē locū
est: q̄

Meuorix

Symmystis

*Latine lingua Inopia
Græca lingua uerbosior*

κατὰ βολὴν

mittitura sublimi. uel cum aliqua resumat exordium. Vnde & hi qui ædium futurae prima iaciunt fundamen-
 ta κατὰ βεβλήκεν αὐτὸν. id est initia fundamentorum iecisse dicuntur. Volens itaque Paulus ostendere quia deus uni-
 uersa sit machinatus ex nihilo: non creaturam non conditionem non facturam: sed κατὰ βολήν. id est initium iacti fun-
 damenti ad eum retulit: ut non iuxta Manichæum & ceteras hæreses: quæ factorē & materiā ponunt: aliud quid
 unde creaturæ factæ sint antecesserit creaturas: sed oīa ex nihilo extiterint. Quod autē electos nos ut essemus sā-
 cti & immaculati corā ipso: hoc est deo: ante fabricā mundi testatus est: ad præscientiā dei pertinet: cui oīa futura
 iam facta sunt. Et ante quā fieri: uniuersa sunt nota. Sicut & Paulus ipse prædestinat in utero matris suæ. Et Hie-
 remias in uulua sanctificat: eligit: roborat: & in typo christi propheta in gentibus mittitur. Hucusque edidit unā
 expositionem. Sed sub cuius persona huiusmodi intelligentia accipienda sit non expressit. hoc tantū egit quod ex
 consequentibus reprobat priora. Ait enim in consequentibus. alius uero qui deum conat ostendere. Vnde mani-
 feste ostendit: quod per illam priorem expositionem non ostendat iustitia dei: quod utique ipsum est. Sed per istū quē
 dicit alium: cuius assertionē sine dubio uolens apud oēs indubitātā & catholicam demonstrare: dedit tale testi-
 monium: quod hac sua assertionē iustum esse deum conetur ostendere: quod non ex præiudicio scientiæ dei: sed ex me-
 rito electorum unū quēque eligat. Dicit autē uisibiles creaturas: cælū terram maria: & oīa quæ intra ea sunt alias uisib-
 le inuisibiles creaturas: in quibus & aīas quæ ob quāsdā causas soli deo notas deiectæ sunt deorsū in uallē istam
 lachrymarum in locū afflictionis & peregrinationis n̄ræ: in quo sanctus constitutus orabat ut ad sedem pristinā
 reuerteret dicens. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: habitauit cum habitantibus cedar: multum in-
 cola fuit aīa mea. Et in alio loco: Miser ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius: Et alibi. Melius est re-
 uerti & esse cū christo. Et alibi. Ante quā humiliarer ego deliqui. & cetera his similia: Itaque prius quā aīa inquit præ-
 cipitarentur in mundū. Magister dicit inquit: & non dicit qui sunt isti qui hæc inquit: quæ aīa essent prius quā
 precipitarentur in mundū. Nonne recte inquit dixi: quia talpa es: & nihil uides? Dixi iam superius quia illi hæc
 dicunt: qui deum iustum esse asserunt: quem utique si cor haberes me ipsum esse intelligeres: neque enim ita ipius
 sum: ut alium me & diuersum esse ab his statuam: qui deum iustum defendunt: quod oēs utique facimus qui sanū
 sapimus. Dic ergo magister dic: quid isti qui tu es inquit? Itaque prius quā aīa inquit precipitarent in mun-
 dum: & mundus ex aīabus fieret cū habitatricibus suis in infimum deiectus ipse elegit Paulū deus: & ei similes
 coram se qui erant sancti & immaculati. Nemo autē eligit nisi de pluribus: & ubi sunt aliqui uiliores: ibi perpetrat
 electio. Quomodo autē in babilonia captiuitate quādo a Nabuchodonosor in Chaldeam ductus ē populus: mis-
 si sunt propheta: Ezechiel: Daniel: tres pueri: Aggeus & Zacharias: non quod ipsi meruerint captiuitatē: sed ut esset
 in solatio captiuorum: ita & in illa directione mundi eos qui ante quā mundus fieret electi erant: a deo missos esse in
 eruditionē & magisteriū aīarum peccatricū: ut predicationē eorum reuerterent ad eum locum unde corruerant. Et
 hoc esse quod a Moyse in octogesimo nono psalmo dicit. Domine refugium factus es nobis in generatione & p-
 genie: ante quā montes firmarent: & fieret terra & orbis terrarum. Quo scilicet ante quā mundus fieret: & uniuersa ge-
 neratio principium sumeret: sanctis tuis deus refugium fuerit. Hæc sūt quæ in illis quos solos ex oībus opusculis
 tuis eligis: & ad condēnandos ceteros relegi iubes cōmentariis scribis. Mundū aīa fuisse inuisibile: ante quā hic ui-
 sibilis fieret: In quo mūdo cū reliquis habitatoribus angeli scilicet & aīa erant. Istas aīas aīas ob quāsdā causas: so-
 li deo cognitatas in hoc uisibili mundo nasci in corporibus: & quæ ante habitauerāt cælū: apud prius sæculū: nūc
 hic habitant terram: scilicet non extra causas aliquas. quas ipsæ inibi uiuēdo cōmiserint: & aīas quæ sancti quique: ut
 est Paulus: & ceteri similes ei per generationes singulas ad eruditionē earum a deo prædestinati sunt. ut eas prædi-
 catione sua ad illam habitationem: unde collapsæ fuerant reuocarent. Et hoc copiosissimis scripturarum testimo-
 niis firmas. Et quæ sunt alia quæ supra dicta pro quibus Origenem in ius uocas: quæ alia sunt in quibus cum dam-
 nari iubes: Alium ne in tuis dānas: Et si ut tu suades: huiusmodi dicta dānanda sunt: feres tu primus senten-
 tiam. Et pro dictis talibus ipse prior te ipsum condēnabis. Neque enim tibi iam ultra ullum remansit effugiū. Nul-
 læ hic strophæ pro quibus ceteros arguis habebunt locum. In ipsa etenim pœnitentia tua post conuersionem
 iam emendatus & correctus istis libris auctoritatem dedisti: uidelicet ut ex iis tua sententia de iis quæ dānanda
 dicit dogmatibus probaretur. Et ideo quæ hic scripta sunt tanquā si modo hæc pronuncies & definias audienda
 sunt. Et hic talia definis: qualia dicit esse dānanda. Sed non sum inquit ego qui definio: aliū dico esse: qui hæc ita
 dicat. id est istum ipsum. ubi immutas exponētis personam. Vt uideamus qui est ille: quem talia dicit astruere.
 Aīas ergo: alius uero est qui deum iustum conatur ostendere: dicit quæ iam supra diximus. Sed iste quem dicit
 alium deum iustum assertionē hac sua ut aīas ostendit. & a te alius & diuersus est. De te ipso quid sentis? Tu ne-
 gas iustum esse deum? Magister dum tu multum uides: & satis arguis captos oculos talpas: puto te incurrisse
 αὐνοτότον: & ex utraque parte concludi. Aut enim iustum deum negabis: ut alius sis & cōtrarius illi qui hæc
 dicit. Aut si ut omnis confitetur ecclesia: etiam tu deum iustum esse confitearis: tu es qui hæc dicit: & tu es qui pri-
 mus excipis sententiam: quam in alium fers: & tu qui tuo metipsum mucrone confoderis. Sufficere opinor hæc
 apud iustissimos iudices & futuræ dei iudicium præstolantes. Non quia condemnare debeant eum qui festucā
 uidet in oculo fratris sui: & in suo trabem non uidet. Sed emendare & ad ueram pœnitentiam reuocare. Verū
 ne forte latuerit eum locus iste unus ex his libris quos ad liquidum se recensuisse putauerat: & quorum exemplū
 ceteris omnibus condēnatis ad confessionem fidei proposuerat: requiramus quomodo etiam in ceteris sen-
 tiat. Idem in eodem libro de eo capitulo ubi scriptum est: secundum placitum uoluntatis suæ in laudem gloriæ
 suæ: post pauca ita ait. Inuadunt itaque in hoc loco occasionem: qui ante constitutionem mundi animas putant
 cum angelis & ceteris uirtutum cælestium nobis in cælesti hierusalē fuisse uersatas: quod nec secundū benepla-

Prescientia dei

Hos sanū sapiunt

Strophe

citū dei: nec in laudē gloriæ eius & gratiæ possit itelligi: alios nudos barbaros seruos debiles: aliosq; diuites ro-
manos nobiles liberos sanos in diuersis horis & diuersa parte generari. nisi causæ præcesserint: quibus ex meritis
hæc animæ unaquæq; sortita est. Et illud qd ad romanos scriptū est: quidā putāt nosse: & nec norūt. An nō ha-
bet ptatē figulus luti de eadē massa facere aliud uas in honorē: aliud in cōtumeliā? Sed ad eūdē sensū referunt:
ut quomō mala uita seu bona: laboriosa uel facilis: frustra in hoc mūdo agit: nisi credamus dei esse iudiciū: ita
& diuersitas in hoc mūdo nascētiū iusticiā dei arguat: nisi aiātū merita præcesserint. Sed enī inquit hoc non
ita accipimus: nō secundū beneplacitū uolūtatis dei erit. nec in laudē gloriæ & græ eius alios elegisse ante cōsti-
tutionē mundi: ut essent sãcti & imaculati: & haberēt adoptionē p̄ Iesū christū: alios ultimæ cōditioni & p̄cenis
perpetuis destinasse: amasse Iacob ante q̄ exoriretur ex utero: odisse Esau prius q̄ digna odiis perpetraret. nisi
causæ præcesserint: quæ iusticiā dei pbent: Quid expressius hac assertiōe: qd euidētius uel ab Origene uel a
quoq; eorū quos te arguere dicis: de his dogmatibus uel cogitari uel dici potuit: Quod scilicet diuersitas & inæ-
qualitas quæ est hic in hoc mūdo nascētiū ad dei iniusticiā referat. Causā dicis dedisse ipsā sibi unāquāq; ani-
mā: ex his scilicet motibus aiōrū quos prius in cælesti hierusalē: quæ est mater oīum uiuēdo gesserūt: & hoc in-
quit nō ex mea p̄sona dictū est: sed aliū dicere descripsi. Dixi quæ dixi: quia inuadūt quidā occasionē: Nec ego
nego: q; de alio dicere uidearis: Sed iste alius quē hæc dicere ais: utrū tibi cōcors: & cōsonans: an uero cōtrarius
sit & inimicus: nō denegasti. Cū. n. aliū istū contrariū tibi aliqū nomias: soles ponere quædā dicta eius. sed sta-
tim ea destruere & ipugnare: ut Martionis & Valētini & Arrii & ceterorū. Cū uero aliū quidē noias: & dicta e-
ius cū ualidissimis assertionibus scribis: testimoniis quoq; scripturæ copiosissimis munis: nōne etiā nos tardis-
simi & quos tu talpas dicis: uidemus istū cuius dicta ponis: & nō destruis: aliū te esse? Et fieri hæc rhetorica figu-
ra: cū sub aliena p̄sona suā sententiā proferūt. Fuit ista ab oratoribus. cū aut offendere aliquos metuūt: aut inui-
diā declinare cupiunt. Nā si tu te ex hoc defensū putas qd in his dictis aliū nomines: multo erit excusabilior il-
le: quē insimulas: Nā ille nō solū hoc in cōsuetudine habet: ut dicat alios ita dicere: & quibusdā ita uideri: sed mul-
to cautius dicit ille de talibus se hoc nō definire: sed opinari magis. Quod si alii melius uisū fuerit: ut his omis-
sis illa teneant: uide q̄ta ille cautione usus est. & tamen a te ad dānationē uocat. Tu quia tantūmō alium nomi-
nas effugisse te putas. Ex his enim cū dānas: in quibus eū sequeris & imitans. Sed p̄grediamur legendo cōmen-
tarios: ne imorando p̄ singula: excludamur ab agnitione plurimorū: Itē ex eodē libro de eodē capitulo ubi scri-
ptum est: ut simus in laudē gloriæ eius: qui ante sperauimus in christo. Si sperauimus tantum dixisset in Chri-
sto: & non præmisisset ante sperauimus: quod græce dicitur ὡς ἄλλο τι καὶ πρὸς: esset manifestior sensus eos qui
sperauerunt in christo sorte uocatos. esse prædestinatos secundū p̄positū eius: qui uniuersa operat̄ iuxta cōsti-
lium uoluntatis. Nunc uero p̄positionis adiectio ad illā nos intelligentiam trahit de qua superius desputaui // *Seneca*
mus: exponentes hoc quod scriptum est: qui benedixit nos in oī benedictione spiritali in cælestibus in christo.
Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē: ut essemus sancti & imaculati coram ipso: qd scilicet sicut iā
nos benedixerat in oī benedictione spiritali in cælestibus: & elegerat nos ante constitutionē mundi: ita etiā nūc
sperasse ante dicamur in christo: ex tpe quo electi & prædestinati. & benedicti sumus in cælestibus. hucusq; in-
terim: quæ enim sequuntur maiora sunt. Non ergo grās ago deo: q; me pondere grauissimæ suspicionis releua-
uit. Fortasse enim uidebar aliquibus de alio isto contentiosius uel calūniosius agere: cum secundum rhetoricā
figuram istum quem dicit alium ipsum perhiberem esse. Sed ne q̄ ulli auditorū nunc prorsus dubitatio rema-
neret: quis esset iste alius de quo superius dixerat declarauit. Tanq̄ uere bonus magister & qui nullas uelit ex di-
ctis suis ambiguitates discipulis remanere: dignatus est in hoc loco illum quem supra alium dixerat euidētius
quis esset ostendere. Ait ergo. nunc uero p̄positionis adiectio ad illam nos intelligentiam trahit: de qua supe-
rius scriptum est. qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in christo. Et quod ibi ex perso-
na alterius dictum: ut minus intelligentibus putabat: ne quis error his quos iusserat ex istis libris quid de Ori-
gene sentiret sententiā suam noscere remaneret: ad suam personam nunc reuocans: nec alium aliquem nomi-
nans: dicit ea quæ superius legimus: q; scilicet sicut iam nos benedixerat in oī benedictione spiritali in cælesti-
bus: & elegerat ante constitutionē mundi: ita etiā sperasse dicamur ī christo: ex eo tempore quo electi & præ-
destinati: & benedicti sumus in cælestibus. Absoluit ergo me (ut puto) ipse suo testimonio omni suspitione ca-
lūniæ: q; alius iste non sit alius q̄ ille ipse. Sed & maiora adhuc ex consequentibus: sicut promissimus ostēdemus.
Post hoc enim quod dixerat nos ante sperasse in christo: & ex eo iam tempore. id est ante constitutionem mūdi
& ante q̄ in corporibus nasceremur: in cælis esse benedictos & electos: itē illum suum alium introducit: & di-
cit: Alius uero hoc dogma non sustinens quod ante fuerimus: & spauerimus in christo: q̄ in isto corpore degeremus: illo intelligentiam transfert. Hoc in loco omnem suum fetorem: quisq; ille est: iste eius alius exhalauit. Di-
cat enim nobis hic quem uult alium esse qui hoc dogma non sufferat: q; ante q̄ ī hoc corpore degeremus: & fue-
rimus: & spauerimus in christo (Hoc est enim pro quo damnari iubet Origenem) quem uult hic alium intel-
lexisse: ceu aliquem contrarium sibi. Quid dicis magister: Bicorni illo urgeris: de quo exponere discipulis so-
les. Si enim hic alium istum qui ante fuisse animas: q̄ in corpore degerent non recepit: te esse dixeris proditum
est: quod in superioribus cælabatur. Inuenies enim tua confessione alius ille tu esse: qui definis omnia dogma-
ta: quæ damnari iubes. Si uero non es tu in superioribus alius: ne tibi ea quæ improbas ascribantur. nec hic tu
eris alius qui non sustineas: ante fuisse animas q̄ in corpore degeremus. Elige utramlibet excusationis par-
tem. Istum alium quem frequenter inducis: te uis itelligamus: an alterum aliquem catholicum eū uis uideri?
An hæreticum? Damnandum: an absoluendum? Si catholicus est iste alius tuus qui in superioribus dicebat:
ante

Rhetoricus color.

Bicorni uergeris

inuenies

ante hunc mundū uisibile fuisse animas: cū angelis & cæteris uirtutibus: in superiori hierusalē in cælestibus cōstitutas: & ibi uiuēdo contraxisse causas sibi diuersitatis uel nascēdi in hoc mūdo: uel alias quaelibet cōditiones tolerandi. Erunt ergo ista catholica dogmata: & interim ipium dānare quod catholicū est. Si uero aliū istū hæreticū dixeris: hæreticū designabis cū: qui fuisse animas non recepit: & sperasse in Christo ante q̄ in corpore nascerentur. Quia hinc exitur magister: Quo erūpitur: Quo rursum euadit: Quocunq; te cōuerteris hærebis. Non dicā nullus subtrahendi te aditus datur: sed ne respirandi quidē paululū sit copia. Sic tibi Alexādrī tui aristotelici cōmentarii profuere: Sic Porphyrii ἡ Σαυωνη. Sic te tot & tantorū philosophorū græce & latine: insuper & iudaicæ eruditionis excoluit disciplina: ut in istas angustias tam intricabiles deuenires. Et tā miserabiliter coartareris: ut nec ad alpes posses esse defensus. Sed parcamus: iam deferendū est litteris: & ut ipse ait operi magno sōnus non est ascribendus: q̄ ipse parcat nemini. Et tā ratione dictorū q̄ flagello linguæ: quos libitū fuerit uerberet. Et si quis minus adulabitur: continuo hæreticus & scriptis & missis p̄ diuersa centum codicibus designetur. Tamen nos non ipsū: sed patriarchā imitemur Dauid: qui cōprehensū in speluncā inimicū suū Saul: cū eū posset iugulare: noluit: sed ei pepercit: quod & iste sibi a nobis aliquotiens factū: non solū uerbo: sed & re atq; opere: etiā si fateri non uult: corde tamen & conscientia retinet. Demus ergo ueniā ei: qui dare ueniā nescit: qui si ne ullo humanitatis respectu de dictis alterius iudicat: & interim educamus eū de spelunca usq; quo in illā incidat: de qua etiā si omnes conemur & cupiamus: exire nō possit. Dicat ergo qui potest fieri: ut in superioribus illis: ubi istud dogma confirmabatur ab eo: qui iustū deū conabatur ostendere: ubi aliū quē dixit uere ne alterius p̄sona fuerit talis: qualē nunc condēnari uult. Hic uero ubi contrarius est: & non recipit quæ in superioribus dicta sunt: aliū seipsū dixerit: Potest enī fieri: ut conscius sibi sit: ita sensisse se cū scriberet: licet stilo id nō potuerit explicare. Sit ergo ueniā: & ponamus in hoc loco istū aliū: hunc esse ipsū qui non recipit dogma: quod dicit animas fuisse ante q̄ in corpore degeremus: & sperasse in Christo. Repetamus ipsū capitulū: & quo rursus tēdat diligentiūse prosequamur. Ait itaq; Alius uero hoc dogma nō sustinens: q̄ ante fuerimus: & sperauerimus in Christo: q̄ in isto corpore degeremus: illo intelligentiā transfert: ut dicat in aduentū domini saluatoris: quando in nomine eius omne genua flectatur: cælestiū & terrestriū & infernorū: & omnis lingua confiteatur: quia dominus Iesus christus in gloria est dei patris. Cū enī ei fuerint uniuersa subiecta: alios uoluntate: alios necessitate subiiciendo: & eos qui ante p̄nitentiā maiestatis eius sperauerunt in eū: futuros esse in gloria laudū eius: & uocari ὡρον ἁπικὸ τῶς. eos uero qui reperti fuerint necessitate credentes eo tēpore: quo nec diabolus & angeli eius poterūt negare regnantē esse sperantes: sed non in laudē gloriæ eius: quod quidē & nunc ex parte uidemus expleri quia alia sit merces eius qui uoluntate sequatur deū: alia qui necessitate: uerūtāme siue p̄ occasionē: siue p̄ ueritatē tantū Christus annuncietur: dūmodo sciant & sperantes q̄ pro diuersitate spei diuersa sint præmia recepturi: ois in hoc loco admittitur cauillationis occasio. In superioribus dixisti: q̄ hi qui ante sperauerunt in Christo: illi sunt qui ante q̄ in hoc uisibili mundo in corporibus nascerentur: spem in Christo habuerunt in cælestibus positi. Sed ne istud dogma tuum uideretur: aliā introduxisti expositionē: qua dicis eo tēpore quo omne genua flectetur domino Iesu: uniuersa creatura cælestiū terrestriū & infernorū: duobus ei modis erit subiecta. Quidā uoluntate: quidā necessitate: & uoluntate an subiectos sanctos omnes qui p̄ uerba prædicationis modo eis credūt: & istos uocari ὡρον ἁπικὸ τῶς id est qui ante sperauerunt in Christo. Necessitate autē subiectos: qui nunc quidē p̄ prædicationē uerbi non crediderunt. Tunc autē iā negare non poterunt: sicut diabolus & angeli eius: & qui cū ipsis necessitate crediderunt: quiq; omnes cū quibus & diabolus & angeli eius: quia postea credent: non uocabuntur ante sperantes: pro eo scilicet: q̄ illi ante crediderunt in Christo: & sperauerunt in eū uoluntate. Isti uero postmodū & necessitate. Et ideo ais eos diuersa præmia recepturos: præmia tamē ponis in his omnibus: qui modo non credunt: & diabolo & angelis eius: licet inferiora: & eum de cuius sola p̄cena: aliquando ueniā opinionē non sententiā alterius arguis: tu in regno christi ad præmia secunda perducis. Et hoc uis intelligi: quia sicut nihil interest utrū ueritate an necessitate Christus annuncietur: ita nihil refert: necessitate an uoluntate credat. Hæc sunt quæ nobis discere de cōmentariis tuis iubes. Istas nō regulas confusionis fidei doces: ut hoc dānetur in aliis: quod domi discitur. Nā utiq; si tu es nūc alius: qui primū dogma illud nō sustines: quod aīas in cælestibus fuisse dicit ante q̄ in corporibus nasceretur: tu es sine dubio qui diabolum & angelos eius atq; oēs incredulos nō solum ueniā donas: uerū etiā secundis munerādos esse præmiis polliceris. Si uero hoc secundum refugis: tu eris primi illius dogmatis pater. Et miror quomodo isti prudētes & eruditi uiri: qui hæc eius legunt scripta: & quibus nūc illa ab illo scribuntur: rideāt de me: q̄ me talpam nominet: & non sentiant se magis ipsos ab eo talpas iudicari: quos putat hæc in suis libris non uidere defossa. Si enī putaret eos legentes intelligere posse: nunq̄ ad condēnanda ea quæ ipse magister docet: istorum librorum habere iussisset exemplum: in quibus ea ipsa plenius & manifestius cōtinerentur: quæ condēnare nos suadet. Ostendimus interim istum ipsum asserere in istis electis cōmētariis suis ea quæ damnari in alterius libris iubet: id est q̄ animæ fuerint in cælestibus ante q̄ in hoc mundo in corporibus nascerentur: & q̄ omnes uel peccatores uel inceduli cum diabolo & angelis eius: eo tempore quo omne genua flectetur Iesu cælestium terrestrium & infernorum: non solum ueniā accipient: uerum etiam ad secunda præmia uocabuntur. Sed quoniam hæc rei nouitas non dubito q̄ fidem difficile mereatur: ut quis credatur ea damnare quæ astruit: scio quid desideratis. Ut si possumus talia ex eisdem libris proferamus exempla: & tam euidētiā: ut nullus omnino alius suus nominetur: ita faciam. Item ex eodem libro: q̄ i sæculi sine christo & omnes sãcti sui supra dæmones habebūt sedē. Et ut iidē ipsi dæmone secūdū uoluntatē sedētis supra se christi: & sãctorū eius agāt. Ex eo capitulo: ubi dicit apostolus ut ostēderet sæculis supueniētibus abūdātes diuitias gratiæ suæ in

Horatij similia

Verba Hieronymi

bonitate super nos in Christo iesu post pauca: quod nos inquit qui quondam lege tenebamur inferni: & propter uitia atq; peccata ut operibus carnis: ita eramus & supplicii destinati: nunc in christo regnemus: sedeamusq; cum eo. Sed eamus autem non in humili quocumque loco: sed super omnem principatum: potestatem: & dominationem: & omne nomen quod nominatum est: non solum in hoc saeculo: sed etiam in futuro. Si enim Christus resuscitatus est a mortuis: & sedet a dextera dei in caelestibus super omnem principatum & potestatem & uirtutem: & nos sedebimus regnabimusq; cum Christo: necesse est: ut super his super quae sedet ille: sedeamus. Sed qui diligens lector est: statim dicet & requireret: quid ergo maior homo angelis: & cunctis in caelo potestatibus? Quod quia periculum est respondere: principatus: potestates: ac uirtutes: & dominationes: & omne nomen quod nominatum: non solum in hoc saeculo: sed etiam in futuro: maxime quia omnia subiecta sunt christi pedibus: non ad bonam partem: sed ad contrariam refert: ut dicat esse eos angelos refugas. Et principem mundi huius: & luciferum qui mane oriebat: super quibus sancti sessuri sunt cum Christo. Illis quoque tribuentes beneficium: qui nunc inferni & male libertate sua abutentes uagentur passim: & per praecipitia corruant peccatorum. Cum autem tales habuerint sessores: iuxta sedentium uoluntatem incipiet gubernari. Numquid & hic ambiguitas aliqua derelicta est: ut locus hic egeat assertore? Vbi euidentissime nulla illius alii sibi iteriecta persona: dicit angelos refugas: & principem mundi huius: & luciferum qui mane oriebat: in fine christo super se sedente & regnante cum sanctis suis consortes ac socios: non solum regni eius: sed & uoluntatis futuros. Secundum uoluntatem namque christi & omnium sanctorum eius agere: hoc est ad summam beatitudinem peruenisse. Neque enim est alia perfectio orationis qua supplicare nos docuit patri: nisi ut fiat uoluntas eius sicut in caelo & in terra. Sed quoniam patienter audite. Non quidem omnia: quae de ipsis dogmatibus in libris eius continentur reuoluentem. Tanta enim sunt: ut plura mihi si exequi ea cupiam: uolumina conscribenda sint: sed tanta quanta satisfacere legentibus possint: quod non iste casus in haec incidat: quae nunc discipulis imitanda proponit: sed latissima & frequentis assertionem confirmat. Sed uideamus quae sunt: quae nos ex his probatissimis edocet commentariis. Item ex eodem libro: quod non solum in presenti saeculo: uerum etiam in futuro ascensus sit hominum & descensus: de eo capitulo in quo ait: super omnem principatum: potestatem ac uirtutem: & omne nomen quod nominatum: non solum in hoc saeculo: uerum etiam in futuro post aliquanta: si autem sunt inquit potestates uirtutes & principatus & dominationes: necesse est ut & subiectos habeant: & timentes se: & seruentes sibi: & eos qui a sua fortitudine roborentur. Quae distributiones officiorum: non solum in presentia: sed etiam in futuro saeculo erunt. Vt per singulos profectus & honores: ascensiones etiam & descensiones: uel crescat alius: uel decreseat. Et sub alia atque alia potestate: uirtute: principatu atque dominatione fiat. Cur magister ut tuis tecum uerbis agam: post quadringentos fere annos: quietas & simplices haec latinorum mentes doces? Cur nouas uoces quas ab apostolis nemo suscepit insuetis auribus ingeris? Quae uero te ut parcas romanis auribus: parcas fidei: parcas uoce quae ab apostolis laudata est. Cur in medio profers quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Usque quo tu haec scriberes: non usque quo ego interpretarer: ut doces: sed usque quo tu haec ante. xv. fere annos scriberes: sine his mundus christianus non fuit? Quid enim tu modo doces: quod in futuro saeculo adhuc ascensiones & descensiones fiant? Et proficiant aliqui: & aliqui decrescant? Ergo illud quod dicis in hoc saeculo uita acquiri: uel amitti: non est uerum: an occultam habet aliquam interpretationem? Non enim poenitentiam agis pro his quae in istis commentariis continentur. Item quod ecclesia unum corpus: non solum & hominibus: sed & angelis & omnibus uirtutibus caelestibus intelligendum sit: ex eodem libro de eo capitulo in quo scriptum est: & ipsum dedit caput super omnem ecclesiam post pauca: non solum inquit hominum: etiam sed angelorum cunctarumque uirtutum & rationabilium creaturarum ecclesia intelligi potest. Item quod animae: quia in illa priori uita nouerant deum: modo eum non quasi ignotum cognoscant: sed quasi post obliuionem denuo cognoscant ex eodem libro ita dicit. Quod uero in agnitione eius: id est $\gamma\omega\sigma\iota$ quidam sic intelligunt: ut iter $\alpha\iota\upsilon\iota\alpha\upsilon$ & $\gamma\omega\sigma\iota\upsilon$: hoc est inter notionem & agnitionem illud iter sit quod ante non sciuiimus: & ea postea scire cepimus. Agnitio uero eorum quae postea recordamur: & priorum quaedam uitam in caelestibus suspicamus: postquam in corpora ista deiectione & obliti dei patris: nunc eum per reuelationem cognouimus: secundum illud quod scriptum est: reminiscens: & conuertens ad dominum omnes fines terrae & multa haec similia. Quod autem ait iter: quia quidam haec dicunt: puto me satis euidenter in superioribus edocuisse. Quod si quando ponit: quia quidam haec dicunt: nec tamen ista quae dicunt destruit: iste ipse sit quidam uel alius maxime cum iam concordet his sententias absque ulla iteriectione personae ab eo dictas frequentem ostenderim. Sed quid adhuc est: quod ei displicet in alio? Et astra inquit uel caetera quae in caelo sunt: rationabilia dicit & delicti capacia. Videamus ergo quid ipse de talibus sentiat in eodem libro ex eo capitulo: ubi scriptum est: oportet enim eum regnare: donec ponat inimicos suos sub pedibus suis. Post aliquanta potest inquit ita responderi: quod absque peccato nullus sit. Et sidera ipsa non sunt munda coram deo: omnisque creatura pauca creatoris aduentum. Unde crux saluatoris non solum ea quae in terris sunt: sed etiam quae in caelis erant: purgasse perhibetur. Item quod propter corpus humilitatis & corpus mortis hominem filii irae appellentur: ex eodem libro de eo capitulo scriptum est: & eramus natura filii irae sicut caeteri. Post aliquid: nos uero inquit dicamus esse primum omnes homines natura filios irae propter corpus humilitatis & corpus mortis: & quod ab adolescentia mens hominum appositae sit ad malitiam. Item quod prima sit animae factura: & deinceps corporis plasmatio ex eodem libro sub eodem capitulo post multa: & diligenter inquit obserua: quia non dixit ipsius figuratio sumus atque plasmatio: sed ipsius factura: plasmatio quippe originem de terra e limo trahit: factura uero iuxta similitudinem & imaginem dei suppositum exordium. Quod in centesimo. xviii. plasmio simul positum tanquam diuersa significat. Manus tuae domine fecerunt me: & plasmauerunt me. Factura primum locum tenet: deinde plasmatio. Quod adhuc aliud est: quod condemnari uult? Dicat ut id de eius libris immo de eius corde proferamus. Quod enim inquit unam naturam & animarum & angelorum molestum est hoc. Sed uideamus quid ipse de hoc sentiat in his libris: quos nobis ad confessionis exemplum

& ad

Notio
Agnitio

plasmatio
Factura

& ad credendum regulā ponit. Itē ex eodē libro de eo capitulo: ubi scriptū est: ueniens euāgelizauit pacem his qui longe & his qui prope: quod cū de iudæis & de gentibus primū dictū exposuisset: postmodū addidit hæc: & hæc quidē iuxta uulgatā interpretationē dicta sunt. Cæterū qui illud apostoli legit: de Christo memorantes pacē faciens per sanguinē crucis suæ his quæ in terra erant: & his quæ in cælis: & cætera quæ in eodē dicuntur loco: non putabit nos qui iuxta spiritū Israel uocamur fuisse longe: & iudæos qui tantūmodo israel nūcupant in carne fuisse prope. Et hanc totā intelligentiā ad angelos uirtutesq; cælestes: & ad animas tēperauit humanas quod in suo Christus sanguine terrena & cælestia copulauerit: quæ inter se dissidebant. Et bonus pastor morbi dā ad montes reuectans oues: fecerit esse cū cæteris: dragmāq; quæ perierat: dragmis quæ saluæ fuerint copulauerit. Vides quantā diuersitatē naturæ facit inter animas & angelos: quāta est inquit inter ouē & oues: & inter dragmā & dragmas. Sed pauca addidit dicens: quod aut ait ut duos conderet in semetipso in unū nouū hoīem quod & magis uidetur superiori de iudæis & gentibus sensui conuenire: sic suæ intelligentiæ coaptauit: ut dicat hominē iuxta imaginē & similitudinē dei factū: eandē post reconciliationē formā recepturū: quā & nunc angeli habent: & ipse perdiderit. Nouū autē hominē dicit esse: qui quotidie renouatur: & habitaturus est in nouo mūdo: sicut oues ab oue: & dragma a dragmis differunt: ita & animas cū angelis esse dicit: & eandē formā quā nūc habent angeli primus homo habuerit: & perdiderit hominē habiturū dicit in futuro. Si natura: si specie: si forma non differat: quomodo nullus pudor est erudito homini suas sententias sub alterius nomine condemnare: maxime cū hoc ita non secundū uulgatā expositionē: sed secundū apostoli sensum dici debere decernas. Sed uideamus quid ad hæc in eodē loco addit: post pauca sic inquit. Et instaurationē noui hominis tunc plene pfecteq; cōplendā: cū cælestia terrestriaq; fuerint copulata: & in uno spiritu & sensu eadēq; sententia accesserimas ad patre. Nescio quid tale & in alia epistola: si quis tamen recipit prudentibus quibusq; lectoribus Paulus subindicat dicens: hi omnes testimoniū fidei accipientes: non receperunt promissionē a deo pro nobis aliquid melius pro uidente: ut non absq; nobis consumarentur. Propterea uniuersa creatura congemiscit nobiscū: qui in tabernaculo isto congemiscimus: & condolet qui a timore dei in utero concepimus: & dolemus: & prætolatur reuelationē filiorū dei: ut de uanitate seruitutis cui nunc est subiecta liberetur: & fiat unus pastor & unus grex: & oratio domini cōpleatur dicens. Fiat uoluntas tua: sicut in cælo & in terra. Cælestia & terrestria: id est angelos & homines: sicut ante unā formā gesserunt: & unū ouile habuerunt ita & in futuro dicit esse reparanda. Quia christus uenit utrunq; facere unū gregē: & hoc futuros homines esse dicit: uel q; nunc sunt angeli: uel q; ante ipsi homines: id est animæ fuerūt. Et quomodo q; so te tā amice: imo iā nec amice: sed scurriliter mulierculas irridibas: quæ cū plausu uentris & femoris negarent se post resurrectionē: in corpore iteq; fragili futuras: sed similes angelis: uel id ipsū futuras esse: quod angelos. Et hæc cū tanta irrisione dici a mulieribus arguis quæ de tuis illis electis cōmentariis scripta proferunt. Nūquid non hoc tibi tale uideat: quale si quis furti aliū inculans: id ipsū unde aliū arguit: in suo sinu contegat furtū. Et postea q; late porauerit: & magnifice fuerit inuectus in furē: postea q; testes produxerit: iuris quoq; iurandi dederit sacramenta: post hæc omnia furtū ipsū: pro quo aliū iam se conuicisse putauerat: de sinu eius extrahatur. Tū deinde arguis alios: q; interrogati de talibus: non prōpte nec statim respondeant. Et hic ipse de apostolo dicit: quod nescio quid tale in epistola sua prudentibus quibusq; lectoribus Paulus subindicat. Et non quibusq;: sed prudentibus. Nos miseros quid irrides o noster penitēs. Si quod apostolus non manifeste protulit: aut nescire: aut dubitare nos dicimus. Et tamen non intelligere: sed subintelligere: & ideo non tā indicamus ea: q; subindicamus tibi. Iā si reuelata sunt illa: quæ oculus non uidit: nec auris audiuit: & in cor hominis non ascenderunt: sed tibi uenit quod pfectū est: & destructa tibi sunt ea quæ ex parte sunt: clama de his & prædica. Et quæ apostolū subindicasse dicit: tu pindica: qui non solū ea quæ subindicata: uerq; & q; confirmata ab eo scribis esse nunc dānas. Hæc enī omnia quæ nunc anathematizari iubes: dū apostoli dicta exponis: astruxeras. Et tanq; illius sensibus hæc inserta esse docueras. Quid adhuc aliud est quod dānare cæteros iubet. Quod corpus hoc inquit carcerē: & uincula esse animæ dicunt: & ipsā animā non ire asserunt: sed redit quasi ad ea loca: ubi iā ante fuerat. Proferamus ergo & de hoc quomodo ipse senserit testimonia. Ex ipsis istis cōmentario libro secundo: ex eo capitulo: ubi dicit. huius rei gratia ego Paulus uinctus Iesu christi post pauca: quæ in pluribus inquit locis scriptū est: uinculū animæ corpus hoc dicit: q; quasi clausa in carcere teneatur: dicamus propterea Paulū corporeis nexibus coerceri nec reuerti: & esse cū christo: ut pfecta in gentes p eū prædicatio cōpleatur. Itē de eadē re ex eisdē cōmentariis libro tertio capitulo ubi dicit p quo legatione fungor in cathena: post aliquanta p illū iteq; suū aliū: qui ipse est: ita dicit: alius uero propter corpus humilitatis: & cathenā istā qua circumdat: & nec dū scimus secundū quod oportet nos scire: & p speculū uidemus in enygmate: ista eū dixisse contendit. Et tunc uere posse in cōfidentia euāgelii apire mysteria: cū cathenā deposuerit: & de carcere liber exierit. Nisi forte & in uinculis absq; uinculis cōputandus est: qui cōuersionē habet in cælis: & de quo dici potest. Vos aut in carcere non estis: nec in carne: sed in spiritu: si tamen spiritus dei habitat in uobis. Item de eadē re ex cōmentario epistolæ Pauli ad Philomenē sub eo capitulo: ubi ait: salutat te Ephrafas cōcaptiuus meus: post aliquāta: nisi forte reconditū aliquid & sacratū (ut quidā putāt) in uerbo captiuitatis ostēditur: q; capti pariter & uicti in uallē hęc deducti sūt lachrymarū. Vides quomodo hæc tanq; mystica & secreta dicit haberi apd quosdā: quorū tamē & ipsū unū esse: in multis sæpe docuimus. Sed uti figura p quā sciētia mysticæ uideat iuidiā declinare. Hęc inqt quomodo se habeat uideris. Nūquid & omnia restituēda esse in unū statū: atq; in unū corpus redintegrādos nō solū homines: sed & dæmones & āgelos refugas. Dictū a me potes referre: uis mihi inqt nō fiat: sed quod ex alterius psona dixi alterius sit. Siqd lane exide dictū: ac nullius iteriecta psona scriptū legeris hoc mihi merito

debet ascribi. Et quid omnes istos effundimus: quos superius desudauimus agones. Tantū ualet frontis duri-
tia. Sed age fiat: acquiescamus etiam in hoc: non ut res: sed ut ipse postulat conuincatur: ex his commentariis li-
bro secundo de ea re quā proposui sub eo capitulo: ubi scriptū est: solliciti seruire unitatem spiritus in uinculo
pacis: unū corpus & unus spiritus: sicut uocati estis in una spe uocationis uestræ post aliquanta. Queritur in-
quit quomodo una spes uocationis sit: cū apud patrē diuersæ sint mansiones: ad quod unā spem uocationis re-
gnū cælorū: quasi unam domū dei patris esse dicimus. Et in una domo plurimas mansiones. Alia enī gloria solis:
alia gloria lunæ: alia stellarū. Aut certe illud subtilius indicatur: quod in fine & in consumatione res in pristinū
statū restituenda sint omnia: quando omnes unū corpus efficiemur: & in unū perfectū reformabimur: & ora-
tio pro nobis Saluatoris implebitur. Pater da: ut quomodo ego & tu unū sumus: ita & isti in nobis unū sint. Ac-
cepistis & hanc eius de resurrectione omnium absq; ulla ambiguitate sententiā: accipite & aliā: & tunc concludā
apologia nostræ primū uolumē. Innumera sunt enī eius dicta de talibus. Itē ex eodē libro sub eo capitulo ubi
scriptū est: ex quo totū corpus cōpactū & conglutinātū per omnē iuncturā administrationis secundū operatio-
nē in mensurā uniuscuiusq; mēbris augmentū corporis facit in ædificationē sui in charitate: sic cœpit in fine re-
rū cū deū uidere cœperimus facie ad faciē: & in mensurā puenerimus plenitudinis Christi: de cuius plenitudinē
nos omnes accepimus: ita ut Christus nō ex parte sit: sed totus in nobis: & relictis initiis paruulorū creuerimus in
eū uir: de quo ppheta dicit: ecce uir oriens nomē est illi: & Ioānes baptista cōmemorat post me ueniet uir: qui
ante me factus est: quoniā ante me erat. Tunc in occursum unius fidei & unius agnitionis filii dei: quē nunc pro
uarietate mentiū: non unā nec eadē fide agnitionis cognoscimus: totū corpus quod prius dissipatū fuerat: & in
diuersa laceratū: in suā cōpaginē iuncturāq; rediget: ita ut una subministratio eadēq; operatio & unius ætatis
consumata pfectio: totū faciat crescere corpus æqualiter: & omnia mēbra iuxta mensurā suā incrementum æta-
tis accipiant: hæc autē tota ædificatio per quā ecclesiæ per partes corpus augebit: & mutua in se charitate cōple-
bit totas rationabiles creaturas: sub unius rationabilis animalis intelligamus exēplo. Et quodcūq; de huius mē-
bris dixerimus & partibus: hoc sciamus esse referendū ad unāquāq; rationabile creaturā. Putemus hoc animal
ita per artus: uenas: carnesq; laceratū: ut nec os ossi hæreat: nec neruus iungat ad neruū: separatim oculi iaceant
seorsum nares: manus aliū locū teneant: in aliū proiecti sint pedes: & reliqua mēbra in hunc modū inter se displa-
& diuisa. Fingamus aliquē uenire tantæ scientiæ medicū qui iuxta fabulas ethnicorū Esculapiū possit imitari:
& nouā figurā nouūq; hoīem Virbiū suscitare. hic necesse habebit unū quodq; mēbrū in suo loco restituere: &
cōpagē copulare cōpagi: & quodā glutino partibus restitutis unū corpus efficere. Hucusq; nobis una similitu-
do processerit. Nunc in eadē similitudine ad id quod intelligi uolumus: aliud trahat exemplū. Paruulus crescit
& occulto æuo in perfectā adolescit ætatē: suū manus habent argumentū: sua pedes sentiunt incrementa: ueter-
dum nescimus impletur: humeri dum falluntur oculi dilatantur. Et omnia membra per partes iuxta mensurā
suā sic crescunt: ut tamen non sibi sed corpori uideantur augeri. Ita ergo & in restitutione omnium: quando cor-
pus totius ecclesiæ dispersum atq; laceratū uerus medicus Iesus christus sanaturus aduenit: unusquisq; secun-
dū mensurā fidei & agnitionē filii dei: quē ideo agnoscere dicit: quia prius nouerat: & postea nosse desinit: suū
recipiet locū: & incipiet id esse: quod fuerat: ita tamen ut nō iuxta aliā hæresim omnes in una ætate sint positi:
id est omnes in angelos reformentur: sed unūquodq; mēbrū iuxta mensurā suā & officii pfectū sit. Verbi gra-
tia: ut angelus refuga id esse incipiet quod creatus est: & homo qui de paradiso fuerat eiectus: ad culturā ite-
radisi restituatur. Ista autē uniuersa sic fiant: ut inuicē inter se charitate iungantur. Et dū cōgaudet membrū mē-
bro: & in alterius prouectione latatur: Christi corpus ecclesiæ primitiuorū habitet in cælesti hierusalē: quam in
alio loco apostolus uocat matrē sanctorū. Hæc tua dicta legunt omnes latine: quæ etiā nunc tu quoq; iubes eos
legere: ubi dicit q; omnes rationabiles creaturæ quæ sub unius rationabilis animalis exemplo intelliguntur: ita
in unū corpus reparandæ sint: tanq; si unius hominis mēbra diuisa rursus in eisdē corporis soliditatē Esculapii
arte reparentur: in quibus quidē diuersa futura desinis officia: atpote membra: sed corpus unū hoc est unius
naturæ & hoc omnium unū corpus primitiuā ecclesiā uocas: & corpus esse nominas Christi: cuius corporis suum
membrū suo officio restituendū ais esse angelū refugam: qui est utiq; diabolus: & in hoc quod ab initio creatus
est reparandū. Similiter & hominem aliud membrum ad cultum paradisi tanq; colonum originarium reuocā-
dum: & hæc nulla ut fieri solet: cum de rebus talibus pedetenti: cauteq; dicitur: alterius interiecta persona pro-
sequeris. Ut uel dubitasse te aliquis in rebus tam secretis & absconditis existimaret: sicut Origenes iste cuius te
& discipulū non negas & proditorē fateris: semper facere inuenitur in talibus. Sed abrupta & definita sentētia
tanq; si angelus queretur in Daniele aut Christus in Paulo mortalium auribus futurorum archana enuncias sæ-
culorum. Et ais nulli ueterum electa a Christo plebs fidelium credas. Si Origenes aliquid de diuinæ dispensa-
tionis secretioribus suspicatus est: nemo recipiat. Et si Clæmens aut ille apostolorum discipulus: aut illæ alexan-
drinæ ecclesiæ: & ipsius magister Origenis tale aliquid dixerunt. Etiam si Gregorius ille ponticus uir apostoli-
carum uirtutum. Etiam si iste alius nazæenus & Didymus uidens propheta ambo magistri mei: quibus sapiē-
tius in fide nihil habet mundus. Omnes isti ut Origenes errauerūt: sed accipiant erroris sui ueniam: quia & ego
aliquando erraui: & nunc pœnitentiam gero: sed ueniam accipere debeo. Origenes uero cum eadem quæ ego
dixerit: etiā si pœnitentiā egit: ueniā non accipiet: in eo pro his quæ omnes diximus: solus ipse dānetur. Ipse est q;
oīa mala fecit. Ipse enī pdidit. Vnde est totū quicquid nos loquimur: quicquid scribimus: quicquid dicti putat eruditi
& qd de græcis bonis latina facimus nō bona. Nemo ergo quenq; horū audiat. Sed hæc sola suscipite q; in meis cō-
mētariis iuenitis: & maxime in epistola ad ephesios in quibus Origenis dicta uehementissime confutauī. Ego autē
scrutauī

Esculapius

Angelus refuga

scrutari: ut credere & tenere debeatis resurrectionē carnis ita futurā: ut corpora conuertantur in animas: & uxores dirigantur in uiros: & quod ante mundi constitutionē: animarum in caelestibus fuerint. Et inde ob quasdam causas soli deo cognitae: in uallē hanc deductae sint lachrymae: & quod corpori mortis insertae sint: & quod in fine saeculorum: omnis natura rationalis in unū corpus restituat: sicut ab initio fuit: ita & homo ad paradysū reuocet & angelus refuga supra Petrū & Paulū: cui ipsi ad paradysū: utpote homines: ille ante in id quod ex initio creatus est reparet: & fiant omnes simul ecclesia primitiuorum: in caelestibus: & sint dū in officiis quidē singulis quibusque sunt membra Christi. Vniuersitas uero cunctorum: perfectū christi sit corpus: hanc tenentes o fideles: prudentesque discipuli & istas meas indubitatas diffinitiones custodientes. Origenē tamen pro his ipsis dictis condēnantes bene agetis: ualete. Vides quia totū cū irrisiōe agis: Et poenitere te ideo dicis: ut fallas eos quibus scribis? Nā & si uere te poeniteat: ut debet: quid facies ob omnes illas animas: quas per tot annos hanc tua tam uenenata (ut ipse ais) doctrina decepit? Deinde quis unquam per tuā poenitentiā emendabit: cū iste ipse libellus: in quo & poenitēs & accusator & iudex es: auditores tuos rursū: ad hanc ipsa & legenda & tenenda transmittat? Ad ultimū etiā si hanc ita non essent: ipse tamen tibi etiā post poenitentiā omnis aditus ueniā praeculisti. Ais enī etiā ipsū Origenē poenituisse pro his dictis: libello poenitentiā ad Fabianū tunc urbis romanae episcopū dato: & tamen post poenitentiā post centū & quinquaginta annos mortis suae in ius eū trahis: & ad dānationē uocas. Quomodo ergo pro his dictis tibi ueniā dabit poenitenti: si ille qui ante te pro his poenituit ueniā nō meret? Similiter ut scripsisti: scripsit ut poenituisi: poenituit. Aut similiter pro poenitentiā debetis absolui. Aut si negas ueniā poenitenti: quod ego nō opto: tu purges nos pariter condēnari secundū quandā euāgelii parabolā. Oblata est domino a iudaeis adultera ut uideret quid de ea secundū legē iudicaret. Ille misericors & miserator ait dominus: si quis uestrū peccatū nō hēt: mittat sup eā lapidē: & tunc oēs inquit discesserūt. Et iudaei quē licet ipsi & increduli tamē erubuerūt conscientias suas: ne cū ipsi essent peccatores: i peccatores uiderentur ulcisci. Et latro ille de cruce dicebat ad aliū latronē: qui simul pēdebat in cruce & blasphemabat: quia nec deū times: uel quod in eodē nos sumus iudicio. Nos cū eadē quae in nobis sunt: condēnemus in aliis: nec cum iudaeis erubescimus: nec cum latrone mitemus.

Argumentum secundū libri eiusdem Ruffini.

Hoc secundo libro sub apologiā specie Ruffinus in beatū Hieronymū maledicta congerit dicens: cū libellis suis eo maxime qui de uirginitate scriptus est: oēm ordinē ecclesiae lacerare: sanctū Ambrosium carpere: omnes scriptores ineptiae aut imperitiae accusare: periuriū quoque detestabile committere: qui contra abiurationē: non solum libros saeculares legat: sed illis se iacet & offerat ipso Porphyrio: & Baraba praepotore gloriē: & in deū blasphemus fuerit: quē sociū habere dixerit Origenē: quē improbat decē praefatiunculis in caelum extulerit: & apostolis coaequarit: & uetus testamentū quod apostoli commendarūt: noua translatione subuerterit.

Incipit secundus liber controuersiarum Ruffini contra doctorem praclarissimum beatum Hieronymum.

Epistola XXXVII.

Superiore quidē libello dogmaticas eius obiectiones: quas aliis impingit imerito: in seipsum testē retorsimus: nunc uero iam explicitis: & post tergū reiectis his quae fidei uiciniae sunt causationibus: confidētius ei de ceteris terminationibus respondebimus. Est enī etiā illud accusationis eius grauisimum caput: quod similiter ut cetera mendacia ueritatis falce refecandū est. Ait enī confederatos esse quosdam Origeni ad periuriū. Et istud mysticae eius traditionis archanum absconditū esse in sexto Stromatum libro nec ab ullo alio inter tot saecula nisi a se solo deprehensum. Verum ne risum ei moueam: si iurandi sacramento alienū me esse confirmē: a confederatione periurii planiore uia ad manifestationem ueritatis incedam. Et ei quod facillime probare possum nec habuisse me unquam libros istos: nec ante legisse a quoque praestitos. Et sicut non possum excusare de eo quod quale sit nescio: ita nec accusari quidem possum de eo: quod uel si sit: penitus ignoro. Ille tamen qui arguit uel ab illo traditum: uel a discipulis eius dici: quod scriptum est: qui loquitur ueritatē cum proximo suo: proximus non sit nisi ille qui perfectus sit & symmystes: & iterum quod apostolus dicit: quia sapientiam loquimur inter perfectos: & quod scriptum est: nolite sanctum dare canibus: neque mittatis margaritas uestras ante porcos: ut afferant inquit per hanc ueritatem non omnibus aperiendam. Videamus quid ipse in istis electis cōmentariis libro secundo sub eo capitulo ubi scriptū est: propter quod deponentes mendacium loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus iuicem membra: post pauca: propter quod inquit Paulus ipse: perfectus in alia epistola loquebatur: sapientiam autem loquimur inter perfectos. Ergo hoc est quod iubet: ut unusquisque mystica atque secreta & ea quae ueritate dei sunt plena loquatur cum proximo suo: ut & dies diei eructet uerbum: & nox nocti indicet scientiam: hoc est clara quaeque & lucentia his dicet: qui merentur audire: Vos estis lux mundi. Porro tenebrosa aut inuoluta & omnium sacramentorum nocte uelata aliis referat: qui & ipsi nox tenebrae uel caligo sunt de quibus dicitur: & caligo sub pedibus eius. Moyses ingreditur in turbinem & caliginem: ubi erat deus. Et de ipso deo scriptum est. Posuit tenebras latibulū suum. Loquat itaque ueritatē atque mysteria unusquisque cum proximo suo: nec det sanctum canibus: neque mittat margaritas ante porcos. Sed quae cum oleum habuerint ueritatis: illas in thalamū sponsi & penu regis inducant. Videte quae se uos: & diligentius perspicite: si alium aliquem in omnibus his quae scribit: nisi se & sua dicta condēnet. Si inimici sui lacerare eum & arguere pro scriptis suis uellent: quo alio ordine: quibus aliis aduersus eum sententiis uterentur: nisi quibus ipse aduersum se tanquam aduersum alios utitur. Condemnatio aduersum eum si proferenda sit epistola sua: sufficit si solum nomen immutes: textus enim criminum nec in alium omnino quemquam sicut in ipsum conuenit solum. Quae condemnari iubet: hanc iterum obseruari iubet: quae agit: arguit.

.lxxxviii.

quæ detestatur: operatur. Beati discipuli eius: qui eum audiunt uel imitantur. Verumtamen quoniam piurium dogma proponitur. nihil ad me: si iste uel agat: uel scribat: quia apud nonnullos fratrum hanc etiam nobis inurere conatus est maculam. Et nunc iterum iterare per litteras: secundum ab ipso datam regulam: quid ego ipse de periurio sentiam profero: ut de se iterum ipsi iudicium derelinquam. Etenim cum dominus & saluator noster dicat in euangelis: dictum est antiquis: non periurabis: Reddes enim domino iuramenta tua. Ego autem dico uobis: nolite iurare omnino. Omnis qui docet ex quacumque causa periurandum esse: ego dico quod alienus sit a fide Christi: & ab ecclesie unitate catholice. Sed uel nunc postea quod de me ut ipse statuit anathemati satisfeci: elaborare paululum si patienter accipitis: & hoc quod iste per orgia quaedam & mysticas confectiones obseruari periurium dicit: quos habeat cultores & symmystas aperire. Certa est enim & satis uera illa dei sententia quæ dicit: quia ex fructibus eorum cognoscetis eos: & nos ergo si cut dicit iste: periurii dogma suscepimus: si ad hoc edocti sumus: & talis in nobis arbor plantata est: non potest fieri: ut non tales aliqui ex nobis sapius germinauerint fructus. Verum etiam mystici dogmatis auctoritate coalescerent. Equidem quantum ad personam meam pertinet: quæ solum ex his omnibus quæ scribit: lacerare se putat: non mihi ipsi feram testimonium: nec dicam: quod etiam sit iurandum: cum forte necessitas exigit. & si non cautus sim: at certe timidus esse cupio. Postremo & si obseruare non possum: errasse me nouerit: hoc ergo non dicam: tamen siue erre in his: siue caueam: iste iterum causam commisi alicuius: qua me in talibus arguat: non habebit. Ego autem qualiter apud istum sacratissima sit huius non dogmatis sed scedissimi & uerissimi uitii obseruantia: iterum ex scriptis eius probabo. Nihil enim ex liuore & ex inuidia confectum aduersum eum proferam: ut ipse contra nos facit: sed ipsum se teste & scripta sua aduersum eum producam. Ut sciat se non ab inimicis argui: sed a semetipso redargui. Libellum quendam de conseruanda uirginitate: Romæ positus scripsit. Quæ libellum omnes pagani & omnes inimici dei apostata: persecutores: & quicumque sunt: qui christianum nomen odio habent: certati sibi describebant. pro eo quod ibi omnem christiana: nox ordinem: omnem gradum: omnem professionem: uniuersamque pariter scedissimis exprobrationibus infamauit ecclesiam. Et ea crimina quæ gentiles falso in nos conferre putabantur: iste uera esse: imo multo peiora a nostris geris: quæ illi criminabantur asseruit. Nam primo illas ipsas uirgines: de quarum uirtute scribere uidebatur: infamat. Et dicit de eis his uerbis. Alia uirili habitu ueste mutata: erubescunt se sceminas esse: quod natae sunt. Crinem amputant & impudenter erigunt fauces eunuchinas. Sunt quæ ciliciis uestiuntur & cucullis factis: ut ad infantiam redeant imitantur noctuas & bubones. Dicit & mille alia de his probra grauiora: sed ne uiduis quidem parcit. Ait namque de ipsis: nulla illis nisi uentris cura: & quæ proxima sunt uentri. Alia quoque ingerit obscena quæ plurima. Sed & monachorum omne genus quod scede: quod turpiter laceret: longum est: si ipsius uerbis uel scriptis uelim probare. De diaconis uero & presbyteris quæ dedecora descripsit: pudet retexere. Inuitum tamen lacerationis ipsius ponam: ex quo facilius conicere possitis quantum in sequentibus augetur inuectio. Sunt alii inquit (de mei ordinis hominibus loquor) qui ideo presbyterium & diaconatum ambiunt: ut mulieres licentius adeant. Omnes his cura de uestibus si bene oleant: si pes laxa pelle non folleat. Crines calamistris uestigio rotantur: digiti de annulis radiant: & ne plautas humilior uia spargat: uix imprimunt summa uestigia. Tales cum uideris: spolos magis aestimes quam clericos. Et postea quod spatiatim non tam uitia quam crimina sacerdotum uel ministrorum exprobrans: etiam ingressum eorum: & salutatio nes ad monachos: non solum decolorauit: uerum etiam execrabile fecit: quomodo postea quod omne genus christianorum concidit & infamauit: sibi quoque non parcat audire. Redibo enim post excessum quendam ad hoc quod proposueram: propter quod & libelli huius res poposcit fieri mentionem: & ostendam apud istum tam licito haberi periurium: ut scriptis quoque suis deprehendi ea non erubescat. Igitur in hoc ipso libello: cum moneret seculares codices legi non debere: & diceret quid faceret cum psalterio Oratius: Cum euangelis Maro: Cum apostolis Cicero: Nonne scandalizabit frater: si te uiderit in idolo recubentem: Et cetera cum dixisset eiusmodi quibus alienam esse a christo assereret libros secularium lectionum: inserit etiam reuelationem quaedam ad se diuinitus factam satis honorificis refertam preceptis. Refert enim quod postea quod seculo renunciaisset: & ad deum fuisset conuersus: fauore tamen secularium libros ualde teneretur: nec facile posset tali carere desiderio: & pro hoc subito inquit raptus in spiritu ad tribunal iudicis pertrahor. Vbi tantum luminis & tantum erat ex circumstantium claritate fulgoris: ut proiectus in terram sursum aspiciere non audeam. Interrogatus conditionem: christianum me esse respondi. Et ille qui presidebat: mentis ait. Ciceronianus es non christianus. Vbi thesaurus tuus est: tibi & cor tuum. Illico obmutui: & inter uerba (iam enim cædi me iusserat) conscientiam magis igne torquebar. clamare tamen cepi: & eiulans dicere. Miserere mei domine: miserere mei. Hæc uox inter flagella resonabat. Tandem ad presidentis genua puoluti qui astiterant precabantur: ut ueniam tribueret adolescentiam: & errori locum penitentiam comodaret. Exacturus deinde cruciatus: si gentiliu litterarum libros aliquando legisse. Ego qui tanto constrictus articulo uelle etiam maiora promittere: deierari cepi: & nomen eius obtestans dicere. Domine si unquam habuero codices seculares: si legero: te negaui. In hæc uerba dimissus reuertor inquit ad superiores. Audisti quod nouum quod honorificum iuramenti sui exposuerit genus: Residete in tribunalibus ipso christo domino assistentibus angelis & intercedentibus pro se iter uerba & cruciatus: iurat se seculares libros nec habiturum unquam nec lecturum. Relegant nunc quæso quæ scribis: si una eius operis pagina est: quæ non eum iterum Ciceronianum pronunciet: ubi non dicat: sed Tullius noster: sed Flaccus noster: & Maro. Iam uero Chrysippum & Aristidem: Empedoclem & cetera graecorum auctorum nomina: ut doctus uideatur: & plurimam lectionis tanquam fumos & nebulas lectoribus spargit. Denique inter cetera etiam Pythagoræ libros legisse se iactat: quos ne extare quidem eruditi homines asserunt. Sed iste ne aliqua ex parte iuramentum suum de auctoribus gentiliu præteriret: etiam ea quæ non sunt scripta legisse se scribit. Sed in omnibus opusculis suis fere multo plura & proluxiora testimonia de his suis quod de prophetis nostris uel apostolis ponit. Puellis quoque & mulierculis scribens.

Reuelatio Hieronymi facta

Ciceronianus es

scribens quæ non utiq; nisi de nostris scripturis ædificari cupiunt: & debent: exempla eis Flacci sui: & Tullii uel Maronis intexit: Iam uero in illo libello quæ de optimo genere interpretandi intitulauit: ubi preter tituli annotatione nihil optimū: sed totū pessimū est: ibi enim asseuerat hæreticos illos quibus nunc comunicat: & incurrit in illā sententiā apostoli nostri non sui (ille enim suum aut Flaccū dicit aut Tulliū) qui ait. Qui enim non discernit: si manducat: dānatus est. In illo ergo libello ut asserat q; nullo genere uerbū de uerbo interpretari ratio sinat quomodo ei ite; rationale uisū est: capita integra dictata ex codice Ciceronis inseruit. Nōne ipse dixerat: qd faciat cū psalterio Oratius: Cū euangeliiis Maro: Cū apostolis Cicero: Nōne scandalizabit frater: si te uiderit in idolo recubentem: in quo utiq; ipse se idolatriæ reū statuit. Si enim qui uiderit legentē hoc: scandalizatur: multo amplius qui scribentē. Sed quoniā qui ad idolatriā de uoluitur: non plene nec itegre prophanus efficitur: nisi prius negauerit Christū: ipsi Christo in faciē coram sedenti in tribunalibus assistentibus quoq; clarissimis ministris angelorū: dicit: si legero: uel habuero gentiliū libros: te negauit: & nunc non solū legit: & habet: nō solum describit: & cōparat: ue; etiā diuinis eos uerbis & sermonibus ecclesiasticæ ædificationis interfert. Res quā dico: omnibus qui legunt libellos eius: satis nota est: & teste non indiget. Sed est hominis de tā sacrilego piurii barathro se cupientis eripere: adhibere sibi aliquod excusationis cōmentū: & dicere. Non modo lego: sed ea quæ in adolescentia didici: quia sū tenacis memoriæ: ita ut possim plura simul de diuersis capita continuare: ipsa nunc profero. Siquis a me modo exigeret: ut probare: si hodie ante q̄ sol oriretur: nox fuisset in terris: aut si usq; ad solis occasū dies illustrauerit mundū quid aliud dicerē: nisi magis ab illo: qui dubitaret de eo: q; omnes nouerant causas dubitationis: q̄ a me probationis oportere deposci. Sed in hoc licet omnes sciāt esse ue; quod dicimus: & omnes intelligāt: tamen quia de anima hominis res agitur: de piurii crimine: de negationis Christi sacrilegio: non potest facilis haberi condēnatio. Nunquid illud imitabimur: qui reos nec interrogatos: nec respondentes: sed nec presentes: & nō solū nō presentes: sed & mortuos: nō solū mortuos: sed & eos quos semper ante laudauerat: & non solū eos quos laudauerat: sed & eos quos secutus fuerat: & magistros habuerat. Timeatur domini sententia: primo illa quæ dicit: nolite iudicare ut non iudicemini. Et ite; qua mensura mensi fueritis: eadē & remittetur uobis. Quid ergo licet ex supfluo: unū tamen proferā testē aduersū eum preualidū: & cui prescribere nō potest: ipsū ite; se & sua proferā scripta. Quāuis ergo omnes libelli eius hoc testent: & superflua de hoc mea uideatur assertio: tamen utendū aliquo spiritali testimonio est: ne minus plenū his qui forte scripta eius nō legerunt: uideatur esse quod dicimus: cū libellos eius quos aduersus Iouinianū scripsit: reprehendissim: cuidam Dōnioni beatæ memoriæ seni: qui sibi hoc ipsū iudicauerat. iste rescribens excusat: & dicit. nullo genere potuif se fieri se errasse: hominē qui omniū haberet scientiā. Cū ergo enumerasset uel syllogismorū genera: uel dicendi ac scribendi artes: quas uidelicet ille qui reprehenderet ignoraret: continuo subiungit hoc: stultus inquit ego: q̄ me putauerim hoc absq; philosophis scire non posse: qui meliorē stili partē elegerā eā: quæ deleret: q̄ quæ scriberet. Frustra ergo Alexandri uerti cōmentarios: ne quicq; me doctus magister *περι εις αγωγην* Porphyrii introduxit ad logicā: & ut hūana contēnā: sine causa Gregoriū nazanzenū & Dydimū in scripturis *εις αρον τας* habui. Hic est qui Christo dixit: te negauit: si uel habuero gētilium codices: uel legero. Si nihil aliud uel de Porphyrio silere debuerat: qui spiritalis hostis Christi est: qui religionē christianā: quantū in se fuerit: penitus subuertere conatus est scriptis suis: quē iste nūc introductorē & instructorē ad logicā habere gloriatur: nec argumētari potest: se ante hæc didicisse. Ante enim q̄ cōuertere: mecū pariter & litteras græcas & linguā penitus ignorabat. Post iuramentū oīa hæc: post sacramēti dati sponsonē. Sine causa argumētamur: cōtinuo dicet nobis. Erras homo: deus nō irridetur: nec syllogismi apud eū de Alexandri cōmentariis itexunt. Ut uideo frater male tibi auspiciatus es: q; introductor tuus sit Porphyrius. Quo te introduxit pfidus: Si ad illū locū ubi ipse est: ibi & fletus & stridor dentiu est. Ibi enī & apostata & inimici dei: fortassis & periuri ibi habitāt. Nō bonū introductorē tibi elegisti. Magis si accipis cōsiliū meū: ad illū nos introductorē pariter cōuertamus: qui introducit ad patrē: q̄ dixit: nemo uenit ad patrē nisi p me. Doleo frater si credis: & si nō credis: doleo te suspiciones alieni piurii: in antiquis & ueterulis chartulis pscrutari: cū in tuo ore iugis ac sine fine periurii inexplicabile sacrilegium perseueret. Nōne recte tibi conueniet illud dici: quod apostolus dicit: tu aut qui Iudæus cognominaris: & requiescis in lege: & gloriaris in deo: instructus per legem: confidis te ipsum ducem esse cæcorum: lumen eorum qui in tenebris sunt: eruditorem insipientium: magistrum infantium: habentem formam scientiæ ueritatis in lege: qui ergo doces alium: te ipsum non doces. Qui dicis non mæchādum: mæcharis. Qui prædicas non furandum: furaris: Qui abominaris idola: sacrilegium periurii committis. Et quod est ultimum & grauissimū: nomen dei p te & philosophiā tuā blasphematur inter gentes. Sed transeamus iam hinc ad alterius obiecti purgationē. Si tamen conuictū se piurii & preuaricationis simul: perurgente etiā conscientia sua fatetur. Alioquin si inficias eat: etiā testes q̄ plurimos fratru habere possū: qui in meis cellulis manentes in monte oliueti: q̄ plurimos ei Cicero nis dialogos descripserunt: quorū & ego quaterniones cū scriberent: frequenter in manibus tenui & relegi. Et q; mercedes multo largiores q̄ pro aliis scripturis solent: ab isto eis darentur agnoui. Mihi quoq; ipsi aliquādo cū de bethleem hierosolymam uenisset: & codicem secum detulisset: in quo erat unus dialogus Ciceronis: & idem ipse græcus Platonis: q; dederit ipsum codicem: & aliq̄ diu fuerit apud me nullo genere negare potest. Sed quid immoror tā diu in re: quæ luce est clarior: Cum ad hæc omnia quæ supra diximus: etiam illud addatur ubi cefset omne cōmentū: q; in monasterio positus in bethleē: ante non multo adhuc tēpore: partes grāmaticas executus sit. Et Maronem suum comicosq; ac Lyricos & hyltoricos auctores traditis sibi ad discendum dei timorem puerulis exponebat: scilicet ut & præceptor fieret auctorum gentilium. Quos si legisset tātummodo Christum se

negatur: iurauerat: sed uideamus quid adhuc aliud culpet: gentiliū esse dicit hęc dogmata. Ecce qua sententia se ipse condēnet. Gentiliū dicit dogmata: quæ ipse conscribit: labitur: sed porrigenda manus est: non est nimie p-
urgendus. Dū enim totus in eloquētia uolitat: & uituperationibus atq; inuectionibus fertur: imemor sui fit: & a
ratione deuoluitur. Noli frater temetipsū: etiā in non necessariis temere condēnare: non continuo inter gētiles
deputandus es: uel tu uel Origenes: si ut ipse dixisti: uolentes dei iusticiā defendere & respondere contra eos: q
uel fato: uel casu cuncta moueri dicunt: & uolentes ostendere iusticiā esse dei prouidentia: quæ moderatur uni
uersa dixisti in æqualitatis causas: unā quāq; sibi animā iā ex anterioris uitæ quā in cælestibus habui: moribus
ac sensibus cōparasse: uel etiā si dixisti bonæ illi & incōmutabili ac simplici naturæ trinitatis conuenire: ut oēm
creaturā suā in fine omnium restituat in hoc: quod ex initio creata est: & post longa: & spatiis sæculorū ex æqua
ta supplicia: quæ deus non tam irascentis q̄ curatis affectu infert unicuiq; quippe qui cōmotionis caret uitio: &
medentis & curantis uice finē statuatur aliquando pœnarū. Hęc ergo q̄ uera dixeritis deus uiderit: tamen impieta-
tis non multū mihi cōtinere uidentur in deū: nec genūlitatis aliquid. Maxime si hac mente dicitis quāuis ratione
dei scilicet iusticiā defendere cupientes. Pro his ergo noli te satis conturbare: neq; teipsū supfluo: aut penitentia
subicias: aut condēnationi. Sed illud est re uera: unde te defendere: aut excusare non possū: q̄ non solū gentili-
ter: uerū & super oēm genūlitatē: imo impietatē a te dictū probat: q̄ in hoc ipso libello: cuius supius fecimus mē-
tionē: deū socrū habere dixisti. Et quid tā impurū uel p̄fanū: a quoq; gentiliū poetas: saltē dici potuit: Stultum
est enī si requirā de te: ubi hoc in scripturis sanctis legeris. Quæro si uel Flaccus tuus aut Maro: si Plautus Co-
micus aut Terentius: certe si uel Satyrus quis inter omnia spurca sua & ipudica: istud nefas in deū ex suo ore
protulerit. Fefellit te credo illa res & decepit: q̄ puella ad quā sermo fiebat: sponsa christi dicebat: ut propterea
etiā matrē carnalē: socrū dei appellandā putares. Et nesciebas q̄ hęc non secundū carnis ordinē dicunt: sed se-
cundū spiritus gratiā. Sponsa enī ex eo appellat q̄ sermo dei: quasi sacrata quodā cōnubio iungat animā hūa-
nā. Si autē tali cōiunctione etiā mater puellæ christo per fidē sacrat: rectius etiā ipsā sponsā christi: q̄ socrum
dei appellare potuisses. Nā restat tibi: ut & patrē puellæ socerū dei dicas: ut sorores etiā eius cognatas: puellā nu-
rū dei p̄nuncies. Sic dū totus Plautinæ & Tullianæ cupis eloquētiæ sectator uideri: oblitus es: quomodo apo-
stolus omnē ecclesiā: id est parētes cū liberis: matrē cū filiabus: cū sororibus fratres: omnes simul unā nominet
uirginē uel sponsā dicens. Statui autē hoc ipsū: omnes uos uni uiro uirginē castā exhibere Christo. Sed tu dum
non Paulū sed Porphyriū introductorē te habere gloriaris: ipsū Porphyriū sequendo: qui aduersū Christū &
aduersū deū libros ipios ac sacrilegos scripsit: & ab ipso ut ais introductus in istud blasphemiarū barathrū decidisti.
Quod si uere pro maledictis tuis uis agere penitentia: si non irrides ista dicēdo: si nō mente Philonicus & con-
tentiosus p̄pter hoc solū etiā te infamare non refugis: dūmodo aliū decolores: si non arte sed fide dictorū tuorū
p̄nitentiā egeris: pro hac tā graui turpiq; blasphemiarū uoto: sed dū iusticiā dei ut dicis: cupit asserere: aquis efflu-
at: non est nimis execrabile cōmissū. In cælū tendere os: graue est. Iniusticiā uel cōtumeliā in excelsū loqui p̄ni-
tiosū est. Hoc lugeat: quod difficile curat. Nā quis est qui cū morbo regio labore: & de ipso capite & uultu ac
uita piclites: magnopere clamat: q̄ nō leue ponychiū pedis aut p̄facilis ungulæ suæ offensa curet: Illud autē mi-
nimū quidē est: & responsione uix dignū: quod enumerans doctores suos: quos se de synagoga dicit esse merca-
tū: stimulanus nos subiungit: neq; enī inq̄ ipse me docuit: sicut quidā nos sine dubio intuens: in quos omne lace-
rationis suæ pondus inuexit. Et miror hoc eū dicere uoluisse: cū maiore in me & uerore haberet obtrectandi ma-
teriā: q̄ magis inter multos & preclaros magistros diu moratus: nihil dignū eorū uel magisterio uel institutioni
bus habeā. Ceterū iste qui in tota uita sua non totos. xxx. dies Alexandriæ ubi erat Didymus: cōmoratus est p̄ to-
tos pene libellos suos longe lateq; se iactat. Didymi uidentis esse discipulū: & καθῆν ὑπὸ τῆν id est preceptorem i
scripturis sanctis habuisse Didymum. Et omnis ista iactantia in uno mense q̄ sita est. Ego qui sex annis dei cau-
sa cōmoratus sū: & iteq; post interuallū aliquot aliis diebus: ubi Didymus de quo tu solo te iactas: & ubi alii ni-
hilominus illo non inferiores: quos tu ne facietenus quidē nosti: Serapion & Menites uiri natura & moribus &
eruditione germani: ubi Paulus senex Petri martyris discipulus: & ut ad heremi magistros ueniā: quibus & at-
tentius & frequentius uacabamus: ubi Macharius Antonii discipulus & alter Macharius & Isidorus & p̄bas
omnes amici dei: qui nos hęc docebant: quæ ipsi a deo discebant: quantā ego: si hoc ita deceret: aut expediret de
his omnibus habere iactantiæ materiā possē. Sed erubescō: hęc etiam retexens: dum uolo tibi ostendere nō ut
tu dicis: nostro ingenio magistros: sed quod plus doleo: magistris defuisse magis ingenium nostrum. Verū quid
stultus ego sanctos numero christianos uiros: Non propter istos dicit: quia ipsi nos docuimus: sed quia Bara-
bam eius de synagoga magistrum non suscepimus & περὶ εἰς ἄνωγην Porphyrii ad logicam non sumus intro-
ducti. Ignosce mihi pro hoc: quod malui ante imperitus & indoctus uideri: q̄ Barabæ discipulus dici: propo-
to enim Christo simul & Baraba: ego quasi imperitus Christum elegi. Ita tu ut uideo: cū illis clamas: qui dicunt
nō hunc sed Barabam. Nam Porphyrius tuus: dic quæso: quid te docuit: qui aduersum christianos & aduersū
religionem nostram blasphemiarū uolumina conscripsit: Quid te isti in quibus tārum te iactas: unus ab idolis da-
monum & alius de synagoga ut dicis sathanæ: magistri docuerunt boni: Nihil uideo nisi hoc: quod & ipsi no-
uerant. Nam Porphyrius te docuit de christianis male loqui: concidere uirgines: cōtinentes: diaconos p̄sby-
teros: & omnem prorsus christianorum gradum & ordinem libellis editis infamare. Ille uero de synagoga Ba-
rabas tuus pro Christo electus docuit te resurrectionem carnis: non in uirtute sed in fragilitate sperare: littere
occidentis amicum fieri: & inimicum spiritus uiuificantis. Et alia quædam secretiora: quæ si fēs poposcerit:
postmodum

Demus

Leue ponychiū pedis

Facietenus nosti

postmodum proferent in tempore. Sed quid in longum sermo producitur? Conuitis eius & iniuriis non respondeamus. Lacerationibus eius: ad quod opus quotidie stilum eius Porphyrius excuit: non obuiemus. Ad haec enim Iesus noster: non Barabas magister: silere nos docuit. Ad illud ueniamus: ut ostendatur quae uera sunt: quae uel pro sua excusatione uel pro nostra accusatione conscripsit. Ait enim esse solas praefatiunculas suas: in quibus laudare uisus est Origenem. In eo tamen interpretationis opere eum laudauerit: in quo nihil omnino dogmaticum: nihil de fide dictum sit: & quae penitus in his: quae eius ipse interpretatus est: nihil iherat: quale nunc ad synagogam gratiam: non ad christianorum aedificationem reprehendit: & quis ei sufficere ad silentium agendum debeat: quod ea in alienis litteris culpatae: quae proferuntur ex suis: tamen & in hoc quae uerba dixerit: uideamus. Ex praefatione interpretationum in Ezechiel. xiiii. homeliis: siue orationibus Origenis: scribens cuidam Vincentio: Magnam est inquit mihi amice quod postulas: ut Origenem faciam latinum: & hominem iuxta Didymi uidentis sententiam alterum: post apostolos ecclesiarum magistrum etiam romanis auribus donem. Et post aliquanta: & illud inquit breuiter admones: ut scias Origenis opuscula in omnem scripturam esse triplicia. Primum eius opuscula excepta sunt: quae graecae scholia nuncupantur. In quibus ea quae sibi uidebantur obscura: aut quae habere aliquid difficultatis: summatim breuiterque perstrinxit: secundum homeliticum genus: de quo & praefens interpretatio est. Tertium quod scripsit ipse Tomos: nos uolumina possumus nuncupare. In quo opere tota ingenii sui aetia spirantibus uerbis dedit: & recedens a terra: in medium pelagus aufugit. Scio te cupere ut omne genus transferam dictionis: praemissi causa: cur non facere posses: hoc tamen spondeo: quia si orate te Iesus reddiderit sanitate: non dicam cuncta: quia hoc dixisse temerarium est: sed per multa sum translaturus ea lege quam tibi saepe constitui: ut ego uocem praebear: tu notarium. Item de canticis canticorum praefatio beatissimo papae Damaso: Origenes cum in ceteris libris omnes uicerit: canticum canticorum ipse se uicit. Nam undeci uoluminibus explicatis: quae ad uiginti usque uersuum milia puenerunt: primum. lxx. interpretes: deinde Aquilam. Symmacum. Theodotionem: & ad extremum quintam editionem: quam in Actio littore iuenisse se scribit: ita magnifice appetit: & differuit: ut mihi uideatur in eo completum esse quod dicitur: introduxit me rex in cubiculum suum. Illo itaque opere pretermisso: quia egentis est oculi laboris & sumptuum: tamen res tam digne in latinum transferre sermonem: hos duos tractatus: quos in more quotidiano eloquii paruus adhuc latentibusque composuit: fideliter magis quam ornate interpretatus sum: Gustum tibi sensum eius: non cibum offeres: ut animaduertas quantum sint illa aestimanda: quae magna sunt: cum sic possint placere: quae parua sunt. Item ex praefatione commentarii in Micheam scripta ad Paulam & Eustochium post aliquanta: nam quae dicunt Origenis me uolumina compilare & contaminare: non dicere scripta ueterum: quod illi maledictum uehementer esse existimant: eam laudem ego duco maximam: cum illos imitari uolo: qui cunctis prudentibus & uobis placent. Item ex praefatione interpretationis hebraicorum nominum: post aliquanta ita ait ac ne forte consumato aedificio: quasi ex parte abisset manus: noui testamenti uerba & nomina interpretatus sum: imitari uolens ex parte Origenem: quem post apostolum ecclesiarum magistrum nemo nisi iheritus negat. Inter cetera enim ingenii sui praeciosa monumenta etiam in hoc laborauit: ut quod Philo quasi iudaicus omiserat: hic ut christianus implet. Item de epistola ad Marcellam: Ambrosius quo chartas sumptus: notarios ministrante: tam innumerabiles libros uere Adamantius noster: & noster Calceterus explicuit. In quadam epistola quam ad eundem de athenis scripserat refert: nunquam se cibos nisi Origenem praefate in lectione supersisse: nunquam uenisse ad sonum: nisi unus de fratribus sacris litteris personaret: hoc diebus egisse uel noctibus: ut lectio orationem suscipet: & oratio lectionem: beatus Paphilus martyr: cuius uitam Eusebius Caesariensis tribus ferme uoluminibus explicuit: cum Demetrium Phalereum: & Pysistratum: in sacrae bibliothecae studio uellet aequare: imaginemque ingeniorum: quae uera sunt & aeterna monumenta toto orbe quaereret: tum omnes maxime Origenis libros impensius persecutus: caesariensi ecclesiae dedicauit: quam ex parte corruptam Achatius de hinc Euconius: qui eiusdem ecclesiae sacerdos fuerit in membranis instaurare conati sunt. Hic cum multa repperit & iuuentorum nobis indicem dereliquerit: centesimi uicesimi & sexti psalmi commentarium: & se litterae tractatum: ex eo quod non scripsit confessus est non repertum: non quo talis tantusque uir (Adamantium dicimus) aliquid praeterierit. Sed quod negligentia posteriorum: ad nostram usque memoriam non durauit. Sed fortassis dicas mihi: quid superfluis repleas paginas? Nunquam & ille dicit criminis esse nominari Origenem? Aut ingenii eius laudem dari? Sed dicatur talis ac tantus uir magis si qua sunt in quibus aut apostolicus uir aut ecclesiae magister dicitur: ut in superioribus ipse profert: uel siquid tale est quod fide eius: non ingenium solum commendare uideatur. Hoc quidem faciam: tamen iccirco haec etiam protuli: ubi eum tale ac tantum uirum dicit: quia in ea praefatione ubi eum dicit apostolum uel prophetam defendi: & usque ad caelum ferri: hunc puto sermonem laudis eius inscriptum & sicubi forte scientiam eius laudauimus: & tales sunt omnes meae in illum laudes: pro quibus in te hoc tantum ignis accendit: quas de suis scriptis: nec imputari sibi dignum ducit. Verum quia non dignatur aequalis nobiscum personam habere in iudicio: & nos quidem etiam ex suspicionibus solis condemat: ipse uero neque ex cyrographis suis teneri uult: nec putat in causa sua obseruari scripturae sanctae debere sententiam: quae iubet absque personarum acceptione iudicari: non ut aequitas: sed ut ipse uult: ita satisfaciamus pro nobis. Ait enim tu interpretatus es Origenem: culpandus es. Ego etiam si eadem dixi: pro quibus ille culpatur: bene feci: & legi debent & teneri. Tu sicubi laudasti ingenium eius uel scientiam: reus es: sed profert inquit: ubi eum ita laudauerim: ut fidem excusarem: non aequum quidem: sed quocumque traxeris sequor: libellum quendam scribens: comprehendere quasi in indiculo quodam uoluit quanta apud Latinos Varro conscripsit: & quanta apud nostros Origenes in graecis: in quo ait. M. Terentium Varronem miratur antiquitas: quae apud Latinos tam innumerabiles libros scripsit. Graeci Calcenterum miris efferunt laudibus: quos tantos libros composuerit: quantos quicuis nostrum alienos sua manu describere: non possit. Et quia nunc ociosum est apud Latinos graecorum uoluminum indicem texere: de eo qui latine scripsit: aliqua commemorabo: ut intelligamus nos Epimenidis dormire sonum: & studium quod illi posuerunt in eruditione saecularium litterarum: in congregandis opibus ponere.

Scholium
Tomos

Origenes scriptum uicit

Origenes post praefatum
caesariensem magistrum

Eusebius in uita prophetae
trina fecit uolumina scripturae

M. Terentius Varronem
Origenes
Calcenterum

Scriptit ergo Varro. xlv. libros antiquitatū: quatuor de uita populi romani: & cū enumerasset per singula opa omnia: quæ Varro scripsit: addit post hæc quo rursū Varronis & Calcenteri mentio facta sit: quæritis uidelicet ut ad Adamantiū nostrūq; Calcenterē ueniamus: qui tāta ī sanctarū scripturarū labore sudauit: ut iuste adamā tii nomen acceperit. Vultis noscere q̄ta ingenii sui reliquit monumēta: Sequens titulus ostendit. Scripsit in Ge nesi libros. xiii. Istas homeliarū libri duo: in exodo excerpta: in leuitico excerpta: & post multa. Itē inq; Mono bibla: Periarchon libri quatuor: de resurrectione dialogos duos: & cū omnia enumerasset eius opuscula secun dū indiculi fidē: addit & dicit. Videtis ne & græcos pariter & Latinos unius labore superatos? Quis enim unq̄ tanta legere potest q̄ta ipse conscripsit? Pro hoc sudore quid accepit præmii: Dānatur a Demetrio episcopo ex ceptis Palestinæ & Arabiæ & phœnicis atq; achiæ sacerdotibus. In dānatione eius cōsentit urbs roma: ipsa cō tra hunc senatū cogit: non propter dogmatū nouitatē: non propter hæresim: ut nunc aduersū eū rabidi canes si mulant: sed quia gloriā eloq̄ntiæ eius & scientiæ ferre non poterant: & illo dicente omnes muti putabant. Hoc quare scripsim: & ad pauperis lucernæ igniculū cito sed non cauto sermone dictauerim: potestis intelligere: si Epicuros & Aristippos cogitetis: si quis tibi tunc quæso cū ista ad pauperis ut ais lucernæ igniculū cito. sed nō cauto sermone dictares astitisset propheta: & clamasset: o scriptor cohibe hanc uocē: reprime stilū: erit enim tē pus & non multo post: cū tu scisma ab ecclesia facies: & ut pro ipso scismate colorē aliquē excusationis inuenias istos quos nunc mirabiles omnibus facis libros: incipies infamare: & istū quē modo Calcēterē tuū uocas: & pro merito laboris laudabilis ais Adamantiū nominatū: dicturus es nō tam libros ad utilitatē animæ: q̄ uenenata dogmata conscripsisse: hunc quē negas a Demetrio in causā fidei esse dānatū: & hunc quem negas pro dogma tum nouitate inculatū: tu execrandū pro dogmatū nouitate dices: & ea quæ dicis aduersū eū nunc canes rabi dos simulare: hæc tu ipse simulabis. Romanū quoq; ut nunc scribis epistolis tuis cōmonitoriis: iuramentis: sa tellitibus circūuolantibus: etiā tu contra eū coges senatū: & talē uicē pro omnibus laboribus suis Calcētero tuo reddes. Et ideo caue hæc nunc scribere: ne cū illa scripseris: & illa egeris: multo uerius tu tuis sententiis condēne ris: q̄ ille alienis. Putasne habuisses propheta illi hæc tibi dicenti fidē: & nō magis illū insanū tunc: quā te ī hæc uenturū putasses? Sed contentio hæc est: quæ nec amicis parcat: dūmodo lædat inimicos. Tu quoq; etiā hoc su pergressus: tibi ipsi non parcas: dūmodo non inimicos cōficias sed amicos. Itē ex præfatione hebraicarū quæstio nū post multa: de Origene aut̄ sileo: cuius nomen si parua licet cōponere magnis: meo nomine inuidiosū est: q̄ cū in homeliis suis quas ad uulgus loquit̄: comunē editionē sequat̄: in tomis hebraica ueritate supatus: & suoz circundatus agminibus: interdū linguæ pegrinæ q̄rat auxilia. Hoc unū dico: q̄ uellē cū inuidia nominis eius ha bere etiā scientiā scripturarū: floccipendens imagines umbrasq; laruarū: quarū naturā esse dicit̄: terrere paru los: & in angulis garrere tenebrosis. Verū ego iā nec imitari debeo nec conqueri ab his quæ in me agit: qui tātis uiris & talibus nō peccit. Nam & sanctæ memoriæ sanctū Ambrosium episcopum qualibus figuris laceret: q̄ libus obrectationibus fecet in his ipsis: ī quibus nihilominus laudet Origene: similiter ex his præfationibus su is edocebo: ante paucos dies quorūdam in Matthæum & Lucam cōmentarios uos legisse dixistis: ex quibus al ter & sensibus hebes esset: & alter in uerbis luderet: in sententiis dormitaret: q̄ ob rem petistis: ut istiusmodi nu gis contēptis saltē. xxxix. Adamantiū nostri in Lucam homelias: sicut in græco habent̄ interpretet. Molestā rē & tormento similem: alieno (ut ait Tullius) stomacho & non suo scribere. Quod tamen iccirco nunc faciā: quia sublimiora non poscitis. Siquidem illud quod olim Romæ sancta Blefilla effragitauerat: ut. xxvi. tomos illius ī Matthæū: & quinque alios in Lucā: &. xxxii. in Ioanne nostræ linguæ traderet: nec uiriū mearū: nec ocii: nec labo ris esse perspiciatis: sed quantū apud me: & auctoritas uestra: & uoluntas ualet pretermisi paululū hebraicarū: q̄ stionū libros: ut ad arbitriū uestrū lucratiuis operis: hæc qualicūq; sunt: non mea: sed aliena dictarē. præsertim cū a sinistra oscinē coruū audiā crociantē. Et miq; in modū de cunctarū auium ridere coloribus: cū totus ipse te nebulosus sit. Fateor itaq; ante q̄ ille obiiciat in his Origene tractatibus: quali puerū tabulis ludere. Alia sunt uiri lia eius & senectutis seria: quæ si licuerit: & potuero: si dominus ut in latinū sermonē uertā dederit cū inchoatū & prætermisū prius opus expleuero: tunc uidere poteritis: imo per uos romana lingua cognoscat: quantū bo ni: & ante nescierit: & scire nunc cœperit. Ecce quæ de Origene & de Ambrosio sentiat. Quod si negare uolue rit hoc quod omnes sciunt: quia de sancto Ambrosio dixerit: primo ex eo conuincetur: q̄ apud Latinos ipsius tā tum & non alterius. In Lucā cōmentarius fertur: deinde scit me habere epistolā suā: in qua hoc ipsum & de ali is: & excusans in illū suspicionē: uerū quia epistola illa etiā secretiora quædā continet quæ interim modo publi care nolo ante tēpus: ex aliis adhuc similibus approbabitur. Interim Origene libros: ut super omnia admira tione extollit & dicit. Quod si eos interpretet̄ romana lingua cognoscat quantū boni: & ante nescierit: & scire nunc cœperit: id est in Matthæū inquit. xxv. libros: & in Lucā quinque: & in Ioannē. xxxii. isti sunt quos magnifi cat. In quibus eadē prorsus omnia: sed latius & copiosius quæ & in istis periarchon libris: pro quibus me argu it continent. Quod si iste promittit se istos interpretaturū: me quare pro similibus inculat? Sed quoniā polli citi sumus probaturos nos quomodo laceret uirū: omni admiratione dignū Ambrosiū episcopū: qui nō solū me diolanen. ecclesiæ: uerū etiā oium ecclesiarū colūna quædā: & turris inexpugnabilis fuit unā adhuc præfationē ponemus: ex qua uideat̄: uel tantū uirū: q̄ scede & idigne laceret. Vel itez quomodo Didymū usq; ad cælū esse rat laudibus: quē rursū usq; ad inferna demergat. Vel quomodo de urbe deo fauete christianoz ea dicat: quæ dicebant̄: tūc cū gētilis in ea populi & psecutores principes morabant̄. Præfatio de spiritu sancto ad Paulinia nū: dū in babilone uersarer: & purpuratæ meretricis esse colonus: & iure quiritū uiuerē: uolui aliqd garrere de spiritu sancto: & cœptū opusculū eiusdē urbis pontifici dedicare. Et ecce olla illa quæ in Hieremia post baculū cernit:

Contentio

Lanque...
miseri...
...

Lull...
...

Stimulo Coram

Ambrosius

cernit: a facie cepit aquilonis ardere: & phariseorū cōclamaui senatus: & nullus scriba uel fictus: sed oēs quasi
indicto sibi p̄celio aduersū me impit̄ factio cōiurauit. Illico ergo uelut postliminio Hierosolymā sum reuer-
sus: Et post Romuli casam: & nudorū lupcal: diuersoriū Mariæ & speluncā Saluatoris aspexi. Itaq; mi Paulinia
ne frater: quia supradictus p̄t̄ifex Damasus: qui me ad hoc opus primus ipulerat: iā dormiuit in domino: tam
tuis q̄ uenerabiliū mihi ancillaz christi Paulæ & Eustochii: nūc adiuuus orationibus cāticū: qd̄ cātare nō potui
in terra aliena: hic a uobis in Iudæa puocatus imurmuro: augustiorē multo locū existimans: qui saluatore mū
di: q̄ qui fratris genuit parricidā. Et ut auctore titulo fatear: malui alieni opis interpres existere: q̄ ut quidā faci-
unt: in formis corniculæ more alienis me coloribus adornare. Lege dudū de spiritu s̄cto quosdā libellos. Et iuxta
Comici sniam: ex gr̄cis bonis latina uidi nō bona. Nihil ibi dialecticū. nihil uirile atq; districtū: qd̄ lectore
uel in gratis in assensū trahat: sed totū flaccidū: molle: nitidū atq; formosū. & exquisitis hincinde odoribus pig-
mentatū. Didymus uero meus oculos habēs sp̄s̄a de cātico cāticorū: & illa lumina quæ in candentes iā segetes
sublimari Iesus p̄cepit: p̄cul altius intuef: & antiquū nobis morē reddit: ut uidens uocet̄ p̄pheta. Certe qui
hunc legerit: latinorū cognosceret furta: & cōtēnet riuulos: cū ceperit haurire de fontibus. Impit̄us sermone ē: sed
non scientia: apostolicū uiḡ ex ipso stilo exprimens: tā sensuū noīe: q̄ simplicitate uerborū. audistis quō quē an-
tea coruū dixerat & totū tenebrosū: nūc interim corniculā dicat alienis se pennis uel coloribus depingentē: & q̄
turpe laceret: ac nihil uirile habere dicat uiḡ: qui ad ecclesiā Christi gloriā electus a deo est: qui in testimoni-
um locutus est in conspectu p̄secutorū regū: & nō est cōfusus. Ambrosius sanctus de spiritu s̄cto nō solū uerbis
sed & s̄guine suo scripsit (Obrulit enī p̄secutoribus s̄guinē suū) quod in se fudit. sed a deo ad alios adhuc refer-
uabat labores. Qui etiā si secutus est gr̄cos catholicos nostrorū scriptores: & aliquid de eorū dictis p̄cūpsit.
Continuo non hęc debuit esse tua sūma cura: hic labor: hoc studiū: ut pro hac causā interpretareris librū Didy-
mi de spiritu sancto: ut furta illius cognoscerent: qui fortassis etiā necessitatē scribēdi passus est: ut infantiētibz
tunc h̄reticis respōderet. Hęc est christiani modestia: Sic monita seruamus apostoli dicentis: nihil p̄ conten-
tionē neq; per inanem gloriā: Deinde quæro: ut itez eadē repetam: tu qui p̄dicas nō furandum furaris. Pau-
lo ante interpretationē Michæ obiectam tibi dicebas: quasi Origenis dicta furareris. Tu furtū quidē non ne-
gasti: sed ais quid mihi: Illi maledictum uehemens existimant: At ego hanc laudem duco maximā: cum illum
imitari uolo: qui prudentibus & uobis placet. Tua furta laudem tibi p̄stant maximam: alios furta sua apud
te coruos & corniculas faciunt: si tu Origenem: quem alterz post apostolos dicit: recte facis imitari: quid concidi-
dis eum qui secutus est Didymum: quem nihilominus & prophetā noīas: & apostolicum uiḡ designas. Si er-
go neq; tanto ac tali uiro Ambrosio pepercisti: & ei quem alterz post apostolos scribis: atq; oibus placere prudē-
tibus: atq; mille aliis laudibus: non duobus ut dicit sed uniuersis scriptis tuis usq; ad cælum extulisti: rurū h̄-
reticum: quem ante apostolum facis: & Didymum ipsum hunc quem nunc prophetam uidentem & oculum
habentem sponsæ de cantico canticorū: & apostolicum uiḡ sensuum noīe designas: itez eum peruersum docto-
rem criminaris: & inter h̄reticos ut ait: censoria tua uirgula segregas: quam uirgulam a quo acceperis nescio.
Nam Petrum semel scimus clauas a Christo accepisse. isto modo censorias uirgulas quis spiritus eroget: tu ui-
deris: si inq̄ istos oēs: quos tuo ore laudasti: tuo ore rursum cōdēnas: quid ergo ad istos pulex de me conquerar:
si me nunc laceres: quem & epistolis tuis ante laudaueras. & in cronicis tuis Florētino & Bonoso pro uitæ ut ais
nobilitate coniunxeras. Etiam ne illud eius admirabile factum silendū est: ne pudorem incutiamus audienti-
tibus: q̄ Marcellini cōsulis neptem: quam Romanæ nobilitatis primam paruulo filio Romæ derelicto hiero-
solymam petiisse: & ibi ob insigne meritum uirtutis Teclā noīatam i ipsi cronicis suis scripserat: post id de exē-
plaribus suis erasit: cum actus suos uidisset districtioris disciplinæ sceminæ displicere: Compellimur quidem
plura adhuc de scriptis eius congregare: ut agnoscat q̄ uerz sit & hoc quod scribit. qui in duabus tantum p̄-
fatiunculis Origenis meminerit. Et hoc non fidem sed ingenium: non dogmatisten sed interpretem laudans.
Adhibui itez decem. Sed ne dilatari nimis sermonem: onerosum sit: sufficiant interim hęc in quibus eum & q̄
si apostolum laudat: & quasi ecclesiæ magist̄. Et quia non pro fide: nec pro dogmatū nouitate: ut rabidi nūc
canes simulant: aduersus eum mouetur ordo romanus: Et quia ipsum sequitur: qui oibus prudentibus & ipsis
placet. Et oia illa quæ inserta superius eius p̄fatiunculæ conteltantur. Verū hęc quoquo mō sint: quodcun-
q; habes tu cum istis uel antiquis uel nouellis scriptoribus: siue eos tu apostolos: siue itez uenenarios scribas: si-
ue prophetas eos tu: siue peruersos uoces doctores: ad me ista quid spectāt: Tu pro his uarietatibus tuis: pro cō-
tumeliis & lacerationibus bonorū recte p̄cēnitentiam egeris: Mihi quare dicas: si secuti sunt errantem: sequatur
& correctum? Absit a me nunq̄ ego uel te uel alium errantem secutus sum: sed in uirtute christi: nec te nec aliū
quenq̄ nisi ecclesiam catholicam sequar. Tu qui scripsisti talia: & secutus es eos: quos errasse credebas: qui tam
indigne de deo scripsisse conuictus es: tu age p̄cēnitentiam: si tamen putas tibi blasphemæ crimen ignosci. Nun-
quid mea aliqua proferre poteris scripta similia: in quibus me uel in iuuentute errasse conuincas: sicut tu nō tā
confiteris: q̄ conuincis? Ego me interpretandi disciplina tantummodo imitatum te dixi uel secutum: in nullo
alio. in quo etiam tibi oēm iniuriam factam dicit: quia secutus sum quod te uideram in homeliis secundum Lu-
cæ euangelium fecisse. Ut ubi de filio dei non recte in gr̄co inueneras p̄terieris: in illo loco ubi dicit: Magni-
ficat aīa mea dominū: & exultauit sp̄s̄ meus in deo salutarī meo: nosti quia de aīa sicubi illa quæ solent dici nō
p̄terieris: sed ea adhuc etiā ex te te q̄busdam assertionibus lucidius scripseris: ut in illo loco. Ecce ut facta est
uox salutationis tuæ in auribus meis: exultauit infās in utero meo. Vbi dicitis quod nō erat hoc principium sub-
stantiæ eius. & de tuo addidisti atq; naturā. Hęc & mille alia his similia in interpretationibus: siue i ipsis home-

Alluder ad fabulā Aesopi

Ingratis.

Ambrosius

Censoria uirgula

Tecla

Dogmatistos
Interpres

Venenarios

liis: siue in Hieremia: uel in Esaia: maxime aut in Ezechiele subtraxisti. De fide aut. i. de trinitate: cu aliquantis in locis aliter inuenisses: quae tibi uisa sunt praeteristi. Hoc genus interpretandi uterq; nrm tenuit. Quod si alius culparet: tu utiq; respondere deberes: qui primus hoc feceres. Nunc ipse idem culpas sine dubio: unde ipse culperis uerbu de uerbo interpretari antea & stultu esse & malitiosu pnuciaisti. in hoc secutus su te. Nunquid de hoc uis ut poeniteat me: quia tu mo mutasti sniam: Et ad uerbu te interpretatu dicis: Siqua in fide minus aedificabnt abstu listi: ut no oia: nec in oibus penitus amputare. Deniq; in homeliis Esaia: uiso dei filiu & spirituu factu retulit. Ita ut trastulisti adiciens ex te: qd sensu auctoris ad clametioe traheret itellectu. Ais enim quia ista duo seraphin: dominus sunt Iesus christus & sps sanctus: & ex tuo addidisti: nec putes trinitati dissidere natura: si nominu ser uant officia: Haec & ego in q plurimis feci talia: & aut defecui: aut ad sanioe intelligetia declinaui. Pro his me iubes agere poenitentia. No puto hoc te sentire. q si p his: neq; tibi neq; mihi poenitendu est p qbus aliis inuitas ad poenitentia: Scripta mea nulla extant: in qbus error meus aliqs corrigendus est: tua extat multa: quae ut uideo nunc secundu sniam tua uniuersa dananda su. Exceperas tibi comentarios i epistola ad Ephesios. In qbus te pu taueras aliquid emedatius codidisse. Etia ipse uidisti: q similes per oia esse Origenis sensibus inuenti su: imo & plus aliqd q hoc: qd danari expostulas cotinere. Et nisi ipse ia tibi de his exclusisses poenitentia facultate: dicēs. Reuoluite comentarios meos in epistola ad Ephesios: & inde agnosceris quo Origenis dogmatibus aduersatus sum: fortassis uelles ite: & de his poenitere. Et in istis codenare temetipsu: sicut & in caeteris. tamen quantum in me est: cōcedo ego tibi & pro his poenitere. Sed & pro oibus no solu quae locutus es: sed & quae locuturus es: si agas poenitentia bene facies. Certu est enim q poenitēda su cūcta quae scripseris. Quod si hinc me aliqs culpā dum putat: quare oino aliquid de Origene interpretatus su: si hoc culpā: ego in hoc opere postremus sum: & neces se est ut culpa a primis incipiat. Et tamen nemo comissu punit qd ne admitteret: ante no uetuit. licuit: fecimus. Siquid phibet lex obseruari in poste: solet. Sed danari dicit quis debere cu auctore suos libros. Sed quid faci mus de isto auctore q eade scribit sicut supius plenissime ostēdi. Simile excipiat eade sniam. Ego hoc nec urgeo: nec opto: licet ille mecu ostiliter agat: sed ut uideo ipse sibi exquirat: hoc temere alios condēnādo cōquirat. Vt ut ite: tecu ex tuis uerbis loquar: ipse scribis in istis inuectiuis tuis: me interpretatione mea hoc ostendisse: qd ego quidē essem catholicus. Origenes autē que interpretabar haereticus. Ais enim hoc est dicere: quia ego su q dem catholicus: iste autē que interpretor haereticus. Ais enim hoc legi: si ut dicis toto opere meo hoc ostendi: qd adhuc aliud quaerit: Nōne hoc totu agit: ut & illum haereticum: & me catholicu dicā: Si hoc dixisse me: & hoc toto meo opere satis egisse testaris: quae tibi ia accusationis causa superfuit? Quo pfecit tua ista ois inuectio? Si Origenē haereticu ostendi: & me catholicu: recte feci: an non recte? Si recte: cur ad culpā & ad accusationem quae recte gesta sunt: uocas? Si non est rectu Origenē haereticu dici: cur me hoc noie in ius uocas? Quid opus fuit te interpretari malitiosius ea: quae secundum tuu interpretandi morem fuerant translata: licet incultiori ser mone? Quid certe opus erat auditores tuos illudere: & illis aliud opinantibus te aliud agere? Illi enim hoc exi stimant: q tu aduersum eos agas: qui Origenē catholicu defendūt. Tu uero illos arguis & accusas qui cum haereticum designarūt ppter hoc forte me inuitabas ad poenitentia: nō intellexerā. Veruamen scito me ne de hoc q dem poenitudine gerere: quin dicā. nō oia quae in libris eius inueniunt tanq catholica esse suscipienda: quae utq; sua sint ut dicis: an ab aliis inserta: ut nos putamus: deus uiderit: A nobis interim: ubi ad fidei fastigium: & ueritatem uentum fuerit respuuntur. Tu tamen dic: quid exposcis a nobis? Haereticum uis ut dicamus Origenem? Hoc fecisse nos culpas. Sed si catholicum: pro hoc nos accusas. Designa manifestius quid uelis. Isti sunt omnes sales tui de Alexandri & Porphyrii & ipsius Aristotelis acumine congregati. Haec est ois illa iactantia: qua te a prima aetate usq; ad senectam: in Gramaticor; & Rhetor; & philosophor; scholis ac disciplinis praedicas esse uersatum: ut procederes Origenem pronunciaturus haereticum: & in ea ipsa oratione: qua illum ferebas sententiam accusares eum: quem asserere bas: q illum haereticum designauerit. Vides quia nusq; cura ueritatis: ac fidei: nusq; religionis ac iudicii contemplatio: sed sola male loquendi: ac lacerandi fratres: exercitata libido uersatur i lingua: Sola humana in corde contentio: Sola inuidia & liuor in mente: In tantum ut cum odior; causa tibi adesset: cognomiatur te a me: licet cu praconio: indignate acciperes. Ignosce mihi: q nescieba ακα τὸ νομοσ τοῦ & incompellabilem nominari. Miror tamen: q ea me condemnare deposcas: quae a me notata conquereris. Ad illam sane eius inculpationis partem superfluum uideatur uel respondere aliquid: ubi pietatis & religiose dicta martyris Pamphili: aut falsa dici uult: aut etiam si uera: sint spernenda decernit. Cui iam iste honorem deferat? Cui parcat? Omnes apud istum graeci scriptores antiqui ecclesiastici errauerunt. Latinis uero quomodo deroget quomodo carpat singulos uel ueter; uel nouor; diuersa eius qui legit opuscula recognoscit. Sed nunc ne martyres quidem apud eum habere possunt aliquid reuerentiae. Non inquit credo: quia martyris sit hoc si uelimus de omnibus scripturas: dicere libellis: quae erit in singulis probatio? Si dicam non est ueq; quia stromatum libri: quos dicis: Origenis sunt: unde ipsius esse probabuntur: Ex caeteror; inquit similitudine. Sed sicut ille qui i scri ptura alicuius falsum facere uult: eius manus imitatur: ita & qui sua dicta sub alterius nomine uult asserere: isti lum sine dubio imitabitur eius: cuius & nomen asseruit. Deinde ut omnia quae iustissime dici possunt: breuitatis causa praeteream: si in tantum uolebas audiri. ut martyrem reprehenderes: dicta ipsa quae tibi uidebant re prehensibilia: in medium proferre debueras. Et tunc unusquisq; legentium. uidisset: quid sibi esset i dictis abur dum: quid consequens: uel quid iniquum: quid certe contra apostolicas regulas. Sed tantum nescio quid inter pereris: pro quo ut dicis: expiando sanguinem suum fuderit martyr. Ipsa illa uerba si legeret: iam non tua sed sua snia: aut errasse martyre: aut noie martyris absurdā & ipiam conscriptionē ab alio diceret esse compositam.

Nunc

Verbum de uerbo interpretari stultum est

Poenitentia

Incompellabilis

Nūc uero sciens quā si legant ea: quæ reprehēdis: nota retorq̄bit̄ in eū: qui culpā iniuste ea quæ reprehēdis nō p̄fert. Tu aut̄ illa censoria uirgula & arrogāti auctoritate decernis. Ille arceat̄ a bibliothecis: ille recipiat̄. Et itē: iste ipse qui hodie receptus est: crastino si eū alius aliq̄s prāter me laudauerit: eiiciat̄: Et cum illo ipse quæ laudabit. hic aut̄ catholicus habeat̄. etiā si in aliquātis uideat̄ errasse. Illi erroris uenia nō det̄: etiam si ea dicat: quæ ego dixi & neq̄ interpretet̄ quæ eū: ne legat̄: neq̄ quis n̄ ea fuit cognoscat. Hic hæreticus quædē: sed magister meus ē. Et hic licet iudæus sit & de synagoga sathanæ cōductus uerba uēdat ad præciū: tamē magister meus ē & præferat̄ oibus: quā apud ipsos solos scripturæ ueritas p̄manet. Si tibi istud auctoritatis uniuersa pariter in iunxisset ecclesia: & exigeret̄ a te: ut de singulis uel de oibus iudicares: nōnē graue & periculosū onus: ne tibi imponeret̄ excusare debueras. Nūc uero in tantū quotidiana derogādi mediatioē p̄fecimus: ut iā nec martyrihus parcamus. Sed ponamus quod nō sit martyr libellus iste: sed cuiuscūq̄ unius de ecclesia: nunq̄d suis uerbis usus est: quæ ille est scriptor: ut meritis cedēdū uideat̄ auctoris. De ipsis Origenis uoluminibus ponit exēpla: & quod de singulis sentiat: nō suis defēsoiis uerbis: sed eius ipsius qui accusabat̄ ostēdit. & sicut aduersū te mō multo meis uerbis uehementiora sūt tua scripta: ita illū nō excusatis auctoritas: sed sua dicta defēdunt. Et iō sup̄flua est de auctore quæstio: ubi defēnsio talis est: quæ assertore nō egeat. Sed ad illud iā neq̄ssimū inculpationis eius caput & inuidiosissimū ueniēdū est: imo nō inuidiosū sed iudū. Ait enī quæ prudentiū uel quis factore aggredi uoluit in latinū uertere: quod tu ausus es. Ego ipse inq̄t sæpe rogatus a multis nō feci. Et quidē facti quare hoc non fecerint: facilis excusatio est. Nō enī cōtinuo qui factus & prudēs est latinus: etiā linguæ græcæ noticiā sufficienter habet. Nec factitati eius detrahīt: cui deest pegrinæ linguæ noticiā. Aut itē: nō cōtinuo: si scientiā quis habet græci sermonis: etiā uolūtātē interpretādi habet. Aut etiā si habet nō statim discutiendus est ille: qui pauca interpretatus est: quæ nō plura. Aut cur nō illa: sed illa: Libertas est enim ī huiuscemodi ope: & ē uel in arbitrio scribentis: uel in desiderio deposcētis: & tamē de factō Hilario dicit: & de factō Victorino. quorū alterq̄ interpretis titulo nihil oīno arbitror trāstulisse de græco. alterq̄ ipse dicit Heliodori cuiusdam presbyteri usū scientiā: ut quæ ille sibi hauriret ex fonte græcorū: ipse latino ea sermone digereret pro eo: quod aut nihil: aut paḡ græce nosset. Illi ergo cur hoc nō fecerint: & facilis & manifesta est excusatio: de te sane mirādū est quæ hoc feceris. Quid enī magis audax: uel quid amplius temerariū libros istos interpretari Origenis: quorū iā pene oēm cōtinentiā in aliis libris scripseras. Quorū oīa iā dicta quæ reprehēdibilia nūc dicis sub p̄p̄rii nois sermone ptuleras. An ut diuina scripturæ libros quos ad plenissimum fidei instrumentum ecclesiis christi apostoli tradiderūt: nō uanē a iudæis mutuata interpretatione mutares. Quid tibi ex his duabus causis magis uideatur illicitum. Nam Origenis dicta: siue placent ut hoīs dicta placent. siue displicent: ut hoīs falsa dicta facile contemnuntur. Ista uero quæ nūc tu interpretaris: & per ecclesias & monasteria: per oppida & castella transmittis quomodo suscipiēmus. Tanq̄ diuina: an tanq̄ humana. Et quid facimus quod prophetarū uel legislatorū hoibus titulatur. Quod ueriora hæc abs te quā illa quæ apostoli probauerunt: affirmantur. Istud cōmissum dic quomodo emendabitur. Immo nefas quomō expiabitur. Si enim in explicanda lege aliquid aliter sensisse: damnabile apud te ducitur. ipsam legem peruertere in aliud: quod apostoli tradiderunt: quotiens damnabile iudicandum est. Cur nō magis pro huius ausu temeritate dicamus: quis ex tot & tantis prudentibus & sanctis uiris. qui ante te fuerūt ad istud opus ausus sit manum mittere. Quis præsumperit sacras sancti spiritus uoces: & diuina uolumina temerare. Quis præter te diuino muneris & apostolorū hæreditati manus intulerit. Et quidem cū ingens copia fuisset ex initio in ecclesiis dei: & præcipue Hierosolymis eorū qui ex circuncisione crediderāt referatur. In quibus utriusq̄ perfectam fuisse scientiā: & legis peritiā probabilem administrati pontificatus testatur officiū. Quis ergo in ista eruditorū uiroꝝ copia ausus est instrumentum diuinum: quod apostoli ecclesiis tradiderūt: & depositum sancti spiritus compilare. Aut non est compilare: cum quædam quidem imutantur: & error dicitur corrigi. Nam omnis illa historia de Susāna: quæ castitatis exemplum præbebat ecclesiis dei ab isto abscisa est & abiecta: atq̄ posthabita. Trium puerorū hymnis qui maxime diebus solēnibus ī ecclesia dei canit̄: ab isto e loco suo penitus erasus est. Et quid per singula cōmemoro: de his quorū comprehendere nūmerū nequeo. De quo ut omittam illud dicere: quod septuaginta duorū uiroꝝ per cellulas interpretātiū: unam & consonam uocē: dubitandum non est spiritus sancti inspiratione probatam: & maioris id debere esse auctoritatis: quā id quod ab uno hoīe: sibi Baraba aspirante trāslatum est. Ut ergo hoc omittam uide quid dicimus. uerbi causa. Petrus Romanæ ecclesiæ per uiginti & quatuor annos præfuit: dubitandum non est: quin sicut cætera: quæ ad instructionem pertinent: etiam librorum instr̄a ecclesiæ ipse tradiderit: quæ utiq̄ iam tunc ipso sedente & docente recitabantur. Quid ergo. Decepit Petrus apostolus christi ecclesiam: & libros ei falsos: & nihil ueritatis continentes tradidit. Et cum sciret quod uerum est: haberi apud iudæos: apud christianos uolebat haberi: quod falsum est. Sed fortasse dicit: quia sine litteris erat Petrus. Et sciebat quidē iudæorū libros magis esse ueros quā istos qui erant in ecclesia: sed interpretari non poterat propter sermonis imperitiā. Et quid. Nihil in isto agebat lingua: per spiritum sanctum cælitus data. Non ergo omnibus linguis loquebantur apostoli. Sed concedamus: quia non potuerit Petrus apostolus facere: quod hic modo fecit. Num & Paulus sine litteris fuit. Hebræus ex hebræis: secundum legem pharisæus: edoctus secus pedes Gamalielis: qui etiam & ipse Romæ positus: siquid Petrus defuisse putas non potuit adimplere. Quomodo ergo isti qui præcipiebant discipulis: ut attendere lectioni emendatas eis & ueras non dabant lectiones. Et qui præcipiunt ne attendamus iudaicis fabulis & genealogiis: quæ quæstiones magis præstant quā ædificationem. Et itē: cauere nos iubent & obseruare: maxime eos: qui ex circuncisione sunt quomodo non præuidebant per spiritum quod futurū esset tempus: post quadringentos fe-

*Conductus uerba uerbi ad spiritum**Diuina uolumina sunt uoces spiritus sancti**Septuaginta Interpretes*

re annos: quando ecclesia cognito eo q; ab apostolis non sibi esset tradita ueritas instrumēti legatos mitteret ad istos quos illi tunc circumcisionem uocabant: obsecrans & exorās: ut sibi de ueritate quæ apud ipsos est aliquid largirentur: Per totos istos quadringentos annos errasse se: & ignorasse qd̄ ueræ est fateretur: Ad scitā quidē se esse ex gentibus sponsam christo per apostolos: sed non ab eis ueris monilibus exornatam: putasse se lapides esse præciosos. Nunc aut̄ deprehendisse: q; non sunt ueræ istæ gēmae quas sibi apostoli Christi iposuerant: Erulescere se ad publicum procedere: falsis & non ueris lapidibus adornatam. Et ideo rogare se: ut uel Barabā illū quem aliquādo. ut christo nubere spreuerant: mittant ad se qui possit cū uno electo ex suis uiro ornamenta sibi uera: quæ apostoli non præstiterant reparare: Quid ergo miræ est: si me minimū & nullius hoīem laceret: si Ambrosium fecerit: si Hilariū: si Lanctantiū: si Didymū reprehendat. Nec multū de iniuria mea dolere debeo p̄ eo q; opus meū ipso denuo aggressus est: cū me. lxx. interpretibus æquauerit cōtumelia: Sed & illud quō accipiē dum est: & quātum accessisse ad incredulitatē ex hoc facto gentilibus existimatis: non enī latent eos: quæ apud nos aguntur. Scientes enim legē nostrā mō emendatā esse uel mutatā: nonne dicunt apud semetipsos errāt isti: nec est apud eos aliquid ueritatis. Ecce cū ipsi uolunt: leges suas corrigunt & emendāt. Certū est aut̄ errorē præcessisse: ubi emendatio subsecuta est. nec diuinū uideri posse: quod ab hoīe mutatur. Hoc nobis præstitit imēsa sapientia: ut oēs insipientes etiā a gētibus iudicemur. Nolo sapientiā: quā Petrus & Paulus nō docuit: nolo ueritatem: quā apostoli nō probauerunt. Tua uerba sunt post quadringentos annos nō debere simplices latinorū aures nouæ doctrinæ uoce pulsari. Mō tu dicis: oīs qui putabat Susānā nuptis & inuptis exemplum pudicitie præstitisse: errauit. Non est ueræ: & oīs qui putabat: q; puer Daniel spiritu sãcto fuerit repletus: & arguerit adulteros senes: errauit. non erat ueræ. Et oīs ecclesia per orbem terrarū: siue eorū q; in corpore sunt: siue eorū qui ad dominum prexerunt: siue illi sancti martyres fuerint: seu & sancti confessores quicunq; hymnū trium puerorū in ecclesia domini cecinerūt: oēs errauerūt: & falsa cecinerūt: Mō ergo nobis post. cccc. ānos legis ueritas ēpta præcio de synagoga procedit: postq; senuit mundus: & cuncta purgentur ad finem: scribamus in sepulchris ueterū: ut sciāt & ipsi qui & hic aliter legerant: quia Ionas nō habuit umbrā cucurbitæ sed hederæ. Et iteꝝ cum uoluerit legis lator nec hederæ: sed alterius uirgulti. Sed & Origenes inquit asteriscos fecit ex translatione Theodotionis assumens: ut cōponeret uolumina: quæ appellantur hexapla: & quid Origenem istū quando tibi placet condēnandum: quando placet imitandum producis. Verisimile est: ut eum defensorem adhibeas: & reum. Autorem facti tui habere potes eum: quem & primus condēnas: & ad condēnationem eius epistolis tuis romanum cogis senatum. Ante hoc prohibere debueras. Nemo succidit arborem cui inniti parat. nemo in sua cāsa fidem eius explorat: cuius ipse reprobat fidem. Siue hoc fecit Origenes: siue non quid ad te: Si ad illius exemplū iudicari uis: relege snias tuas: & uide quid dixeris. hoc non est inquis se defendere: sed socios criminis quærere. Noli ergo & tu socios criminis quærere: sed purgationem facti require. Verū tamen uideamus quid tale etiam reus & actor simul Origenes fecerit. Ego illius nec unū locum ex scripturis diuinis de hebræis inuenio translatum. A te oēs scripturas uideo esse mutatas. Et quō factū tuū & illius simile uideri pōt: Apostata quidem & iudæi interpretati sunt ea: quorū lectio iudæi maxime utuntur. Et quia frequenter: si disputatio accidisset: uel i mutata esse aliquanta: uel deesse uel abundare in nr̄is scripturis mentiebantur: uoluit Origenes nostris ostēdere: qualis apud iudæos scripturarū lectio teneretur: & in propriis paginis uel colūnellis editiones eorū singulas quasq; descripsit: & ea quæ apud illos sunt addita uel decerpta certis quibusq; signis additis ad uersiculorū capita designauit: & in alieno nō suo opere suas tantūmodo notas fixit. ut sciremus non quid nobis: sed quid iudæis aduersum nos errantibus aut deesse aut abundare uideretur. Quod tale esset: quale si quis accepto breuiculo i quo militum noīa continentur: nitatur inspicere: quanti ex militibus supersint: quanti in bello ceciderint. & requirens qui inspicere missus est propriam notam: uerbi causa: ut dici solet ad unius cuiusq; defuncti nomen ascribat: & propria rursus nota superstitem signet. Nunq̄ uidebitur is qui notam ad defuncti nomen apponit: & propria rursus nota superstitem signat. q; egerit aliquid: ut hic defuncti: uel ille uiuentis causam acciperet. sed q; eos qui ab aliis fuerint perempti: iste annotationis designauit indicis: Ita ergo fecit & ille ea quæ per alios interpretes siue pempta fuerant seu etiam abundantius prolata: propriis quibusdam signis. i. asterisci & obelisci notulis designarit. Cæterum nec uerbum aliquod de suo saltem unum inseruit. neq; nostris exemplaribus fidem fecit in aliquo uacillare: sed ea quæ minns uidebantur secundū cursum litteræ plena & lucida spiritalis intelligentiæ ostendit referta mysteriis: Quid igitur tibi Origenis factum in hoc pōt præstare solati: cuius neq; opus simile aliquod ostendere potes. & in quo tantum laboras: ut littera occidat consequentem: dū ille e contrario spiritus uiuificatis esse conetur assertor. Tu igitur faber (tuum istud factum) nec quenq̄ te in hoc comitem uel socium habuisse de ecclesia certum est: nisi istum solum quem frequenter commemoras Barabam. Quis enim alius auderet ab apostolis tradita ecclesiæ instrumenta temerare: nisi iudaicus spiritus: Illi te o mi frater: ante q̄ a iudæis capereris charissime: illi te in hac mala præcipitant. Illi te libellis editis notas istigere christianis: illi nec martyribus parcere faciunt. & de oī christianorū ordine fanda atq; nefanda conscribere: turbare pacem nostrā: scandala ecclesiæ generare. Illi etiam aduersum te ipsum: & scripta tua quæ quasi christianus aliquando locutus sis: cogūt ferre sniam. Et iō tibi oēs sordemus: dū illi suis pessimis artibus nimīū placent. Nā quomodo tu (si Pauli litteris acquiesceres dicentis. Si quis frater præuētus fuerit in aliquo delicto: uos qui spirituales estis: istruite huiusmodi in spū māsuetudinis) ita efferbuiisti: ut in nullo prorsus spiritalis institutionis ordinem custodires. Pone enim aliquid me egisse cōtumeliosū: pone q; te uirū sumæ eloquentiæ: & fratrem & collegam: mihiq; imitandū in disciplina interpretādī dixi iniuriā fecerim: tamen post pacē illā: sumo uix sudore reparatā: hæc priā adhuc de meis

*Ionas
Hexapla uolumina*

*Breuiculum.
A. defuncti
nomē signat*

causa

de meis iniuriis ad te quærela puenerat. Sed & illā tuā ponamus iniuriā: quæ interpretādo Origenē te imitatus aliqua præterierim: quæ minus mihi ædificationis in fide habere uidebant: culpāduſ p hoc erā fortassis & emēdandus. Scripta ad te (ut ais) fratrū miſſa ſūt de poſcētū: culpas interpretū argui: Quid tu uir ſpiritalis agis? Quid formæ & exēpli in rebus talibus cæteris præbes? Fratris turpitudinē: nō ſolū nudatā his qui foris ſūt nūcias ſed obtecta denudas: Pone quæ nō te imitatus hoc feci: ſed ebrietas aliqua ſubrepēs: ſicut Patriarchæ fecit: nudauerit turpitudinē noſtrā. Nūquid maledictionē cōſecutus fores: ſi obuerſus icedēs: leui palliolo reſcripti tui cōtexiſſes obprobriū noſtrū? Et ſi uelaſſes epiſtolā uigilantis: quē ſtilus nudauerat dormitātis? Sed aliud reſcribere potuerā his: qui ad me talē epiſtolā miſerāt. Vt niſi ita reſcripiſſes: aut interpretatus eſſe ad uerbū ea quæ tu es interpretatus ad ſenſū: etiā ego Origenē ſequi uiderer. Nōdū dico quæ ſit illa: aut qualis epiſtola: tamē quoniā uiri nobilis Pāmachi cōtinet nomē: qd fuiſſet abſurdū: ſi ei tale aliquid reſpondiſſes. frater nō eſt temere de alterius ope iudicādū. Nā & tu ipſe noſti qd feceris: quādo aduerſū Louinianū Romā miſi libellos: cū eos quidā aliter intelligerent: ego me dictaſſe meminerā. Nōne cū iā a plurimis legerent: & offēderent pene oēs: cū quibus etiā eſſe te ipſe putabas: exemplaria iā de foro iam de publico ſubtraxiſti? Et hæc nō ad aliū aliquē: ſed ad me remiſiſti: cauſā pariter: quæ multipliciter ſcādālū pati uidebant inſinuās? Quō ego apologeticū denuo ſcripſi: & quæ aliter intelligebant ad itelligētiā rectorē prout potui: reuocaui: æquū eſt ergo: ut qd nobis fieri uolumus: aliis nos faciamus? Sicut enī meos libros mihi remiſiſti: ut a me emēdarent: ita & ad illū ſuos remitte: & qd culpabile uidet inſinua: ut ipſe ſe ſi in aliquo errauit emēdet. Tū præterea & nos iam in multis exercuimus ingeniū. Et multa iā nobis opuscula deſudata ſūt. Ille hoc primū ppe opus adiiit: & fortasſe compulſus: & nihil miſe eſt ſi fluctuauit in primis. Nec occaſio derogatiōis chriſtianiſ capienda eſt: ſed emēdationis utilitas inquirenda. Hoc ſi ad eum reſcripiſſes: nōne maiorē gratiā & ædificationē uel ipſi initia in timore dei habenti: uel cæteris legentibus præbuiſſes? Quā nunc iſtæ tuæ inuectiue mæroris: & cōfuſionis oibus deum timētibus præſtant: qui & in te cœdiſſimam obtectādi libidinē: & in me reſpondendi neceſſitatē miſerabilē uident. Si enim ut dixi de tuis libris contra Louinianū ſcriptis in quibus nūc eadē quæ illū arguebas: ipſe inueniris aſſerere: nūc uero in tantū plaberis: ut ſordes nuptiarū: nec martyrii cruore dilui poſſe cōfirmes: & iſtud quod eſt Manichæorum dogmatis: emendationē tibi habere facile uiſū eſt in his libris: quos iā edideras: & deſcribendos plurimis præbueras: quid erat difficultatis in me nō meum opus: ſed interpretationē alieni operis: ſiquid forte in eo erratum: nō ratio: ſed liuor ſuggeſſerat emēdare? Maxime cum adhuc eſſet in ſchedulis: quas nondū ad plenū relegeram uel explicuerā: quas nō editas inuenerunt? Nonne pfacile emēdari poterāt ea: quæ adhuc emēdata non fuerant. Verū non hinc tibi qd culparet nihil habeat: ſed totū inde mordetur: dū per hoc prodi timuit: unde eſt oē quod ipſe dicit: unde doctus: unde ſcripturæ: uidet interpret. Sed iccirco cauſam qua ad interpretandum adductus ſum expoſui: ut ſciat me non cōtentione ut ipſe agere ſolet: uel æmulatione aliqua ptuliſſe: ſed neceſſitate qua ſupius edocui: ad boni & utiliſ instrumentū: Vt aliquid ex hoc uel odoris uel coloris acciperet ille: qui rudis ipſe opusculum condebat antiquū. Aut non uidemus uetuſtas ædes nouellis ædificiis pſuiſſe? Et interdū aſſumitur lapis de abditis & abſtruſis antiquæ domus partibus: qui nouæ domus frontem decoret: & exornet i grefſum & interdum totū nouellæ conſtructionis ædificium unius antiquæ trabis ſtabilitate munit? Agamus ergo nunc aduerſum eos: qui ueteribus recte utunt in nobis. non nobis licet dicentes tranſferre materiam de ueteri domo ad nouam: niſi tignum tigno: & lapidem lapidi iunxeritis: niſi porticum de porticu: niſi mēbrū de membro: Et hoc fieri poterat: niſi ſeceſſum de ſeceſſu: niſi cloacam de cloaca tranſtuleritis. Habere enim domū magnam etiā hoc neceſſe eſt. Hoc nāq; eſt uerbum tranſferre de uerbo: quod a te ante improbabile: nunc uero laudabile iudicatum eſt. Sed tu quidem tibi & quæ non licent: licere defendis nobis aut quæ licita ſunt impigis ad crimen. Nam cū tu ſacras litteras & uolumina diuina permutas: laudari uiſ. nos etiā ſi te imitantes de hois ſermonibus aliquid qd minus ædificare credimus: præterimus: in his nobis ueniam nō das: in quibus exemplū dediſti. Verū agat hoc iſte: ut ſibi uel licere uel expedire putat. Ego interim ut recenſeamus in fine ea quæ ſparſim pro noſtra purgatione reſpondimus: cum de me dixerit: quali ſine ſe hæreticus eſſe non poſſem. oſtendi fidem meam: & de reſurrectione carnis ipſum magis errare: qui corpus quod reſurrecturū eſt: fragile eſſe ſcripſerit: comprobauit: Sexus quoq; diuerſitatem quomō abraſerit: & corpora in aīas & mulieres redigi in uiros dixerit: docui. Meæ quoq; interpretationis cauſas ut puto iuſtiſſimas protuli: quæ non uel contentione excitatus uel gloriæ cupidus: ſed dei timore prouocatus. antiquæ materiæ tranſuexerim copias: nouellæ conſtructionis ædificiis profuturas: & tela uetera rubiginem obducta deterſerim: non ut ciuile bellum mouerem: ſed ut hoſtile depellerem. ipſum etiā caput cui manus falſarias iniecerunt: inſerui. & adulteriū blaſphemix in filium dei & ſpiritum ſanctum alienum a meo noiē: ſed ipſoꝝ ſcelere & ab ipſis docui eſſe commiſſum. In ſingulis quoq; de quibus iccirco ſe Origenem arguere dicebat: ut nos pulſare ſe crederet: & inſamare opus translationis nræ: oſtēdi ex ipſis cōmentariis ſuis. ex quibus fidem ſuam expectare debere dixerat: & probari: quæ & de aniæ ſtatu & de reſtutione oīum: de diabolo atq; reſugiis angelis eius. eadem quæ in illo culpatis ipſe etiā ſcripſerit: Sed & quæ aniæ in corpore hoc iunctæ uelut in carcere tenerentur: ipſum dixiſſe cōuici unum quoq; eſſe corpus totius naturæ rationalis. i. angeloꝝ & aīaꝝ in ipſis eum ſcripſiſſe cōmentariis approbauit. Periurii etiā conſcederationem apud nullum ita: ut apud ipſum oſtēdi. ſacraſſimam ueritatem conſeruari: Adæq; & perfectiorem doctrinam non eſſe oibus publicandam in ipſis cōmentariis ipſum docere conuici. Tū deinde ſæculares libros pro quibus ſedenti atq; uerberanti pro tribunalibus Chriſto dixerat: ſi unq; legero: ſi habuero gentilium codices: te negaui: nunc non ſolum legere & habere: ueſ. etiā oēm ſuæ doctrinæ iactatam in his eū gerere demō

Apologorum.

Apologus

stravi in tantū ut etiā per εἰσαγωγῆν impiissimi Porphyrii iductū se esse gloriē ad logicā. Et cū gentiliū dogmata esse diceret: quō sentiret uel de aīa uel de cæteris creaturis: ipsū multo scēdius gentilibus dixisse: q̄ deus locrū haberet ostēdi. Sed & cū se dixisset in duabus tantū præfatiunculis Origenis meminisse: ut igeniosi magis q̄ apostolici uiri: breuitatis causa. x. solas præfatiunculas ptulit: in q̄bus eū nō solū ut apostolicū uir: sed alterū post apostolos: & q̄ eū cū oibus prudētibus sequerēt asserui. præterea euidenter ostēdimus: ex more huic esse: ut bonis oibus deroget. Et i hoc se putet aliqd esse: si opinatos quoq; uiros & qui aliqd noīs in litteris habuerint reprehēdat. Ostēdi etiā q̄ idigne ministros & sacerdotes lacerauerit dei. Sed ne monachis q̄dem ac uirginibus ipsis quas laudabat: illis cōuēibus peperit atq; oēm christianorū ordinē & gradū libellis scēdis ifamauerit. Sāctū quoq; uirū Ambrosiū: cuius adhuc præclaræ uitæ memoria in aīs oīum uiget. q̄ indigne & turpiter lacerauerit. Didymū etiā: quē dudū inter uidentes pphetas & apostolos posuerat: nūc quoq; inter eos: qui diuersa ab ecclesiis doceant: collocarit. & oēs oīno uel antiquos uel nouellos scriptores quod nunc iperitiæ: nunc ineptiæ notet ad ultimū: q̄ nec martyribus parcat. Et hæc oīa ut superius dixi: non extraneis aliquibus: sed suis litteris & se ipso teste conuici: per singula quæq; ex his ipsis probatissimis sibi libris testimonia pferens: quos libros etiā cū de cæteris oibus dictis uel scriptis suis pœnitere se dicat: nō quo uere pœniteat: sed quo angustatus in hoc uenerit: ut aut pœnitentia sibi simulanda: aut nō posset mordere uel lædere: quē uolebat: illos tamen ut dixi libros sibi excepit solos: tanq̄ minime pœnitendos. Et ideo nolui eius nunc cætera scripta contingere: ut de istis pene solis conuinceretur de q̄bus ipse iam sibi locū clauserat pœnitendi. Post oīa uero ostēdi q̄ sacros codices: quos apostoli ecclesiis tam sancti spiritus fidele depositū cōmendauerant: permutauit. Et q̄ his qui audaciam uocet i hoīum opusculis uertendis ipse maiore periculo eloquia diuina subuerterit. Superst iam: ut unusquisq; qui hoc cognoscit: tali iudicio fauorem suū alteri nīm conferat: quali iudicio a deo cupit se iudicari: ne suā lædat aīam: dum alteri fauorē præstat iniustū. Cognoscat aut per te fili charissime: & sanctus uir ille: cuius epistolā amicus meus in ueritate uel accusatione hac sua ptulit in christi adiutorio: nō studiis: sed inocentia fauēdū: nec in causa ueritatis studiose agendū esse magis q̄ religiose. Præceptū est enim domini: ut nō secundū faciē: sed rectū iudicemus iudicium. Quia sicut in unoquoq; minimorū suorū christus est: qui esurit & sitit & nudus est: & ipse est qui reficitur & induitur: ita in his qui iudicantur iniuste: ipse est qui iniuste iudicatur. Et pro his qui odio habentur gratis: ipse dicturus est odistis me gratis. Quō æstimarit hanc causā & hoc factū suū in tribunalibus christi iudicandū habeat eū sua conscientia: q̄ codices illius contra Iouinianum scriptos: qui iam publice legabantur: subtraxerit de manibus legentium: & culpantes prohibuerit atq; culpauerit. Remiserit uero ad ipsum auctorem libros suos: insinuans ea quæ ad reprehensionē uenirent: ut uel emendaret: uel rem quoquo mō posset curaret. Meos uero nō codices: sed schedulas imperfectas: inemendatas: furto cuiusdam nebulonis & fraude subtractas: sibiq; delatas: cū me inibi haberet præsentem: mihi quidem non offerret neq; cōquereretur. Sed ne increpare quidem: aut etiam arguere dignaretur: uel per amicū certe aliquem aut etiā per inimicū: sed ad orientem mitteret & distringeret linguam eius hoīs: qui eam temperare non nouerat. Quid contra religionem faceret: si me præsentem potius conuenisset. In tantum ne colloquio eius uidebamur indigni: ut ab eo nec argui mereremur. Et pro nobis christus mortuus est: & pro nostra redemptione sanguinem suum fudit. Peccatores q̄dē sed de ipsius grege sumus: & inter eius ouiculas numeramur. Verū quia ppter deū contempsit nobilitatē suam & totum se exæquauit humilibus: optimū quidē opus eius in fide christi: & q̄d exemplo esse cæteris debeat: confitemur. Idcirco enim eū noluissemus humanis studiis contentionibusq; raptari: ne in aliquo fidei suæ scēdit de trimentū. Certe cū legerit q̄ ea ipsa: de quibus cæteros arguit: magister ille in ipsius electis etiā post pœnitentiā cōmentariis docuerit: q̄ suum non sit: q̄ uerū iudicium seruet uidebimus. putabitur enim prior error fuisse ignorantia: si eum emendauerit argutio. Nos autē quis necessitate compulsus: respondere uisi sumus ei qui nos amarissime pulsauerat: attende & pro hoc ipso ueniam petimus: siquid forte asperius persecuti sumus: quia deus conscientia nostræ testis est: q̄ multo plura reticimus q̄ protulimus. Silere autē contra conscientia criminanti: minime potuimus. Cum ipsius pene fidei suæ nōnulli deberent iacturam ducere silētium nostrū. Postea q̄ ista dictaui frater aliquis: qui ex urbe a uobis ad nos uenerat: cum relegenti mihi assisteret: ait prætermisum esse unū adhuc excusationis locum: quem ibi audisset ab obrectatoribus inculsari. Dicebat autē de eo quod scriptum est in præfatiuncula mea: quia dixerim de isto qui me nunc persequitur: & accusat quod in his que de Origene interpretatus est: cum nonnulla offendicula esse uideantur in græco: ita tamen ea interpretando purgauerit: ut nihil in his quod a fide nostra descrepet latinus lector iuueniat. Aiunt inquit de hoc capitulo uides quō collaudauit interpretationem eius: & testimonium dedit ipse: q̄ sine offendiculo sint ea quæ ille interpretatus est: & ipsū secutus se esse promisit. Cur ergo & ea quæ ipse transtulit absq; offensione non sunt: sicut & illius scripta esse ipse testatus est. Non miraris q̄ ibi semper culpari mereor: ubi istum laudauero. & recte quidem: tamen ueniamus ad rem. Dixi eum purgasse in latina translatione: si qua illa offendicula fidei uidebantur in græco. Et non i merito: ita tamen ut eadem & a comprobem gesta. Nam sicut ille in homeliis de Esaia duo seraphin filiū & spiritum sanctum esse interpretatus est: & addens de suo: nemo æstimet in trinitate naturæ esse differentiam cum noīum discernuntur officia: per hoc se curare credit offendicula potuisse: ita nos ut adeptis: uel immutatis quibusdam: uel additis: sensum auctoris adducere conati sumus ad intelligentiæ tramitem rectiorem. Quid hoc diuersum: aut quid contrarium: aut quid non idem fecimus. Sed quia ego de scriptis illius absq; malitia & calūnia iudicabam: non quod obrectationi pateret: sed qui profectus fuerit interpretantis aspexi. Ille autem qui occasiones ad calumniam quærit: ea reprehendit in meis scriptis: quæ ante me prior ipse conscripsit. Et reuera ego

ego culpatus sum: si secundum meam quidem sententiam quam scripsit recta sunt: secundum uero suum iudicium contemnenda. Hoc quantum ad trinitatis fidem pertinet: ubi utique blasphemiam crimine ducit: quod dixi duo seraphim filium esse & spiritum sanctum: si secundum suam sententiam qua aduersum me agit: ipse iudicet. Secundum uero suum iudicium quod in scriptis eius absque proposito calumniae iudicium absoluit: pro his quae de suo ad explanandum sensum auctoris adiecit. De resurrectione autem carnis puto in translatione nostra eadem contineri: quae in ecclesiis praedicantur. Caetera uero quae de creaturarum rationibus dicta sunt: quae nihil ad fidem deitatis pertineant: iam superius diximus. Sed si iste hoc modo ad calumniae uocat: quae ante offendiculum non habebat non prohibeo: si ei placeat reuocare sententiam meam illam qua potuisset absolui: & proferre suam qua debebat alligari. Non ergo mea de eo sententia culpabilis putanda est: sed sua: quae reprehendit in aliis: quod in se metipso probat. Nouum autem hoc iudicii genus est: ubi accusatorum meum ego ipse defendo: & ubi tamen dum me ille superatum putat: si semetipsum reum probarit. Verum tamen ponamus quod episcoporum synodus sequatur sententias tuas: & iubeat omnes libros: qui haec talia continent: cum auctoribus suis ut aiunt debere dari. Dantur autem isti libri prius in graecis: & quod in graecis datur: sine dubio datur in latinis. Veniatur ad tuos libros: inuenientur eadem continere. secundum sententiam tuam necesse est: ut cum suo auctore dantur. Et sicut nihil profuit Origeni: quod a te laudatus est: ita nec tibi proderit: quod a me excusatus es. Me enim sequi necesse est ecclesiae catholicae sententiam siue aduersus te siue aduersus suos datam.

Beatus Hieronymus Rufini maledictis laceratis duobus libellis ad Pamachium & Marcellam se tuetur: Tertia quoque epistola responsiua ad Rufinum singula maledicta respellit: cuius ut clarius modestia coprobetur: praemittenda est epistola ad eum phumaniter scripta: qua de suspicionem coniecta in eum expressa ratione libri periarcon conqueritur.

Beati Hieronymi ad Rufinum presbyterum aquilegensis de callida laudatione conquerentis epistola: quae in aliquibus uoluminibus falso inscribitur ad Pamachium: sed ad Rufinum magis scripta uidetur: sicut beatus Hieronymus primo libro contra eum scripto testatur. Epistola. XXXVIII.

Du te Romae moratum sermo proprius indicauit. Nec dudum spiritualium parentum ad patriam reuocatum desiderio: quem matris luctus ire prohibebat: ne magis coram doleres: quam uix absens ferre poteras. quod quarens stomacho suo unumquodque se uire: & nostro non acquiescere iudicio: conscientiae nostrae testis est dominus: post reconciliatas amicitias nullum intercessisse rancorem. quo quaequam laederemus: quin potius cum omni cautione prouidimus: ne saltem casus in malivolentiam uerteretur. Sed quid possumus facere: si unusquisque iuste putat se facere: quod facit: & uidetur sibi remorderi potius quam mori. Vera amicitia quod sentit dissimulare non debet. Praefatiuncula librorum περιερκων ad me missa est: quam ex stilo intellexi tuam esse. In qua oblique immo aperte ego petor. Quae mente sit scripta: tu uideris. qua intelligatur: & stultis patet. Poteram & ego: qui saepissime figuratas controuersias declamaui: aliquid de uetere artificio repetere: & tuo te more laudare. Sed absit a me: ut quod reprehendo in te: imiter. quin potius ita sententiam temperaui: ut & obiectum crimen effugerem: & amicum quantum in me est: nec laesus laederem. Sed obsecro te: ut si deinceps aliquem sequi uolueris: tuo tantum iudicio sis contentus. Aut enim bona sunt quae appetimus aut mala. Si bona: non indigent alterius auxilio. Si mala: peccantium multitudo non parit errori patrocinium. Haec apud te amice potius expostulare uolui: quam laceratus publice defaui: ut animaduertas me reconciliatas amicitias pure colere: & non iuxta Plautinam sententiam altera manu lapidem tenere: panem offerre altera. Frater meus paulinianus necdum de patria reuersus est. & puto quod eum Aquilegiae apud sanctum papam Chromatium uideris. Sanctum quoque presbyterum Rufinum ob ob quandam causam per Romam mediolanum misimus: & orauimus ut nostro animo & obsequio uos uideret. Caeteris quoque amicis eadem significamus: ne mordetes inuicem: consumamini ab inuicem. Iam tuae moderationis est: & tuorum: nullam occasione impatiens dare: ne non omnes similes mei inuenias: qui possint figuratis laudibus delectari.

Amicitia

plautus

In hoc libello callide se laudatum a Rufino in praefatione Hieronymus docet periarcon: ostendit cur eosdem libros ex integro ipse transtulerit. Arguit quod pamphilo martyri libri defensionis Origenis inscribat ab Eulebio dictatum. ostendit se in epistola ad pamachium illum non laesisse: sed haereses suspensiones repulisse. Comentariorum sane suos: & expositiones & sententiam de baptismo: quem ille dabant tuetur: & de periurio pro lectione gentilium se purgat.

Ad Pamachium & Marcellam pro se contra accusatorem & detractorem Rufinum defensionis sancti Hieronymi doctoris illustrissimi liber primus incipit. Epistola. XXXIX.

Vestris & multorum litteris didici obici mihi in schola: tyrannica lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso: cur περιερκων libros in latinum uerterem. O impudentiam singularem: accusant medicum quod uenena proderit: ut scilicet φαρμακον ου ανοςιμων. i. malum uirus: uenenumque lethale suum: non innocentiae merito: sed criminis comunione tueantur: quasi culpam numerus peccantium minuat. Et in personis: non in rebus sit accusatio. Scribuntur contra me libri. Ingeruntur omnibus audiendi: & tamen non eduntur ut simplicium corda percutiant: & mihi facultatem pro me auferant respondendi: nouum malitiae genus accusare: quod prodi timeas. scribere: quod occultes. Si sunt uera quae scripsit: cur publicum timuit? Si falsa: cur scripsit? Olim pueri legimus: intemperantis esse arbitror scribere quicquid: quod occultari uelis. Rogo quis est iste dolor? Quid aestuant? quid insaniant? Quid praconem reppuli figuratum: quod nolui me subdolo ore laudari: quod sub amici nomine in insidias deprehendi: frater & collega in praefatiuncula uocor & satis aperte exponunt crimina mea: quid scripserim: quibus in caelum Origenem laudibus leuaui. Bono animo fecisse se di-

Primum non minus

cit. Et quō nūc eadē inimicus obiicit: quæ tūc amicus laudauerat: uoluerat me ab interpretatiōe q̄si præ iūiū seq̄:
& auctoritatē opis sui ex nr̄is opusculis mutuari. Suffecerat semel dixisse: qd̄ scripserā. Quid necesse fuit eadē
rursus iterare: & frequēter igerere? Et q̄si nemo mihi laudati crederet ipsa dicta replicare? Non est tam sollicita
de audientiū fide: & simplex & pura laudatio. quid metuit ne illa sine testimoniis dictorū meorū in meis laudi-
bus nō credat? Videtis nos itelligere prudentiā eius & prædicatiōis dyalytica strophis i scholis sæpe lusisse?
Simplicitatē obtēdere nō pōt: in quo artifex deprehēdit malitia. Semel aut multū bis errasse sit casus: cur pru-
dēter errat & crebro? Et sic per totū textit errorē: ut mihi non liceat negare qd̄ laudat? Prudentis fuerat & amici
post recōciliatā similitatē: etiā leues suspitiones fugere: ne qd̄ fortuito fecisset: cōsulto facere putaretur. Vnde &
Tullius in cōmētariis causarū pro. T. Annio. ego inq̄t cū oēs amicitias tuēdas semp̄ putauī: sūma religione & fi-
de: tamē eas maxie quæ eēt ex inimicitis reuocatae in gratiā. Propterea q̄ integris amicitis officiū prætermis-
sū imprudētia: uel ut grauius interpretemur negligētiā excusatiōe defendit. Post reditū in gratiā: si qd̄ est cōmissum
id nō neglectū: sed uiolatū putat. nec imprudētia: sed p̄fidia assignari solet. Flaccus quoq̄ epistola quam scribit
ad Floz: Male ait facta gratia: ne q̄cōit & restringit. Quid mihi nūc p̄dest: q̄ simpliciter errasse se iurat? Ec-
ce obiiciunt mihi laudes eius: & crimini dat̄ simplicissimi amici: nō simplex nec pura laudatio: sed auctoritatē
suo opi p̄struebat: uolēs qd̄ sequeret̄ ostēdere. habuit in promptu Hilariū cōfessorem: qui. xl. ferme milia uer-
suū Origenis in Job. & psalmos trāstulit. Habuit Ambrosiū: cuius pene oēs libri huius sermonibus pleni sunt.
Et martyre Victorinum: qui simplicitatē suā i eo probat: dū nulli molit̄ insidias. De his oibus tacet: & quasi co-
lūnis ecclesiæ prætermisissis: ne solū publicem: & nihil hoiem per angulos consecretur: nisi forte eadem simplici-
tate: qua amicum nescius accusauit: illos ignorasse se iuret. Et quis ei crederet uiro eruditissimo: & qui tantā ha-
beat scientiā scriptorū: uetorū: maxime græcorū? Ut dum peregrina sectatur pene sua amiserit: ut recentis memo-
riæ uiros & latinos nesciat. Ex quo apparet non tam me ab eo laudatum: q̄ illos nō accusatos: ut siue laus illa est:
ut stultis persuadere conatur: siue accusatio: ut ego ex uulneris mei dolore sentio: nec in laude haberem æquali-
um gloriā: nec in uituperatione solatium. Teneo epistolas uestras: quibus accusatum me scribitis esse. Et horta-
mini ut respondeam criminanti: ne si tacuerim uideat crimen agnoscere. Ad quas respondi: fateor: & quis læsus
sic amicitia iura seruauit: ut me sine accusantis accusatione defendere: & qd̄ unus Romæ amicus obiecerat: a mul-
tis in toto orbe inimicis discere iactitatum ut non uideret hoi: sed criminibus respondere. Aliud est si pro iure a-
micitiæ accusatus tacere debui. Et dum iuratam habeo faciem: atq̄ ut ita dicam: hæretico fetore conspersam: ne
simplici quidē aqua diluerem: ne ille mihi fecisse putaret̄ iniuriam. Hæc uox nec hoi est: nec ad hoiem aperte
amicū pertinet: crimina eius sub persona laudatoris exponere: Et illi ne hoc quidē libere derelinqui: ut se catho-
licum probet: & laudationē hæretici: quæ illi obiicit: nō de assensu hæreticos: sed de ingenti extitisse admiratiōe
respondeat. Placuerat ei: siue ut ipse uult uideri cōpulsus erat in latinā linguā uerter̄ qd̄ nolebat. Quid necesse
fuit me latentē & tantis maris atq̄ terrarū diuisū spaciis inserere quæstioni: opponere inuidiæ populorū: ut plus
mihi laudando noceret: q̄ sibi prodesset exemplo? Nunc quoq̄ quia reui laudatorē & uerso stilo docui me nō
esse: qd̄ meus aduersarius prædicauit: dicit̄ furere: & tres contra me libros uenustate attica texuisse: eadem accu-
sans quæ ante laudauerat: & obiiciens mihi in translatiōe Origenis nefaria dogmata de quo in præfatiūcula lau-
dationis suæ dixerat: sequar regulam prædecessorū: & eius præcipue uiri: cuius supius fecimus mentionē: qui cū
ultra. lxx. libellos Origenis quos homeliticos appellauit: aliquantos etiā de tomis in apostolum scriptis: transtu-
lisset in latinum: in quibus cum aliquanta offendicula inueniantur in græco: ita eliminat̄ oīa interpretādo: atq̄
purgauit: ut nihil in illis qd̄ a fide nostra discrepet: latinus lector inueniat. Hunc ergo etiam nos: licet non elo-
quentiæ uiribus: disciplinæ tamen regulis: q̄tum possumus: sequimur. Certe hæc illius uerba sunt: negare nō po-
test: Ipsa stili elegantia & sermo compositus: quodq̄ his maius est: simplicitas christiana auctoris sui caracte-
rem probant. Aliud est si & ita Eusebius deprauauit: & accusator Origenis meiq̄ studiosus in uno eodem ope-
re & illum & me uel errasse uel benefensisse testatus est. Non pōt me nunc inimicus hæreticū dicere: quem a fi-
de sua dudum non discrepare præfatus est. simulq̄ & hoc ab eo quæro: quid sibi uelit sermo moderatus & dubi-
us. Nihilq̄ inquit in illis qd̄ a fide nostra discrepet latinus lector inueniet. Fidem suam quam uocant? Eam ne
qua romana pollet ecclesia: an illam quæ in Origenis uoluminibus continetur? Si romanam responderit: ergo
catholici sumus: qui nihil de Origenis errore transtulimus. Sin aut Origenis: blasphemiam fides illius est. dum mi-
hi inconstantia crimen ipingit: se hæreticū probat. Siue bene credit laudator meus confessione sua me assumit
in socium. Siue male: ostendit me ideo ante laudatum: quia participem sui putabat erroris. Sed aduersus illos li-
bros qui per angulos garrunt: & furtiua accusatione me mordent. cum editi fuerint: & de tenebris ad lucem p-
cesserint: atq̄ ad nos uel studio fratrum uel temeritate æmulorū potuerint peruenire: respondere conabor. Neq̄
enim magnopere formidandum est: quos metuit auctor suis pandere: & tantum confederatis legendos esse de-
creuit: Tunc autem agnoscam crimina: aut diluam: aut in accusatorem quæ sunt obiecta retorquebo. Et osten-
dam: q̄ hucusq̄ silentium modestiæ fuerit: non malæ conscientia. Interim apud tacitum lectoris iudicium pur-
gatum me esse uolui: & grauisimum inter amicos crimen refellere: ne prior læsisse uidear: qui & uulneratus ne-
quaq̄ contra persecutorem tela direxit: sed meo tantum uulneri admoui manum. Quem obsecro: ut absq̄ præ-
iudicio personarū culpam in eum referat: qui læsissimū: nec læsisse contētus: quasi aduersus elingnam semperq̄
tacitūq̄ tres elucubrauit libros. Et Martionis de meis opusculis fabricatus est. Ge-
stus animus & illius repente doctrinam: & meam insperatam uecordiam cognoscere. Fortasse breui tempore
didicit: quod docere nos debeat: & quod illum scire nullus putabat: subitum eloquentiæ flumen ostendere. Sic
pater

Diasyrami p̄dicatio

Prudentis est

Cicero

ab tum

Oratio in p̄. q̄. d̄. a. r̄. o.

Hilarius

Ambrosius

Victorinus martyr

Venustus sermo

Gestus animi

pater ille domini faciat: sic magnus Iesus incipiet conferre manū. Quāuis liberauerit accusatiōis suae hastas: & totis aduersū nos uiribus intorserit: credimus in deū saluatore: q̄ scuto circūdabit nos ueritas eius. Et cū psalmista cātare poterimus: sagittae paruulorū factae sūt plagae eorū. Et si cōstituerint aduersū me castra: nō timebit cor meū. Si steterit aduersū me p̄cliu: in hoc ego sperabo. Sed hoc alias. Nūc ad id reuertant̄ qd̄ cepimus. Obiciūt mihi sectatores eius: cerealiaq; arma expediūt fessi regē. q̄re piarchon libros Origenis noxios: & ecclesiasticae fidei repugnātes in latinū sermonē uerterit ad quos breuis & succicta respōsio ē. Tuā me fr̄ p̄amachi & tuorū lra cōpulerunt: dicētes illos ab alio fraudulēter cē trāslatos & iterpollata nōnulla: uel addita uel mutata: Ac ne pagē epistolis hrem fidē: misistis exēplaria eiuldē trāslatiōis cū prafatiūcula laudatrice mea. Quae cū legissē: cōulif seq; cū grāco ilico aiaduerti: quae Origenes de p̄e & filio & spū scō dixerat. Et quae romanā aures ferre non poterāt in meliorē partē ab interprete cōmutata. Caetera aut̄ dogmata de angelorū ruina: de aīaz lapsu: de resurrectiōnis prastigiis: de mūdo uel in mūdis Epicuri: de restitutiōe oīum i aequalē statū & multo his deteriora quae longū esset retexere: uel ita uertisse ut in grāco iuenerat uel de cōmētariolis Didymi qui Origenis aptissimus p̄pugnator est: exaggerata & firmita posuisse: ut qui in trinitate catholicū legerat: in aliis haeticū non caueret. Alius forsitan qui nō esset amicus eius diceret: aut totū muta qd̄ malū est: aut totū prode qd̄ optimum putas. Si p̄pter simplices noxia quaeq; ab haeticis addita simulat: in pegrinū nō uis trāsserre sermonē: cedo quicquid ē noxiū. Sin aut̄ ueritatis fidē in translatione conseruas: cur alia mutas: & alia dimittis intacta? Quāq; aperta cōfessio est eodē plōgo emendas te praua & optima reliquisse. Ex quo non interpretis libertate sed scriptoris auctoritate retineberis. Siquid in his quae uertisti haeticū cōprobe: & manifesti criminis arguere: iccirco te ueni calicē circū linere melle uoluisse: ut simulata dulcedo uirus pessimū tegetet. Hac & multa his duriora inimicus diceret: & te nō interpretē mali opis: sed ut ad stipulatorē unius ecclesiae traheret. Ego aut̄ memet tantum defēditē cōtentus: in libris piarchon simpliciter: qd̄ in grāco habebat expressi: nō ut crederet lector his quae interpretabar: sed ne crederet illis: quae tu ante trāstuleras. Duplex in ope meo utilitas fuit: dū & haeticus auctor prodit: & nō uerus interpret arguit. Ac ne quis me putaret iis cōsentire: quae ueterā interpretationis necessitate: prafatiōe monui & docui: quibus lector nō deberet credere. Prior trāslatio laudē auctoris continet: secūda uitu perationē. Illa lectore puocat ad credēdū: ista ad nō credēdū monet. Ibi & ego mutus laudator assumor: hic i tantū non laudo qd̄ trāstero: ut cogar accusare laudantē. Eadē res: nō eadē mēte p̄fecta est: imo unū inter diuersos exitus hūit. Abstulit quae erant dicēs: ab haeticis deprauata: & addidit quae nō erant: asserens ab eodē in locis aliis disputata: q; nisi ipsa loca mōstrauerit: unde trāstulisse se dicit: pbare nō poterit. Mihi studii fuit nihil mutare de uero. Ad hoc interpretabar ut male interpretata cōuincerē. Putatis me interpretē: Proditor fui: p̄di di haeticū ut ecclesiam ab haeresi uindicare. Cur Origenē in quibusdā ante laudauerim: praelatus huic opi ostendit liber. Nunc sola interpretationis meae causa redditur: quae cū pietatis habet uolūtātē: nō de beo impietatis argui: prodēs ipium: qd̄ quasi piū ecclesiis tradebat. Septuaginta libros eius: ut meus necessarius criminat̄ in latinum uerterā. Et multa de tomis. Nunq̄ de ope meo fuit quaestio. nunq̄ Roma cōmota est. qd̄ necesse erat latinis auribus tradere: qd̄ detestat̄ & Grācia. Quod orbis accusat? Ego per tot annos tā multa cōuertens nō scan dalum fui: Tu ad primū & solū opus: ignotus prius temeritate factus es nobilis. Docet ipsa prafatio: & Paphili martyris libz̄ pro defensione Origenis a te esse trāslatū: Et hoc agis totis uiribus: ut cuius fidē martyr probat: ecclesia nō refutet. Sex libros: ut ante iā dixi. Eusebius Caesariensis episcopus: Arrianae quodā signifer factionis pro Origene scripsit latissimū & elaboratū opus: & multis testimoniis approbauit Origenē iuxta se catholicū. iuxta nos Arrianū esse. Hoz; tu primū librū uertis sub noie martyris. Et miramur si me homūculū parui praecii Origenis laudatorem uelis: cum martyri calūniā feceris: paucisq; testimoniis de filio dei & spiritu sancto cōmutatis: quae sciebas displicitura Romanis: caetera usq; ad finem integra dimisisti. Hoc idē faciens in apologia: quali Pamphili: quod & in Origenis periarchon translatione fecisti. Si iste Pamphili liber est de sex libris: quis erit primus Eusebii? In ipso uolumine: quod tu Pamphili simulat: sequentium librorū facta mentio est. In secūdo quoq; & reliquis dicit Eusebius: quid in primo libro ante iam dixerit. Et q; eadem repetere non debeat. Si totum opus Pamphili est: cur reliquos libros non trāstertis? Si alterius: cur nomen imutas? Taces ipsae res loquuntur: uidelicet ut crederent martyri: qui Arrianorū principē detestaturi erant. Quid tibi animi fuisse dicam amice simplicissime: te ne potuissē haetici hois libris martyris nomen imponere? Et ignoras sub auctoritate testis Christi Origenis facere defensores? Pro eruditione qua polles: & inclutus αου Τας tractator in occidente laudaris: ita ut corruptiuum te omnes tuae partis noient: non reor te ignorasse Eusebii αου Τας uer: & Pamphilum martyrem nihil oīno operis condidisse. Ipse enim Eusebius amator & praecōtubernalis pamphili tres libros scripsit elegantissimos: uitam pamphili continentes: In quibus cum caetera mins laudibus praedicaret: humilitatemq; eius ferret in caelum: etiam hoc in tertio libro addidit. Quis studiosorū amicus non fuit pamphili? Si quos uidebat ad uictum necessariis indigere: praebat large quae poterat. Scripturas quoq; sanctas non ad legendum tantum: sed & ad habendum tribuebat promptissime. nec solum uiris: sed & sceminis quas uidisset lectioni deditas: Vnde & multos codices praeparabat. ut cum necessitas poposcisset: uolentibus largiretur. Et ipse quidem proprii operis nihil omnino scripsit: exceptis epistolis quas ad amicos forte mittebat: in tātum se humilitate deiecerat. Veterē autem tractatus scriptorū legebat studiosissime: & in eorum meditatione uersabatur. Defensor Origenis & laudator pamphili dicit pamphilum nihil omnino scripsisse: nec proprii quicq; condidisse sermonis. Et hoc dicit iam pamphilo martyrio coronato. Nec habeas suffugium: post editos ab Eusebio libros: hoc pamphilum scripsisse. Quid facies? Eo libro quem sub nomine martyris edidisti: uulneratae sunt cō-

Cerealia arma

Deus et interpretum orum in plures uerba ueritas ueritas. Didim? origenis?

Temeritate factus es nobilis. Eusebius Arriane factiois signifer. Origenis Arriane factiois fuisse comprobatur.

*αβυτιας
βυτιας
comp. factiois opus*

Suffugium

scientiæ plurimog: Nō ualet apud eos super Origenis dānatione episcopoz auctoritas: quem putāt a martyre
 prædicatum. Quid facient epistolæ Theophili episcopi: quid papæ Anastasii in toto orbe hæreticum perse-
 quētes. Cum liber tuus sub nomine Pamphili editus: pugnet cōtra epistolas eoz: & epistolaz nomini testimo-
 nium opponatur: Quod fecisti in libris piarchon: hoc facito & in isto uolumine. Audi consili-
 um amici. nō te pœniteat artis tuæ: uel dicit tuum nō esse: uel ab Eusebio præ bytero deprauatum. Vnde pro-
 bari tibi poterit: q̄ a te translatum est: Non manus tua tenetur: non tantæ es eloquentia: ut nullus te possit imi-
 tari. Aut certe si res ad probationē uenerit: & impudētiā frontis oppreserint testimonia plurimog: palinodian
 Stheficori more cantato. Melius est te pœnitere facti tui: q̄ & martyrem in calūnia: & deceptos in errore p̄siste-
 re. nec erubescas de cōmutatione sententiæ: nō es tantæ auctoritatis & famæ: ut errasse te pudeat. Imitare me:
 quem plurimū amas: sine quo nec uiuere nec mori potes: & mecum clama quā ego laudatus a te i defensione
 mei locutus sum. Eusebius cæsariensis episcopus: cuius supra memini i sexto libro. hoc idē obiicit
 Methodio episcopo & martyri: quod tu in meis laudibus criminaris: & dicit quō ausus est methodius nunc cō-
 tra Origenē scribere: qui hoc & hoc de Origenis locutus est dogmatibus: Nō est huius loci pro martyre loqui.
 Neq; n. omnia in locis omnibus differēda sunt: nunc tetigisse sufficiat hoc ab Arriano hoie obiici clarissimo &
 eloquētissimo martyri: qd̄ tu in me & amicus laudas: & offensus accusas. Habes occasionem & de præfenti lo-
 co si uelis: mihi calūniā struere: cur nunc & Eusebio detrahā: quem in alio loco ante laudauit. Alterz quidem
 nomen Eusebii: sed eadē quæ super Origenis uocabulo est calūnia. Laudauit Eusebiū in ecclesiastica historia: i
 digestionē tēpor: in discriptione sactæ terræ: & hæc opuscula in latinū uertēs: meæ liguæ hoibus dedi: Nō ex
 eo Arrianus sū: quia Eusebius qui hos libros cōdidit: Arrianus est. Si ausus fueris me hæreticū dicere: memento
 præfatiunculæ piarchon: in qua fidei tuæ me esse testaris simulq; obsecro: ut amicū quōdā tuū exposulantem
 patiēter audias. Cōtra alios digladiaris: aut facis calūniā: aut pateris. Quos accusas: & in qbus accusaris: ordi-
 sui sūt recte an pperā: uos uideritis. Mihi etiā uera accusatio cōtra fratrem displicet. nec reprehendo alios: sed di-
 co quid ipse nō facerē: Tantis spatiis terræ: separatus quid peccauit in te? Quid cōmerui? An quia origenisten
 me non esse respondi? Nunquid defensio mea accusatio tua est? Et tu si non es origenistes: uel non fuisti: credo
 iuranti. Si fuisti: suscipio pœnitentem. Quid doles: si id sum qd̄ esse te dicis? An quia piarchō Origenis libros
 post te transferre ausus sum: & interpretatio mea suggillatio putat̄ operis tui? Quid poterā facere? Missa mi-
 hi est laudatio tua. i. accusatio mea. tā fortiter me prolixeq; laudaueras: ut si tuis laudibus acquieuissem: oēs hæ-
 reticū me putarent. Vide quid romanæ ad me epistolæ clausura teneat: Purga suspitiones hoium: & conuince
 criminantē ne si dissimulaueris: cōsensisse uidearis. Tali cōstricō articulo: interpretaturus eosdē libros: aulcul-
 ta quid scripserim: hoc mihi præstiterūt amici mei: non dixi amicus meus: ne tibi uiderer arguere: ut si tacuero
 reus: si respondero: inimicus iudicet. Dura utraq; conditio: sed e duobus eligam qd̄ leuius est. Simultas redin-
 tegrari pōt. Blasphemia ueniā non meretur. Aduertis inuito mihi & repugnanti hoc onus ipositum? Et futurā
 huiuscemodi ope similitate: necessitatis accusatione curatā? Si interpretatus esses libros piarchon absq; meo no-
 mine. ratione quereis in reprehensione tua a me postea esse translatos. Nunc aut̄ iniuste doles: i eo opere a me
 tibi esse responsū: in quo a te laudando accusatus sum. Quā enim tu laudē uocas: oēs accusationē intelligunt:
 constet apud te q̄ accusaueris: nō indignaberis q̄ responderim. Esto: tu bono aīo scripseris: & hō innocēs & ami-
 cus fidelissimus: de cuius nunq̄ egressum est ore mendaciū: me nescius uulneraris: quid ad me qui percussus sū?
 Nō iccirco curari non debeo: quia tu me bono aīo uulnerasti. Confessus iaceo: stridet uulnus in pectore: candi-
 da prius sanguine membra turpanē: & tu mihi dicis. noli manum adhibere uulneri: ne ego te uidear uulneras-
 se? Quāq; & ipsa translatio magis Origenem q̄ te arguit. Tu enim emendasse quæ addita sunt ab hæreticis:
 arbitratus es. Ego prodidi qd̄ ab illo scriptum græcia uniuersa conclamat. Quis rectius arbitratus sit: nec meū
 nec tuum iudiciū est. Vtriusq; scripta cenloriam lectoris uirgulā sentiant: Tota illa epistola: qua pro me satiffa
 Etio cōtra hæreticos & accusatores meos dirigit. Quid ad te: qui & Orthodoxū & laudatorē meū te esse dicis?
 Si asperior sum in hæreticos: & illoz in publicū strophas profero latere in inuectione mea: ne si dolueris: hære-
 ticus esse uidearis. Quando sine noīe contra uitia scribit: qui irascitur accusator sui est. Prudentis hois est: etiā
 si doleat dissimulare conscientia: & cordis nubilum frontis serenitate discutere. Alioquin si quod cōtra origenē
 & sectatores eius dicitur: i te dictum putas: Ergo & epistolæ papæ Theophili & Epiphani & alioz episcopoz:
 quas nuper ipsis iubentibus transtuli: te petunt: te lacerant. Imperatoris quoq; scripta: quæ de Alexandria: &
 ægypto Origenistas pelli iubent: me suggerente dictata sunt. Vt Romanæ urbis pontifex miro eos odio dete-
 stetur: meū consilium fuit. Vt totus orbis post translationem tuam in odio Origenis exarserit: quem antea sim-
 pliciter lectitabat: meus operatus est stilus. Si tantum possum: miror cur me non metuas: Ego ille moderatus i
 epistola publica: qui diligenter caui: ne quid in te dictum putares: scripsi ad te statim breuem epistolā exposu-
 lans super laudibus tuis. Quā quia Romæ non eras: amici mei tibi mittere noluerunt: eo q̄ te dolerent: enī so-
 dalibus tuis indigna noīe christiano de mea conuersione iactitare: Cuius exemplum huic uolumini subdidi: ut
 scias q̄tum dolorem: q̄ta moderatione necessitudinis temperaui. Audio præterea te quædam de epistola mea
 philosophæ carpere: & hominem rugosæ frontis adductiq; supercilii Plautino in me sale ludere: eo q̄ Barabā
 iudæum dixerim præceptorem meum. Nec misq; si Baranina: ubi est aliqua uocabuloḡ similitudo: scripseris
 Barabam: cum tantam habeas licentiā nominum immutandoz: ut de Eusebio Pamphilū: de hæretico mar-
 tyrem feceris: Cauendus hō: & mihi maxime declinandus ne me repente: dū nescio: de Hieronymo Sardanapa-
 lū noīes. Audi ergo sapiētiæ columē: & norma catonianæ seueritatis. Ego nō illū magistrū dixi: sed meū in ser-
 pturas

Palmata Stesiroz

*Eusebius in historia eccle-
siasion laudatur.*

*Quid peccauit quid comit
Origenista*

Simultas redintegrari

Nota

Plautino more

Columna sapiētiæ

Norma Catonianæ seueritatis

quæ

*Separata est
epistola et
quæ accipit*

clausula

Barabam

pturas sanctas studium uolui comprobari: ut ostenderem me sic legisse Origenem: quomodo & illum audie-
 ram. Neque enim hebraeas litteras a te discere debui: aut iniuria tibi facta est: quod pro te Apollinaré Didymūq; se-
 ctatus sū. Nūquid in illa epistola Gregoriū uirū eloquentissimū non potui noiare? Quis apud Latinos par sui
 est? Quo ego magistro glorior & exulto: sed eos tantū posui qui in reprehensione erāt. Ut similiter me Origenē
 nō ob fidei ueritatē: sed ob eruditiōis meritū legisse testarer. Ipse Origenes & Clēmēs & Eusebius: atq; alii q; plu-
 res: q̄do de scripturis aliqua disputāt: & uolunt approbare quod dicūt: sic solent scribere: referebat mihi hebrae-
 us: & audiui ab hebraeo: & hebraeorū ista sentētia est. Certe etiā Origenes patriarchen Huillū: qui tēporibus eius
 fuit nominat: & tricesimū tomū in Esaiā: in cuius fine edisserit: ue tibi ciuitas Ariel: quā expugnauit Dauid: illi-
 us expositione cōcludit: ut cū aliter prius sensisse se dicat: doctū ab illo: id quod est uerius esse confitef. Octoge-
 simū quoq; nonū psalmū: qui scribit oratio Moyli hominis dei: & reliquos. xi. qui non habent titulos secundū
 Huilli expositionē: eiusdē Moyli putat: nec dedignat hebraea scripturā iterpretans p̄ singula loca: quid hebrae-
 is uideat: miserere. Lectis nup̄ papae Theophili epistolis: in quibus Origenis exponit errores dicitur obturasse
 aures suas: & auctore tanti mali clara cū oibus uoce clamasse & dixisse usq; ad illud tēpus se ignorasse: q; tā ne-
 faria scripserit: nō recuso: nec dico q; alius diceret forsītā non potuisse eū ignorare: quod iterpretatus est. Cuius
 apologiā scriptā ab hæretico sub nomine martyris edidit: cuius defensionē etiā proprio uolumine p̄fessus est:
 aduersū quod i sequentibus si dictādi spatiū fuerit disputabo: hoc loquor cui cōtradicare nō potest. Si sibi licet
 non intellexisse quod trāstulit: quare mihi non liceat ignorasse libros piarchon: quos ante non legi: & eas tantū
 homelias legisse quas trāstuli: in qbus nihil esse mali ipsius testimoniū est. Sin autē contra sententiā suā nūc me
 in eis arguit: i quibus ante laudauerat: undiq; strictus tenebit. Aut enī iccirco me hæreticū hoiem laudauit: q̄
 eiusdē mecū dogmatis erat: aut nunc frustra inimicus accusat: quē prius ut orthodoxū prædicauit. Sed forsītā
 tunc errores meos: quasi amicus tacuit: & tunc iratus profert: quod prius calauerat. Quāq; nō mereat fidē i
 constantia: & professa inimicitia suspitionē habeāt mendacii: Tamē audacter conferā gradū: uolēs scire quid
 hæreticū scripserim: ut aut cū illo agā p̄nitentiā: & Origenis mala ignorasse me iurē: ac nūc primum a papa
 theophilo didicisse impietates eius aut certe doceā me quidē bene sensisse: sed illū more suo intelligere. Neq; enī
 fieri potest: ut in eisdē ad Ephesios libris: quos ut audio criminat: & bene & male dixerim: & de eodē fonte dul-
 ce amarūq; protefferit: ut qui toto opere dānauerim eos: qui credūt aīas ex āgelis cōditas: subito mei oblitus id
 defenderē: quod ante dānaui. Stultitiā mihi obiicere nō potest: quē disertissimū & eloquentissimū i suis opuscu-
 lis prædicauit. Alioquin stulta uerbositas & garruli fabula potius hoīs q̄ eloquētis putanda est. Quid i illis li-
 bris proprie accuset ignoro. Fama enī ad me criminū eius: nō scripta uenerunt: & stultū iuxta apostolū pugnis
 aerē perberare. Tamen i incertū respondebo: donec ad certa pueniā. meū docebo senex qd
 puer didici: multa esse genera dictionū: & pro q̄litate materiae non solū sentētiās sed & scripturay uerba uaria
 ri. Chrysippus & Antip̄ inter spineta uersant. Demosthenes & Eschines cōtra se inuicē fulminat. Lysias & Iso-
 crates dulciter fluūt. Mira in singulis diuersitas: sed oēs in suo sensu p̄fecti sunt. Lege ad Herēniū Tullii libros:
 lege rhetoricos eius: aut quia illa sibi dicit icohata & rudia excidisse de manibus: reuolue tria uolumina de Ora-
 tore: i quibus itroductit eloquētissimos illius t̄pis oratores Crassū & Antoniū disputātes: & quartū Oratore: quē
 iā senex scribit ad brutū: tunc intelliges aliter cōponi historiā: aliter orationes: aliter dialogos: aliter epistolas: ali-
 ter cōmentarios. Ego i cōmentariis ad Ephesios sic Origenē & Didymū & Apollinarē secutus sū: qui certe con-
 traria iter se habent dogmata: ut fide meā nō amitterē ueritatē. Cōmentarii quid operis habeāt alterius dicta
 edisserūt: quā obscure scripta sunt: pleno sermone manifestant: multorū sentētiās replicāt: & dicūt hunc locum
 quidā sic edisserūt: alii sic iterpretant: alii sensū suū & intelligentiā his testimoniis & hac nitunt ratiōe firma-
 re: ut prudēs lector cū diuersas explanationes legerit: & multorū uel probāda uel iprobāda didicerit: iudicet qd
 uerius sit: & quasi bonus trapezita adulterinā monetā pecuniā reprobet: nō diuersa iterpretationis & cōtrario-
 rū iter se sensū tenebit reus: qui i uno ope quod edisserit: expositiones posuerit plurimorū. Puto q; puer legeris
 Aspri i Virgiliū & Salustiū cōmentarios: Vulcati i orationes Ciceronis: Victorini i dialogos eius & Terētiū co-
 mēdiās præceptoris mei Donati æque in Virgiliū: & aliorū in alios: Plautū uidelicet: Lucretiū: Flaccū: Persium
 atq; Lucanū. Argue interpretes eorū: quare nō unā explanationē secuti sunt: & i cadē re qd uel sibi uel aliis uide-
 atur enumerent. Prætermitto græcos: quorū tu iactas scientiā: & dū pegrina sectaris: pene tui sermonis oblitus
 es: ne ueteri puerbio: sus Mineruā docere uidear: & in siluā ligna portare: Illud miror: q; Aristarcus nostri t̄pis
 puerilia ista nescieris. Quāq; tu occupatus i sensibus & ad istruendā mihi calūniā cernulus grāmaticorū & ora-
 torū: præcepta contēpseris: paruipēdens post anfractus reddere: aspitate euitare consonantiū:
 hiulcā fugere dictionē: ridiculū est debilitati & fracti totius corporis uulnera pauca monstrare. Nō eligo quod
 reprehendā: eligat ipse quid quo uitio careat. Ne illud quidē socraticū nosse debuerat: scio quod nescio. Nauē
 agere ignarus nauis timet. Abrotanū ergo nō audet: nisi qui didicit dare. Quod medicorū est: promittunt medi-
 ci: tractant fabrilia fabri. Scribimus indocti doctiq; poemata passim. Nisi forte se litteras non didicisse iurabit:
 quod illi & absq; iuramento perfacile credimus: uel ad apostolum confugiet profitentem: & si imperitus sermo-
 ne: sed non tamen scientia. Ille hebrais litteris eruditus: & ad pedes doctus Gamalielis: quem nō erubescit: iam
 apostolicā dignitatis magistrum dicere græcam facundiam contēnebat: uel certe quod erat humilitatis dissi-
 mulabat: ut prædicatio eius non in persuasione uerborum: sed in signorum uirtute consisteret sp̄uens alienas o-
 pes: qui in suis diues erat: q̄q; ad imperitum & per singulas status sentētiās corruentē: nunq; pro tribunali Festus
 diceret: infans Paule infans: multæ te litteræ ad infantiā conuertunt. Vt q latinis mullitas: & testudineo gradu
.xvi.

Etlorius de magro

Lxxxix psalmus

Conferre gradum

Stultum est pugnis aerem uerberare

Oronū plura gna

Commentarij

Trapezita adulterina moneta

Asper in uulg. et Salustij Vulcati cōmentū in orationes Ciceronis

Sus minexuam docere in siluam lig portat

Socrates Scio quod nescio Horatius in epist.

Tu

Aristarcus nri temporis puenia nescis

psalmus

ps

Cypri

H

uerrin

omulax

l. 2. q. 7.

mag. oronū

uerrin

uerrin

sitati det ueniā. Non enī aliter accuso: sed me nitor defendere: & obiectā hæreseos calūniā refutare. In episto-
 la Pauli ad Ephesios tria Origenes scripsit uolumina. Didymus quoq; & Apollinaris propria opuscula cōdide-
 runt. Quos ego uel transferens uel imitans: quid i prologo eiusdē opis scripserim subiciā. Illud queq; i præsa-
 tione cōmoneo: ut sciatis Origenē tria uolumina in hanc epistolā conscripsisse: quē & nos ex parte secuti sumus:
 Apollinarē & Didymū quosdā cōmentariolos edidisse. Ex quibus licet pauca decerpimus: & nōnulla quæ no-
 bis uidebantur adicimus: siue subtraximus: ut studiosus statim in principio lector agnoscat hoc uel alienū esse
 uel nostrū. Quicquid ergo i explanatione huius epistolæ uitii potuerit demonstrare: si ego illud in græcis uo-
 luminibus: unde in latinū uertisse me dixi: ostendere nō potuero: crimē agnosca: & meū erit: quod alienū nō fue-
 rit. Tamen ne rursus uideamur cauillari: & hac excusationis strophā gradū non audere cōferre: ponā ipsa testi-
 monia: quæ uocant in crimen. In primo statim uolumine testimoniū Pauli: in quo loquitur: sicut elegit in ipso
 nos ante constitutionē mundi: ut essemus sancti & imaculati corā ipso: sic interpretati sumus: ut electionē iuxta
 Origenē eorū diceremus: nō qui prius fuerant: sed ad dei præscientiā referemus. Deniq; diximus: q; ait electos
 nos ut essemus sancti & imaculati corā ipso: hoc est deo ante fabricā mundi testatus est: ad præscientiā dei pti-
 net: cui omnia futura iā facta sunt: & ante quā fiant uniuersa sunt nota. Sicut & Paulus ipse prædestinat iūtero
 matris suæ: & Hieremias in uulua sanctificat: eligitur: & roboratur: & in typo Christi propheta gētibus mittit.
 Certe in expositione ista nullū crimen est: & Origenē dicente contraria: nos ecclesiasticū sensū secuti sumus. Et
 quia cōmentatorū est officiū multorū sententias exponere: & hoc me facturū in præfatione promiserat: etiā Ori-
 genis absq; iuidia nominis eius explanationē posui dicens: alius uero qui deū iustū conatur ostēdere: q; non ex
 præiudicio scientiæ suæ: sed ex merito electorū: unūquēq; eligat: dicit ante uisibiles creaturas: cælū: terrā maria:
 & omnia quæ in eis sunt fuisse alias inuisibiles creaturas: in quibus & animas: quæ ob quosdā causas soli deo no-
 tas deiecit: sint deorsū: in uallē lachrymarū: in locū afflictionis & pegrinationis nostræ: in quo sanctus constitu-
 tus orabat: ut ad sedē pristinā reuerteretur dicens. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: habitauī cū
 habitantibus cedar: multū peregrinata est anima mea. Et i alio loco: Miser ego homo: quis me liberabit de cor-
 pore mortis huius: Et melius est reuerti & esse cū christo. Et alibi: ante q; humiliarer ego peccauī: & cætera his si-
 milia: quæ longū est scribere. Animaduerte quid dixerim. Alius uero qui deū iustū conatur ostēdere: conatur
 ostendere inq; non ostendit. Si autē in eo scandalū pateris: quare latissimā Origenis disputationē breui sermone
 cōprehenderim: & lectori sensū eius aperuerim: atq; ex eo tibi occultus illius uideor esse sectator: quia nihil ab eo
 dictū prætermiserim: uide ne hoc iccirco fecerim: ut uestrā calūniā declinarē: ne me dicerētis quæ ab eo fortiter
 sunt dicta tacuisse: & illū i græco robustius disputare. Posui ergo omnia licet breuius quæ in græco repperi: ut
 nihil haberent discipuli eius noui: quod latinorū auribus ingererent. Facilius enī nota q; repentina contēnimus.
 Exposita autē interpretatione eius qd i fine capituli dixerimus: ausculta. Non enī ait apostolus: elegit nos a cōsti-
 tutione mūdi: ut essemus sancti & imaculati: sed elegit nos ut essemus sancti & imaculati: hoc est quidē sancti & i-
 maculati ante nō fuimus: ut postea essemus. Quod & de peccatoribus ad meliora cōuersis dici potest. Et stabit
 illa sentētia: nō iustificabitur i cōspectu tuo oīs uiuēs: id est i tota uita sua: i omni quo i mūdo isto uersatus est tē-
 pore: Quod quidē ita intellectū & aduersū eū facit: qui ate q; mūdus fieret: aīas dicit esse electas propter sanctita-
 tem & nullū uitiū peccatorū. Nō enī (ut ante iā diximus) eligūtur Paulus & qui ei similes sunt qui erāt sancti &
 imaculati: sed eligūtur & præsciūtur: ut i consequēti uita per opera atq; uirtutes sancti & imaculati fiāt. Et audet
 quisq; post huiusmodi sentētiā: nos Origenis hæreseos accusare: Decē & octo ferme anni sūt: ex quo istos di-
 ctāui libros: eo tēpore quo Origenis nomē florebat i mūdo: quo piarchon illius opus latinæ aures ignorabant.
 Et tamē professus sum fidē meā: & quid mihi displiceret ostēdi. Ex quo etiā si i cæteris aliqd hæreticū mōstrare
 potuisset inimicus: nō tam dogmatū puerorū: quæ hic & i aliis sæpe dānaui: quā promiscui tenerer macula erro-
 ris. Secūdum locū quē mihi ab eo reprehensū frater ostēdit: quia ualde friuolus est: & aptā sui profert calūniā.
 ponā breuiter. In eo testimonio ubi Paulus loquitur: sedere eū faciens ad dexterā suā i cælestibus: super oēm prin-
 cipatum & potestātē & uirtutē & dominationē: & omne nomē quod noiatur: nō solum i hoc seculo: sed etiā i fu-
 turo post multiplicē expositionē: cū ad ministros dei officia puenissem: & de picipatibus ac potestatibus & uir-
 tutibus & dominationibus dicerē: etiā hoc addidi. Necessē est ut subiectos habeāt: & timentes se: & seruiētes
 sibi & eos qui a sua fortitudine roborentur: quæ distributiones officiorū: nō solum i præsentia: sed etiā i futu-
 ro sæculo erunt: ut per singulos profectus & honores: ascensiones & descensiones: uel crescat aliquid uel decre-
 scat: & sub alia atq; alia potestate: uirtute: picipatu: & dominatione fiat. Et post exēplum terreni regis: totaq; pa-
 latii descriptionē: per quā diuersa ministeriorū dei officia demōstrabā: addidi: & putamus deū dominū domi-
 num: regēq; regnantū: simplici tantū ministerio esse cōtentū. Quomodo archāgelus nō dicitur: nisi qui prior
 est angelorū: sic picipatus & potestates & dominationes nō appellant: nisi subiectos aliquos habeant inferiores
 gradus. Sin autē putat iccirco me Origenē sequi: quia profectus & honores & ascēiones & descēiones: incremen-
 ta & munitiones i expositione mea posui: sciat multū itere de angelis & seraphin & cherubin dicere dāmōes:
 & hoīes fieri qd affirmat Origenes: & ipsos iter se angelos diuersa officiorū genera esse sortitos: qd ecclesiæ nō
 repugnat. Quomodo iter hoīes ordo dignitatū ex laboris uarietate diuersus est: & cū episcopus & præbyter:
 & oīs ecclesiasticus gradus habeat ordinē suū: & tamē oēs hoīes sint: & sic iter āgelos merita esse diuersa: & tamē
 in angelica oēs persistere dignitate. Nec aduerte lector de āgelis hoīes fieri: nec rurū homines angelos reforma-
 ri. Tertius est reprehensionis locus: q; dicēte apostolo ut ostēderet i sæculis superuenientibus abundantes diui-
 tias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo iesu: nos triplicē expositionem posuimus. In prima quid nobis

Confessio graduum

prescientia dei

Commentariorū officii

Archangelus

Origenis error

uideretur: in secunda quid Origenes opponeret: in tertia quid Apollinaris simpliciter explanaret. Quorum si no-
mina non posui ignosce uerecundia meae: non debui eos carpere: quos imitabar ex parte: & quorum in lingua sen-
tentias transferere. Sed dixi qui diligens lector est: statim requiret: & dicet: & rursus in fine: alius uero hoc quod
ait: ut ostenderet in saeculis supuenientibus abundantes diuitias gratiae suae: ad illam intelligentiam transferret: ecce in-
quies sub diligentis lectoris persona Origenis sententias explicasti: fateor errorem: non debui diligentem dicere: sed
blasphemum: quod si fecisset: & aliquo scissem uaticinio te istiusmodi uentis sectatus: etiam calumniae uerba uitalsem.
Grande crimen si Origenem diligentem dixi esse lectorem: cuius. lxx. libros interpretatus sum: quem in caelum laudibus tuli:
pro quo compulsum sum ante biennium breui libello tuis contra me praconis respondere. Ecclesiae magistrum a me di-
ctum esse Origenem in tuis laudibus obiicis: & putas: quod timefcere debeam: si diligentem lectorem me illum dixisse inimi-
cus accuset. Solemus & negociatores parcissimos: & frugi seruos: & modestos paedagogos: & argutissimos fures
diligentes uocare. Et in euangelio uillicus iniquitatis prudenter quaedam fecisse dicit: & prudentiores sunt filii huius
saeculi filiis lucis in generatione sua: & serpens sapientior omnibus bestiis: quas fecit dominus super terram. Quartus
reprehensionis locus exordium secundi libri possidet: in quo Pauli testimonium exposuimus. Huius rei gratia ego ui-
ctus Iesu christi pro uobis gentibus: & quia pro se locus ipse manifestus est: eam tantum partem ponam explanationis: quae
patet calumniae. Vinctum Christi Iesu Paulum esse pro gentibus potest & de martyrio intelligi: quod Romae in uincula con-
iectus hanc epistolam miserit eo tempore quo ad Philemonem & ad Colocenses & Philippenses in alio loco scriptas
esse monstrauius. Vel certe quia in plurimis locis lectum est uinculum aiae corpus: hoc dici quo quasi clausa tenea-
tur in carcere: dicimus propterea Paulum corporis nexibus coerceri: nec reuerti & esse cum Christo: ut perfecta in gen-
tes per eum praedicatione impleatur: licet quidam alium sensum in hoc loco introducant: quod Paulus praedestinatus & sanctifica-
tus ex utero matris suae ad praedicationem gentium ante quam nasceretur: postea uincula carnis accepit. Et in hoc loco tri-
pliciter: ut supra expositione posui. In prima quid mihi uideretur: in secunda quod Origenes assereret: in tertia quod Apol-
linaris contra illius uadens dogmata sentiret. lege graecos commentarios usque huc: & nisi ita repperis crimine fatebor.
Quod est in isto loco peccatum meum: Illud nimirum pro quo supra respondi: quare non eos a quibus dicta sunt no-
minarim. Superfluum erat per singula apostoli testimonia eorum nomina ponere: quorum me opuscula translaturum in pra-
dicatione signaueram. Et tamen uinctam dicit aiam: donec ad Christum redeat: & in resurrectionis gloriam corruptiui &
mortale corpus incorruptione & immortalitate commutet: non absurda intelligentia est. Unde & apostolus: Miser
ego inquit homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? Corpus mortis appellans: quod uitii & morbis
& perturbationibus ac morti subiaccat: donec cum Christo resurgat in gloria: & fragile prius lutum excoquat seruo-
re spiritus sancti in testamta solidissima: demutans gloriam non naturam. Quintus locus ualidissimus est: in quo expo-
nentes illud apostoli testimonium: ex quo totum corpus & compactum & conglutinatum per omnem iuncturam subministra-
tionis secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri augmentum corporis facit in aedificationem sui in chari-
tate: latissimam Origenis expositionem & eisdem sensum per diuersa uerba uoluentem breui sermone constrinximus: nihil
exemplis & asserionibus illius auferentes. Cumque peruenissemus ad finem: haec subiicimus. Igitur & in restitutione om-
nium: quando corpus totius ecclesiae nunc dispersum atque laceratum uerus medicus Christus Iesus sanaturus aduenit: unus
quisque secundum mensuram fidei & agnitionis filii dei: quem ideo agnoscere dicitur: quia prius nouerat: & postea nos-
se desinit: suum recipiet locum: & incipiet id esse quod fuerat: ita tamen ut non iuxta haeresim aliam omnes in una aetate sint:
id est omnes in angelos reformentur: sed unum quodque membrum iuxta mensuram & officium suum perfectum sit. Verbi gratia
ut angelus refuga id esse incipiat: quod creatus est: ut homo qui de paradiso fuerat eiectus: ad culturam iterum para-
disi restituatur: & reliqua. Miror te hominem prudentissimum non intellexisse artem expositionis meae. Quando enim
dico (ita tamen ut non iuxta aliam haeresim omnes in una aetate sint positum: id est omnes in angelos reformentur) ostendo:
& ea de quibus disputo esse haeretica: & ab alia haeresi discrepare. Quae sunt ergo duae haereses? Una quae dicit
omnes rationabiles creaturas in angelos reformari. Altera quae asserit unum quodque in restitutione mundi id fore
quod conditum est. Verbi gratia: quia ex angelis daemones sunt: rursum daemones angelos fieri: & animas hominum
ita ut sunt conditae: non in angelos: sed in id quod a deo sunt conditae reformari: ut & iusti & peccatores aequales
fiant. Denique ut scias me non meam explicasse sententiam: sed inter se haereses comparasse: quoniam utraque in graeco legeram:
disputationem meam hoc fine compleui. Idcirco (ut supra diximus) haec apud nos obscuriora sunt: quia ελληνιστικως
dicuntur in graeco: & omnes uiae si de alia in aliam linguam transferantur ad uerbum quibusdam qua-
si sentibus orationis sensus & germina suffocantur: nisi hic eadem in graeco repperis: quicquid dictum est meum
putabo. Sextum quod & extremum mihi obiicere dicitur si tamen nihil in medio frater oblitus est. Cur illud locum apo-
stoli interpretans ubi ait. Qui uxorem suam diligit seipsum diligit. Nemo enim unquam suam carnem odit: cum morbo re-
gio laborantes pthisi & caecere & distillationibus morte uitae praeferat: & sua oderint corpora: & statim quid ip-
se sentirem adiunxi: magis itaque ad tropicam intelligentiam sermo referatur. Quando dico tropice: doceo ue-
rum non esse quod dicitur: sed allegoriae nubilo figuratum. Ponamus tamen illa uerba quae in Origenis libro ter-
tio continentur. Dicamulque illam carnem quae uisura sit salutare dei aia diligit: & nutriat & foueat eam disciplinis
erudiens: & caelesti saginans pane: & christi sanguine irrigans: ut refecta & nitida possit libero cursu uirum sequi:
& nulla debilitate & pondere praegruari. Pulchre etiam in similitudinem christi nutrientis & fouentis ecclesiam
& dicentis ad Hierusalem. Quotiens uolui congregare filios tuos: ut gallina congregat pullos suos sub alas su-
as: & noluit? Animae quoque fouent corpora sua: ut corruptiuum hoc induat in corruptionem: & alax leuitate su-
spensum in aere facilius subleuet. Foueamus igitur uiri uxores nostras: ut animae nostrae corpora: ut & uxores in ui-
ros & corpora redigantur in aias: & nequaquam sit sexuum ulla diuersitas. Sed quomodo apud angelos non est uir & mulier
ita &

*Agnoscere
Angelus refuga*

Due haereses.

*Amore laborat
Nemo unquam
propre quod.*

aly // Vt //

ita & nos qui similes angelis futuri sumus: iam nunc incipiamus esse quod nobis in caelestibus repromissum est. Supra simpliciter expositione qua nobis in testimonio isto esse uidebatur expressimus dicentes. Quantum ad simpliciter intelligentiam pertinet & sanctam inter uirum & uxorem charitatem: praecipue hoc nunc iubemur ut nutriamus & foueamus coniuges ut scilicet eis uictum & uestitum: & ea quae sunt necessaria praebemus. Haec nostra sententia est: Igitur omne quod sequitur dicentes: opponi nobis potest: ostendimus non ex nostra: sed ex contradicentium intelligenti debere persona. Quae cum sit breuis & absoluta responsio: & iuxta id quod supra diximus: etiam allegoria umbris de eo quod est ad id quod non erat deprauiata: tamen accedam propius: & sciscitabor quid tibi in hac disputatione displiceat. Nepe quia dixerim animas ut uiros fouere quasi uxores corpora sua: ut corruptiuum hoc induat in corruptionem: non muto naturam corporis: sed augeo gloriam: nec non quod sequitur: aliam leuitate suspensum in aere facilius subleuet: quia alas assumit id est immortalitatem: ut leuius ad caelum uolet: non perdit esse quod fuerat. Sed dices mouent me quae sequuntur. Foueamus igitur & uiri uxores & animae nostrae corpora: ut & uxores in uiros: & corpora redigantur in animas: & nequaquam sit sexuum ulla diuersitas: sed quomodo apud angelos non est uir neque mulier: ita & nos qui similes angelis futuri sumus iam nunc incipiamus esse in terris: quod nobis in caelestibus repromissum est. Recte mouerent nisi post priora dixisset: iam nunc incipiamus esse quod nobis in caelestibus repromissum est: quando dico hic esse incipiamus in terris: naturam non tollo sexuum: sed libidinem & coitum uiri & uxoris aufero dicente apostolo. Tempus breue reliquum est: ut & qui habent uxores sic sint quasi non habeant. Et dominus interrogatus in euangelio: Cuius de septem fratribus in resurrectione esse deberet: ait. Erratis ne scientes scripturas: neque uirtutem dei: in resurrectione enim neque nubent neque nubentur: sed erunt sicut angeli dei in caelo. Et reuera ubi inter uirum & mulierem castitas est: nec uir incipit esse: nec femina: sed adhuc in corpore positi mutantur in angelos: in quibus non est uir neque mulier. Quod & in alio loco ab eodem apostolo dicitur. Quicumque in christo baptizati estis: christum induistis: non est iudaeus neque graecus: non seruus neque liber: non est masculus neque femina. Omnes enim unum uos estis in christo iesu. Sed quoniam de cofragosis & aspis locis enatauit oratio: & haereseos crimine impactum tota frontis libertate respicimus: ad alias eius accusationis partes: quibus nos mordere nititur: transseamus. E quibus prima est me hominem maledicum piuum detractorem in praecessores meos genuinum semper infingere: Det unum: cuius in opusculis meis nomen taxauerim: uel quem iuxta arte illius: figurata laude perstrinxerim. Sin autem contra inuidios loquor: & L. Lanuinum uel Assiniu Pollione de genere Corneliorum stili mei mucro couulnerat: si histicula & liuida metis hominem a me submoueo: & ad unum stipitem cuncta iacula dirigo: quid uulnera sua patitur in multos? Qui ex impatientia respondendi ostendit se esse qui petitur. Obicit mihi mixtum piurium sacrilegio: quod in libro quo ad instituendam christi uirginem loquor: ante tribunal iudicis dormiens pollicitus sum: nunquam me litteris saecularibus datum operam: & nihilominus danata eruditionis interdum meminerim. Nimis iste est Salustianus Calphurnius: qui nobis per magnam oratorum non magnam mouerat questionem: cui libello breui satisfecimus. Nunc quod istat pro sacrilegio atque piurio sonum respondendum est. Dixi me saeculares litteras deinceps non lecturum. de futuro sponso: non de praeterito facta est memoriae abolitio. Et quomodo in ges tenes: quod tanto tempore non relegis? Rursus si aliquid de ueteribus libris respondero: & dixerero: adeo in teneris consuescere multum est: dum renouo: crimen incurro. Et pro me testimonium perferens hoc ipso arguo: quo defendor: scilicet non longo sermone textum est: quod perbant conscientiae singulorum. Quis uestrum non meminit infantiae suae? Ego certe: ut tibi hominum seuerissimo risu moueam: ut imiteris aliquando Crassum: quem semel in uita dicit risisse Lucilius: memini me puerum cursitasse per cellulas seruulorum: diem feriatum dixisse lusibus: & ad horribilium personas pauentem de auiae sinu tractum esse captiuum. Et quo magis stupeas: nunc cano & recaluo capite saepe mihi uideor in sonis comatulus: & supra toga ante rhetorem controuersiosam de declamare. Cumque expectatus fuero: gratulor me dicendi periculo liberatum. Crede mihi multa ad purum recordat infantia. Si litteras didicisses: oleret testa ingenio tui: quo semel fuisse ibuta: lanam cochilia nulla aqua diluit. Etiam asini & bruta animalia quis in longo itinere nouerunt secundo diuerticula. Miraris si ego litteras latinas non sum oblitus: eon tu graecas sine magistro didiceris? Septem modos conclusionum dialectica me elementa docuerunt: quid significet alpha: & quod nos pronunciatum possumus dicere: quomodo absque uerbo & nomine nulla sententia fit. Soritae gradus: pseudomeni argutias: sophismatum fraudes: iurare postquam egressus de schola sum: haec nunquam omnino legisse. Bibendum mihi erat igitur de lethaeo gurgite iuxta fabulas poetae: ne arguar scire quod didici. Et tu qui me paruam criminis scientiam: & uideris tibi litteratus atque rabi: responde cur scribere aliqua ausus sis: & uirum disertissimum Gregorium pari eloquii splendore transferre. Vnde tibi tanta uerborum copia: sententiarum lumine: translationum uarietas: homini qui oratoriam uix primis labris in adolescentia degustasti. Aut ego fallor: aut tu Cicerone occulte lectitas. Et ideo tam disertus es: mihique lectionis eius crimen interdum: ut solus inter ecclesiasticos tractatores eloquentiae flumine gloriaris: licet magis philosophos sequi uidearis: spinas Cleantis: & contorta Chryssippi non ex arte quam nescis: sed de ingenii magnitudine. Et quoniam Stoici logicam sibi uendicant: & tu cuius scientiae deliramenta contemnis: in hac parte epicureus es. Nec quaeris quomodo: sed quid loquaris. Quid enim ad te pertinet: si alius non intelligat: quid uelis dicere: quia non ad omnes sed tuos loqueris? Denique & ego scripta tua relegens: quae interdum non intelligam quid loquaris: & Heraclitum me legere putem: tamen non doleo: nec me poenitet tarditatis. Id enim in legendo patior: quod tu pateris in scribendo: hoc diceris: si quippiam uigilans promississem. Nunc autem nouum impudentiae genus obicit mihi sonum meum. Utinam celebritas loci & sanctorum de toto orbe conuentus sineret me diuinas scripturas legere. In tantum spatia non habeo externa meditandi. Sed tamen qui sonum criminat: audiat prophetarum uoces sonum non esse credendum: quia nec adulterium sonum ducit me ad tartarum: nec corona martyrii in caelum leuat. Quoties uidi me esse mortuum: & in sepulchro positum: quoties uolare su

obicitur hoc sonum in prologo

penuriam Hieronymi quod obicit & iustitiam

Crassus semel risisse

comatulus

Recaluo capite

rum

Septem modos conclusionum

Heraclytum me legere

Sonum me redas

per terras: & montes ac maria natatu aeris transfretare: Cogat ergo me non uiuere: uel penas habere per latera: quia uagis imaginibus mens saepe delusa est. Quanti in sonis diuites: a pertis oculis repete medici sunt: Siti-tes flumina bibunt: & exprecti siccis faucibus aestuant. Tu autem a me aestuans soni exigis sponsonem. Ego te uerius strictiusque conueniam. Fecisti omnia quae in baptisate promissisti: Quicquid monachi uocabulum flagitat: nostrum uterque compleuit: Caue quae so: ne per trabem tuam festucam meam uideas. Inuitus loquor: & retractantem linguam dolor in uerba compellit. Non tibi sufficiunt: quae de uigilante cōfingis: nisi & sonia crimineris. Tantam habes curiositatem meorum actuum: ut quid dormiens fecerim: dixerim uel me discutias. Praetermitto quae contra me loquens propositum tuum deturbasti: quae in depompationem omnium christianorum: & uerbis & opere feceris. Hoc unum denuncio: & repetens iterumque iterumque monebo. Cornuta bestiam petis: & nisi cauerem illud apostoli: maledici regnum dei non possidebunt: & mordentes inuicem consumpti estis ab inuicem: iam nunc sentires de paruula subdolaque concordia magnam tibi in mundo ortam esse discordiam. Quid tibi prodest: apud notos pariter & ignotos in nos maledicta cogere: An quia Origenista non sumus: & in caelo nos peccasse nescimus: in terris arguimur peccatores: Et ideo in concordiam rediimus: ut mihi loqui contra haereticos non liceret. Vbi illos descripsero: tu te appetitum me putes. Quoadiu non renuebam laudationem tuam: laquearis ut magistrum: fratrem & collegam uocabas: & catholicum in omnibus fatebaris. Postquam uero agnouisti laudes tuas: & me indignum tanti uiri praerogatione iudicauisti: ilico uertis stilum: & omnia laudata prius uituperas: de eodem ore & dulce proferens & amarum. Sentis ne quid taceam: Quod aestuanti pectori uerba non commode: Et cum psalmista loquar: Pone domine custodiam ori meo: & ostium circumstantiae labiis meis. Non declines cor meum in uerba malitiae. Et alibi. Cum cōsisteret aduersum me peccator: obmutui: & humiliatus sum & filium a bonis. Et rursum. Factus sum quasi homo non audiens: nec habens in ore suo redargutiones: sed pro me ultor tibi dominus respondebit: qui dicit per prophetam. Da mihi uindictam: & ego retribuam dicit dominus. Et in alio loco. Sedens aduersus fratrem loquebaris: & aduersus filium matris tuae ponebas scandalum: Haec fecisti & tacui: existimasti inique: quod ero tui similis: arguam te: & statuam contra faciem tuam: ut in te uideas condēnata: quae falso in alio criminaris. Audio praeterea obiici mihi a Chrylogono sectatore eius: cur in baptisate dixerim: uniuersa peccata dimitti: & mortuo bimarito nouum uirum in christo resurgere: atque istiusmodi sacerdotes in ecclesiis esse nonnullos. Cui breui sermone respondebo: habent libellum quem in crimen uocant: ille respondeat: hunc sua disputatione subuertat: & scripta scriptis arguat. Qui austeritate frontis & contractis rugatisque naribus concaua uerba trutinatur: & sanctitatem apud uulgum ignobile simulato rigore mentitur. Audiatur nos itaque proclamantes: ueterem Adā in lauacro totum mori: & nouum cum christo in baptisate suscitari: per coitum id est terrenum & nasci supercaelestem. Haec dicimus non quo ipso propitio christo hac questione teneamur: sed interrogati a fratribus: quid nobis uideretur: respondimus: nulli praedudicantes sequi quod uelit: nec alterius decretum nostra sententia subuertentes. Neque enim ambimus ad sacerdotium: quae latemus in cellulis: nec humilitate danata: episcopatum auro redimere festinamus: nec electum pontificem a deo: rebellem cupimus mente iugulare: nec fauendo haereticis: haereticos nos docemus. pecunias nec habemus: nec habere uoluimus: habentes uictum & uestitum his contenti sumus. Illud de ascensore motus dominici iugiter decantantes: quae pecuniam suam non dedit ad usuram: & munera super innocentem non accepit. Qui facit hoc: non mouebit in aeternum. Ergo qui non facit: iam corruum in aeternum.

Hoc libello Hieronymus Ruffini apologiam ad Anastasium romanum episcopum scriptam: & librum Origenis defensionis ab eo editum uel translatum: arguit dicens: non sententiam tantum: sed etiam quae uerborum uitium scate re scripsit: arguit falsitatis pro epistola poenitentiae: sub eius nomine scripta: & calumiam sigillationis. lxx. interpretum confutat: ostendens ex insertis praefati uinculis eorum studio nusquam detraxisse.

Sancti Hieronymi presbyteri doctoris illustrissimi defensionis suae contra Ruffinum: ad Pamachium liber secundus incipit.

Hucusque de criminibus imo pro criminibus meis: quae in me quondam subdolos laudator ingessit: & discipuli eius constantius arguunt: non ut debui: sed ut potui: moderato labore respondi. Propositi quippe mihi est: non tam alios accusare: quam me defendere. Veniam ad apologiam eius: quae sancto Anastasio Romanae urbis episcopo satisfacere nititur. Et in defensionem sui: mihi rursum calumniam instruit: tantumque me diligit: ut raptus turbine: & in profunda demersus: meum potissimum inuadat pedem: ut mecum aut liberetur aut pereat. Dicit se primum respondere rumoribus: quibus illius Romae carpatur fides hominis probatissimi tam in sede quam in charitate dei. Et nisi post. xxx. annos parentibus redditus: nollet eos deserere quos tam tarde uiderat: ne inhumanus putaretur aut durus: & tam longi itineris labore fragilior ad iterandos labores esset infirmus: ipsum uenire uoluisse. Quod quia non fecerit: contra latratores suos misisse baculum litterarum: quem ille teneret in dextera: & saeuientes contra se abigeret canes. Si probatus est cunctis: & maxime ipsi cui scribit episcopo in fide & charitate dei probatissimo: quomodo Romae mordetur & carpitur: & appetitae estimationis eius fama crebre scit: Deinde cuius est humilitatis probatum se dicere in fide & charitate dei: cum apostoli petant: Domine auge nobis fidem: & audiant: Si habueritis fidem: ut granum sinapis: & ad ipsum dicatur Petrus: Modicae fidei quare dubitasti? Quid loquar de charitate quae fide & spe maior est: & quam Paulus optat potius quam praesumit: sine qua & martyrio sanguis effusus: corpusque flammis traditum coronam non habet praemiorum. Haec utranque iste sic sibi uedicat: ut tamen contra se habeat latratores: qui nisi inflati pontificis baculo repellantur: latrare non cessent. Illud uero ridiculum: quod post. xxx. annos ad parietes se reuersum esse iactat: homo qui nec patrem habet nec matrem & quos uiuentes iuuenis dereliquit: mortuos senex desiderat: nisi forte parietes militari uulgarique sermone cognatos & affines noiat: quos quia non uult deserere: ne inhumanus putaretur aut durus: iccirco patria derelicta Aquilegia habitat.

coronam

Subdolos laudator

Apologia ad Anastasium
uicem sup opta xxxiii
que super Andiam ipsam

paruos appellat
nam apud fides firmior
Actus spirituum et deo

Via flamma est quo homines ab
Aquinus hinc quam flammam
hinc hinc hinc hinc

Supremus et lassulus

bitat. Periclitatur Romæ illa probatissima fides eius: & hic supinus & lassulus post xxx. annos per mollissimū
 flaminæ iter uenire non potest. Sicq; præterit longi itineris lassitudinē: quasi xxx. annis semper cucurrerit:
 aut biennio Aquilegiæ sedens præteriti itineris labore confectus sit. Carpamus reliqua: & ipsa epistolæ eius uer-
 ba pādamus. Quæuis igitur fides nostra: psecutionis hæreticorū tēpore cū in sancta alexandrina ecclesia dege-
 remus: in carceribus & exiliis quæ pro fide inferebantur probata sit: miror q; non adiecerit uinctus Iesu christi: &
 liberatus sum de ore leonis: & Alexandria ad bestias pugnaui: & cursū consumaui: fidē seruaui: superest mihi
 corona iusticiæ. Quæ malū exilia: quos iste carceres nominat: Pudet me aptissimi mendacii quasi carceres &
 exilia absq; iudiciū sententiis irrogent. Volo tamen ipsos scire carceres: & quæ prouinciæ se dicat exilia susti-
 nuisse: & utiq; habet copiā de multis carceribus & infinitis exiliis unū aliquod nominandi: prodat nobis cōfē-
 sionis suæ acta: quæ hucusq; nesciuimus: ut inter alios Alexandria martyres huius quoq; gesta recitemus: & cō-
 tra latratores suos possit dicere: de cætero nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini nostri Iesu christi
 in corpore meo porto. Tamen & si quis est qui uel tentare fidē nostrā cupit uel audire uel discere: sciat q; de tri-
 nitate ita credimus: & reliqua. Supra contra canes tuos baculū episcopo porrigis: quo pro te munitus incedat.
 Nunc quasi abigens dicis. Si quis est qui tentare fidē nostrā cupit: denuo dubitas cū multorū latratus ad te usq;
 pueniunt. Nō discutio parū per elocutiones tuas: quas & tu cōtēntis & despicias: tantū sensibus respondebo. Alius
 a te q̄ritur: & pro alio satisfacis contra arrii dogmata: iā alexandriæ i carceribus & exiliis dimicaueras non uoce
 sed sanguine. Nūc super Origenis hæresi tibi calūnia cōmouetur. Nolo cures quæ sana sunt: uulnera medicare
 Trinitatē dicis unius esse deitatis. Hoc toto credente iā mundo: puto q; & dæmones confiteantur filiū dei natū de
 Maria uirgine: & carnē atq; animā suscepisse. Si arctius quidē rogauero: contentiosū uocabis. Si dicis filiū dei hu-
 manæ naturæ carnē atq; animā suscepisse: oro te: ut absq; stomacho respondeas: anima ista quā suscepit Iesus:
 erat ne ante q̄ nascere ex Maria? An in origine uirginali: q̄ de spiritu sancto nascebatur: cū corpore simul crea-
 ta est. Vel iam in utero corpore figurato statim facta & missa est de cælo: Et tribus unū quid sentias scire deside-
 ro. Si non fuit ante q̄ nasceretur ex Maria: nec dū ergo anima Iesu: & agebat aliquid: ac propter merita uirtutū
 postea facta est anima eius. Si cepit ex traduce: humanæ igitur animæ: quas æternas fatetur: & brutorū ani-
 mantiū: quæ cū corpore dissoluuntur: una conditio est. Sin aut figurato corpore: statim creatur & mittitur: fate-
 re simpliciter: & nos scrupulo libera. Nihil horū loqueris: sed occupatus in aliis: simplicitate abuteris: & præsti-
 giis pōpā: uerborū hætere nō sinis q̄stioni. Quid inquires: nōne q̄stio erat de resurrectione carnis: & pœnis dia-
 boli: Faterere ergo breuiter: pureq; responde. Nō quæro quod scribis eandē carnē resurgere: in qua uiuimus: nul-
 lo mēbro amputato: nec aliqua parte corporis defecta. Hæc eni tua uerba sunt. Sed q̄ro quid Origenes negat:
 utrū in eodē sexu quo mortua sunt corpora suscitetur: Et Maria Maria: Ioānes resurgat Ioannes: an cōmixto se-
 xu atq; turbato: nec uir nec fœmina sit: sed utrūq; uel neutrū. Et an ipsa corpora icorrupta & imortalia: & ut ar-
 gute præmones: iuxta apostolū spiritalia pmaneat in æternū: & non solū corpora: sed carnes & sanguis ifusus
 uenis & ossibus irrigatus: quæ Thomas tetigit. An certe paulatim resoluuntur in nihilū: & ad quatuor unde cō-
 pacta sunt elementa retrahantur. Hoc aut dicere debueras: aut negare: & nō ea loqui quæ subdole Origenes fa-
 tetur: ut quasi fatuus & puer ipubes nullo mēbro nec aliqua corporis parte defecta: scilicet hoc timuimus: ne si
 ne naso & auribus surgeremus: & amputatis scetisq; genitalibus eunuchorū in cælesti Hierusalē ciuitas cōdere-
 tur. Porro de diabolo sic sententiā tēperat. Dicimus quoq; & iudiciū futurū: in quo iudicio unusquisq; recipiat
 proprii corporis: prout gessit: siue bona siue mala. Quod si homines recepturi sunt pro opibus suis: q̄to magis
 & diabolus: qui oibus extitit causa peccati: De quo illud scimus: quod scriptū est in euāgelio: quia & ipse diabo-
 lus: & omnes angeli eius: cū his qui opa eius faciunt id est qui criminantur fratribus: cū ipso pariter æterni ignis
 hæreditate potietur. Si quis ergo negat diabolū æternis ignibus mancipari: partē cū ipso æterni ignis accipiat:
 ut sciat quid negauit. Repetamus singula. Dicimus iquit futurū iudiciū: in quo iudicio sup uerborū uitiis tacere
 decreuerat: sed quia discipuli eius miratur eloquentiā preceptoris pauca pstringā: dixerat iudiciū futurū: sed ho-
 mo cautus timuit solū dicere in quo & posuit: in quo iudicio ne si nō secundo repetisset iudiciū: nos obliti supio-
 rū pro iudicio a sinū putaremus. Illud quoq; quod postea infert: qui criminantur fratres cū ipso pariter æter-
 ni ignis hæreditate potientur: eiusdē est uenustatis. Quis eni unq; audiuit potiri ignibus & frui suppliciiis: Sed
 homo græcus uidetur mihi seipsū interpretari uoluisse: & pro eo quod apud deos dicitur: κληροδο
 & apud nos uno uerbo dici potest hæreditabunt: compositius & ornatius dixisse hæreditate potietur. Istiusmo-
 di nugis: & acyrologiis omnis eius scætet oratio. Sed reuertamur ad sensum. Grandi diabolus lancea percutitur
 qui omnibus extitit causa peccandi: si pro operibus suis quasi homo redditurus est rationem: & cum angelis su-
 is æterni ignis hæreditate potietur. Hoc enim deerat: ut hominibus tormento subditis: ille nō potiretur ignibus
 æternis: quos tanto tempore desiderauerat: & uideris mihi calumniā in hoc loco facere diabolo: & criminato-
 rem omnium falsis criminibus accusare. Dicis enim qui omnibus extitit causa peccati: & dum in illum refers cri-
 mina: homines culpa liberat: tollisq; arbitrii potestatem: saluatore dicente: q; de corde nostro exeunt cogitatio-
 nes malæ: homicidia: adulteria: fornicationes: furta: falsa testimonia: blasphemæ. Et rursum de iuda in euāgelio
 legimus: post bucellam intrauit in eum sathanas: qui ante bucellam sponte peccauerat. Et nec humilitate: nec
 clementia saluatoris flexus est ad pœnitentiā. Vnde apostolus. Quos tradidi inquit sathanæ: ut discant
 non blasphemare. Et in alio loco. Tradidi huiusmodi sathanæ in interitum carnis: ut spiritus saluus fiat. Tra-
 didit eos sathanæ: quasi tortori ad puniendum: qui ante q̄ traderentur uoluntate propria blasphemabant.
 Et Dauid: ab occultis inquit meis munda me domine: & ab alienis parce seruo tuo. Breuiter & sine

De resurrectione

Diabolus criminator

Potiri
Frui

Acyrologia

Diabolus

uoluntatis errorem & uitiorum incentiua significans. In ecclesiastica quoque legimus. Si spiritus potestate habet
tis ascenderit super cor tuum: locum tuum ne dimiseris. Ex quo liquido apparet: si dederimus ascendenti locum:
nos peccasse qui dederimus: & ascendentem muros hoste non precipite turbauerimus. Quod autem iprecaris
fratribus: hoc est criminatoribus tuis: aeternos ignes cum diabolo: non tam fratres mihi uideris premere: quam dia-
bolum subleuare: cum eisdem: quibus homines christiani ignibus puniendus sit. Ignem autem aeternos: quos intelli-
re solet Origenes: puto quod te non fugiant: conscientiam uidelicet peccatorum: & penitentiam: interna cordis urentem.
De qua & Esaias loquitur. Vermis eorum non morietur: & ignis eorum non extinguetur. Et ad Babylonem scriptum est.
habes carbonem ignis: sedebis super eos. Hi erunt tibi in adiutorio. Et in psalmo penitens audiatur: quod detur tibi: aut
quid apponatur tibi ad linguam dolosam. Sagittae potentis acutae cum carbonibus desolatoriis: ut linguam dolosam
sagittae preceptorum dei: de quibus in alio loco propheta dicit: uersatus in miseria: dum confingitur spina: uulne-
rent atque confodiant: & peccatorum in ea solitudinem faciant. Illud quoque testimonium in quo dominus loquitur. Ignem
ueni mittere super terram: & quem uolo semper ut ardeat: sic interpretatur: Omnes cupio agere penitentiam: & ex quo
re spiritu sancto uitia atque peccata. Ipse enim sum de quo scribitur: deus ignis consumens. Non ergo grande est
de diabolo dicere: quod & hominibus preparatum est. Magis debueras (ut suspicionem salutis diabolicam declinares) di-
cere perditio factus es: & non eris in aeternum. Et ex persona domini loquentis ad Iob de diabolo Ecce spes eius fru-
strabitur eum: & uidentibus cunctis precipitabit. Non quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim resistere potest
uultui meo? Quis autem dedit mihi ut reddam ei? Omnia quae sub caelo sunt: mea sunt. Non parca ei: & uerbis pe-
tentibus: & ad deprecandum compositis. Verum haec possunt quasi simplicis hominis excusari. Et cum eruditos non sub-
terfugiat: apud indoctos praefere innocentiae similitudinem: quod sequitur de animarum statu excusari omnino non
potest. Dicit enim audio & de anima questionem esse commotam. de qua re utrum recipi debeat quoniam aut abiici:
uos probate. Si autem & de me quid sentiam quaeritur: fateor me de hac quaestione apud quam plurimos tractatorum diuersa le-
gisse: legi quosdam dicentes: quod pariter cum corpore per humani corporis traducere etiam animam diffundant: & haec quibus
poterant assertionibus confirmabant: quod puto inter Latinos Tertullianum sensisse: uel Lactantium: fortassis & non
nullos alios. Alii asserunt: quod formati in utero corporibus: deus quotidie faciat animas: & infundat. Alii factas iam
olim id est tunc cum omnia creauit deus ex nihilo: nunc eas iudicio suo nasci dispenset in corpore. Hoc sentit & Ori-
genes: & nonnulli alii Graecorum. Ego uero cum haec singula legerim: deo teste dico quia usque ad praesens certi & defini-
ti aliquid de hac questione non teneo: sed deo relinquo scire quid sit in uero: & si cui ipse reuelare dignabitur. Ego
tamen haec singula & legisse me non nego: & adhuc ignorare confiteor: praeter hoc quod manifeste tradit ecclesia
deum esse & animarum & corporum conditorum. Ante quam de sensibus disputet: Theophrasti uerba mirabor. Audio inquit
de anima questionem commotam esse: de qua re utrum recipi debeat quoniam aut abiici: uos probate. Si quaestiones
de animae statu in urbe commotae sunt quae est ista quaestio uel quaerela: Quae utrum recipi debeat: episcoporum iudi-
cio derelinquit: nisi forte quaestio & quaerela id ipsum significare putat. Et in Capri comenariis huiusmodi figu-
ra repperit. Deinde ponit: legi quosdam dicentes: quod pariter cum corpore per humani seminis traducere etiam animam dif-
& tempore perturbatio: Legi dicentes quibus poterant assertionibus confirmabant: & in consequentibus alii asserunt
quod formati in utero corporibus: deus quotidie faciat nouas animas: & infundat. Alii factas iam olim: id est tunc cum omnia
deus creauit ex nihilo: nunc eas iudicio suo nasci dispenset in corpore. Ita putide & confuse loquitur: ut plus ego i-
reprehendendo laborerem: quam ille in scribendo. Ad extremum posuit: ego uero cum haec singula legerim: & adhuc pen-
dente sententia quasi nouum aliquid protulisset adiecit: ego tamen haec singula & legisse me non nego: & adhuc
ignorare confiteor. Omniferae animarum quae tantis uitiorum lanceis uulnerant: non eas puto iuxta Origenis erro-
re tantum laborasse: cum de caelo in terris ruerent: & crassis corporibus uestirent: ut nunc & uerbis & sententiis hinc
de collis: ut praetermittam quod de humani seminis traduce diffundi anima dicitur. Scio iter christia-
nos uerborum non solere uitia reprehendi: sed ex paucis ostendere uolui cuius temeritatis sit: docere quod nescias:
scribere quod ignores ut simile prudentiam & in sensibus requiramus. Mittit epistolam id est robustissimum baculum
quo romanae urbis amentur episcopus: & in ipsa quaestione pro qua canes latrant: dicit se nescire: quod quaeritur si
ignorat: pro quo sibi calumnia commouet: quid necesse est apologiam mittere: quae non habet defensionem sui: sed igno-
rantiae confessionem: Hoc est suspitiones hominum non sopire: sed serere. Tres super animarum statu ponit sententias: & i fine
concludens singula inquit me legisse non nego: & adhuc ignorare confiteor. Arcefila autem Carneade putes: qui omnia iter
te pronuntiat: licet & illos super cautione. Illi enim omnium philosophorum inuidiam non ferentes: quod uita e uita tollerent: ue-
rissima repperunt: ut ignorantiam reprobabili assertionem temperaret: iste se dicit incertum: & e tribus omnino nescire quod
uerum sit. Si hoc erat responsurus: quae eius ratio impulit: ut tantum pontificem inscientiae suae teste faceret: Nimis haec illa
est lassitudo: quod xxx. annorum itinere confectus Romam uenire non potuit. Quanta & alia nescimus: & tamen imperitia
nostrae testes non quaerimus: De patre: filio: & spiritu sancto: de natiuitate domini Saluatoris super qua Esaias clami-
tat: generationem eius quaenarrabit: Audacter loquitur & mysterium omnibus retro saeculis ignoratum scientiae suae uendi-
cat. Et hoc solum ignorat: quod ignoratum cunctis scandalum facit. Scit quomodo deum uirgo generarit: & nescit quomodo ip-
se sit natus. Animarum & corporum conditorum fateor dominum. Siue animae ante corpora fuerint: siue cum corporum nascentur exor-
diis: siue iam formati in utero: figuratisque corporibus imittantur. In omnibus nouimus auctorem dominum. Nec de hoc
nunc quaestio est: utrum deus: an alius eas fecerit. Sed e tribus quas posuit: quae sit illarum sententia uera nescisse se di-
cit. Vide ne statim tibi obiciatur: iccirco te trium ignorantiam confiteri: ne unum damnare cogaris: & Tertul-
liano & Lactantio ideo parceret: ne Origenem cum illis iugules. Quantum memoria suggerit: nisi tamen fallor
nescio

Ignes aeterni qui
penitentia

Errores de anima

Inspiratus

Capitulum con...

Infelices

Arcefilas comitatus
Carneades

Arcefilas inquit...

Hieronymi contra Iovinianum

nescio me legisse Lactantium ex traduce factam animam dicere. Caeterum qui legisse te scribis: dic in quo libro legis: ne ut me dormientem: sic illum mortuum caluniatum esse uidearis. Sed in hoc contabundus incedis & cautus. Dicis enim puto inter Latinos Tertullianum sensisse uel Lactantium fortasse & alios nonnullos. Non solum de animarum statu dubitas: sed de auctorum sententiis putas. Et tamen aliquid interest: de animabus autem apte nescis: & in scientiam confiteris. De auctoribus sic nosse te dicis: ut putes potius quam praesumas. In solo Origene non ambigis. Dicis quippe hoc sentit Origenes. Interrogabam te: bene sentit: an male? Nescio inquis. Quid me igitur multis tabellariis & creberrimis nunciis docere conaris: ut sciam quid nesciam? Et ne forte non credam imperitiae tuae & arbitrer te callide reticere quod nosti: iuras deo teste: quod usque ad praesens certi & definiti aliquid de hac questione non teneas: & deo relinquis scire quid sit in uero: & sicui ipse reuelare dignabitur. Per tanta saecula tibi uidetur nullus fuisse: cui de hac questione dominus reuelaret? Non patriarcha: non propheta: non apostolus: non martyr? Ne tibi quidem quando in carceribus & exiliis morabar: huiusmodi sacramenta patuerunt. Dominus in euangelio. Pater inquit reuelauit nomen tuum hominibus. Qui patrem reuelauit: de animarum statu docuit. Et miraris si contra te fratrum scandala concitent: cum id nescire te iures: quod Christi ecclesia se nosse fateatur? Expolita fide sua: immo inscientiae confessione transit ad aliud: & excusare se nititur: cur libros periarcon in latinum uerterit. Et hoc scribit ad uerbum sane: quia audio etiam inde esse disputatum: quod quaedam Origene rogatus a fratribus de graeco in latinum transtulit: puto quod omnes intelligant: hoc pro solo liuore culpae. Si enim aliquid est quod displiceat in auctore: quod re id ad interpretem detorqueatur? Sicut in graecis habetur: rogatus sum: ut latinis ostenderem. Graecis sensibus uerba dedi latina tantummodo. Siue ergo in illis sensibus laus inest aliqua: non est mea: siue culpa: similiter non est mea. Audio inquit etiam inde esse disputatum: quod prudenter accusationem suam disputationem uocat: quod quaedam Origene rogatus a fratribus: de graeco in latinum transtulit. Quae sunt illa quaedam? Nomen non habet. Taces. Libelli accusator loquuntur: puto ait: quod omnes intelligant hoc pro solo liuore culpae: pro quo liuore? Num inuidet eloquentiae tuae? Aut fecisti: quod nullus hominum unquam facere potuit? Ecce & ego Origene multa transtuli. Et praeter te nemo nec uidet: nec caluniat. Si enim inquit aliquid est quod displiceat in auctore: quare id ad interpretem detorqueat? Sicut in graecis habetur: rogatus sum: ut latinis ostenderem: graecis sensibus uerba dedi latina tantummodo. Siue ergo in illis sensibus laus inest aliqua: non est mea: siue culpa: similiter non est mea. Et miraris si de his male sentiant te homines //

si quis blasphemias dicit: Si est aliquid quod displiceat in auctore: oibus quae in illis libris dicta sunt: displicent. Et tu solus dubitas: & queris cur ad interpretem detorqueat: quod in translationis tuae praefatione laudasti. Rogatus ut quomodo habebatur in graeco: in latinum uerteres. Utinam fecisset quod rogatum te esse simulas: nulli nunc inuidiae subiaceres: si tu translatione seruasset fide: mihi necessitas non fuisset: interpretationem falsam uel interpretatione subuertere. Nouit conscientia tua quae addideris: quae subtraxeris: quae in utraque parte: ut tibi uisum fuerit: imutaris. Et post haec audes dicere: quod & bona & mala: non tibi: sed auctori debeant imputari: Et opprobrius inuidia: adhuc uerba moderaris? Et quasi super aristas pendenti incedens gradu loqueris? Siue in illis sensibus laus est: siue culpa: defendere non audes: & tamen damnare non uis. Elige e duobus quod uis optio tibi data: si bona est interpretatio tua: lauda. Si mala: condema: uerum excusat se: & subnectit aliam stropham. Dicit enim qui nimo etiam aliud adieci sicut in praefatione uicula mea designaui: ut in quantum possibile aliquanta deciderem: illa tamen quae mihi ad suspicionem ueniebant: quod non ab ipso Origene ita dicta: sed ab aliis uiderentur esse inserta propter hoc: quod de eisdem rebus in aliis auctoris eiusdem locis catholice dictum legeram. Mira eloquentia: & attico flore uariata: quinimo etiam & quae mihi ad suspicionem ueniebant: ausum illum esse haec romana uerborum portenta transmittere. Copeditam putas linguam eius & inextricabilibus nodis ligatam uix in humanum sonum erumpere. Sed ad causam redeam. Quis tibi dedit hanc licentiam: ut multa de interpretatione decideres? Rogatus eras: ut graeca in latinum uerteres: non ut emendares: ut alterius dicta proferes: non ut tua cederes: non fecisse te: quod rogatus es: recidendo plurima confiteris. Atque utinam precidisset mala: & non in rationem malorum tua multa posuisses. E quibus unum proferam: ut ex hoc cognoscantur & caetera. In primo libro periarcon: ubi Origene lingua sacre ga blasphemauit: quod filius patrem non uideat: tu etiam causas reddis: per uas ex persona eius qui scripsit: & Didymum interpretaris.

In quo ille casu labore conatur alienum errorem defendere. quod Origene bene dixerit quidem. Sed nos simplices homines & cicures nec illius sapientiam: nec tuam qui interpretatus es: intelligere possumus. Praefatio tua quam nominas: & in qua me miris ornas laudibus: te reum pessimae translationis facit. Dicis enim quod de graeco multa decideris: licet taceas quod addideris. Quae decidisti mala erant: an bona? Neque enim bona: sed mala. Quae reseruasti bona: an mala? Vtique bona. Neque enim mala transferre poteras. Ergo mala amputasti: & reliquisti bona: nulli dubium est. Probatur autem: quod translata sunt pene omnia mala. Quicquid igitur malum in translatione monstrauero: tibi imputabit: qui illud pro bono transtulisti. Aliud est: si iniquus censor eiusdem criminis reus: alios de senatu pellis: alios in curia retines. Sed dicis: omnia mutare non poteram: sed ea tantum: quae addita ab haereticis aestimabam. Ergo quae reliqui eius sunt: quae interpretaberis. Si eius sunt: quae interpretatus es: responde utrum bona an mala sint. Mala transferre non poteras. Semel enim quae ab haereticis addita fuerant: amputasti: nisi forte haereticorum amputare debueris: & Origene errores in latinum integros uertere. Dic ergo: quare Origene mala in latinum uerteris: ut auctorem mali proderes: an tu laudares? Si prodidis: in praefatione cur laudas? Restat: ut quasi bona protuleris: sed haec omnia probantur mala. Igitur unius & auctor & interpretis rei criminis erunt: & implebit illa sententia: Videbas furem: & currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas. Non est necesse rem planam argumentatione dubiam facere: quod sequitur respondeat: unde illi sit orta suspitio haec ab haereticis addita. Quia inquit de iisdem rebus in aliis locis eiusdem aucto-

te homines //

cicures.

Origenis errores.

ris catholice dictū legerā. Videamus quod primū est: ut ordine uenerit ad secundū. Probo ego inter multa Ori-
genis mala: hæc maxime hæretica: Dei filiū creaturā: spiritum sanctū ministrū: mūdos innumerabilē æternis si-
bi sæculis succedētes: angelos uersos i animas hoīum: aiām Saluatoris fuisse ante q̄ nasceretur ex Maria: & hæc
esse quæ cū iforma dei esset: non rapinam arbitrata: æqualē se esse deo: sed se exinanuit formam serui accipiēs. *est*
Resurrectionē nostrorū corporū: sic futurā: ut eadem membra nō habeāt: quia cessantibus membrorū officiis su-
perfluo mēbra reddātur. Ipsaq; corpora tenuia & spiritalia paulatim euanescere: & in aerē tenuē atq; in nihilū
dissipari. In restitutione omniū quādo indulgētia principalis uenerit: cherubin & seraphin: thronos: principatus:
dominationes: uirtutes: potestates: archāgelos: diabolū: dæmones: animas oīum hominū: tā christianorū q̄ iu-
deorum gētiliū: unius cōditionis & mēsuræ fore: Cūq; ad formam & librā æquitatis puenerint: & rationabiles
creaturas oīum corporū: fæce deposita: nouus de mūdi exilio populi reuertētis mōstrauerit exercitus: tūc rursus
ex alio principio fieri mūdum aliū & alia corpora: quibus labētes de cælo aiā uestiātur: ut uerendum nobis sit
ne qui nunc uiri sumus: postea nascamur i scēmas: & quæ hodie uirgo: postea prostibulū sit. Hæc i Origenis
libris ego hæretica doceo: tu ostende: in quo eius opere his cōtraria legeris. Nolo dicas: quæ de eisdē rebus i aliis
locis eiusdē auctoris catholice dicta legerā: nec me mittas ad sex milia eius libros: quos legisse beatū papam Epi-
phanium criminari. Sed ipsa loca nomina: nec hoc mihi sufficiat: nisi eadē dicta ad uerbū protuleris. Non est
fatuus Origenes: & ego noui: contraria sibi loqui non potest. Igitur ex hac supputatione illa sentētia nascit: non
hæreticorū esse quæ amputasti: sed Origenis: cuius ideo mala iterpretatus es: quia putasti bona: & tibi tā bona q̄
mala illius amputanda: cuius scripta in prologo cōprobasti. Sequitur i eadē apologia Origenis: ego neq; defen-
sor sū: nec assertor: nec primus iterpres. Alii ante me hoc idē opus fecerant: feci & ego rogatus a fratribus: si iube-
tur ne fratru iussio obseruari solet in posterū: si culpant qui ante iussione fecerūt: culpa a primis incipiat. Tandē
euomuit quod uolebat: & omnis animi tumor i nostræ accusatiōis erupit iuidiam. Vbi iterpretatur libros peri-
archō me sequi se dicit: ubi accusat: cur hoc fecerit meū ponit exemplū: & securus piclitans sine me uiuere non
potest. Audiatur igitur quod nescire se simulat. Nemo tibi obiicit: quare Origenē iterpretatus es: Alioquin Hila-
rius & Ambrosius hoc crimine tenebuntur. Sed quia iterpretatus hæretica præfationis tuæ laude firmasti: ego
ipse quē in crimē uocas ideo. lxx. homelias eius trāstuli: & nōnulla de tomis: ut & mala i bonorū iterpretatione
subtraherē: & apte in libris periarchon ad coarguendā trāflationē tuā: quid lector uitaret ostēderem. Vis Ori-
genē in latinū uertere: Habes multas homelias eius & tomos: in quibus moralis tractat locus: & scripturæ pā-
duntur obscura: hæc interpretare: hæc rogātibus tribue: quid primus labor tuus icipit ab ifamia: Cur translatu-
rus hæretica i defensionē eorū præmittis quasi martyris librū: Et id romanis auribus ingeris: quod translatum
totus orbis expauit: Aut certe si ideo iterpretaris: ut eū hæreticū arguas: nihil de græco mutes. Et hoc ipsū pre-
fatione testare: quod prudētissime papa Anastasius in epistola: quā cōtra te scribit ad episcopum Ioānem: suo ser-
mone complexus est: me liberās qui id feci: & te arguēs qui facere noluisti. Ac ne forsitan hoc quoq; nezes: subie-
ci exemplū eius: ut si non uis audire fratrem monētem: audias episcopū calūniātem: dicit te non esse defensorem:
nec assertorē Origenis: iam nūc tibi proferā librū tuū de quo ifamosa illa præfatiuncula præclari operis tui his
uerbis loqueris. Cuius diuersitatis causam: plenius tibi i apologetico: quē Pamphilus in libris suis scripsit: edidi-
mus: breuissimo libello superaddito: i quo euidētibus (ut arbitror) probamētis deprauatos esse in q̄ plurimis ab
hæreticis & maliuolis libros eius ostēdimus. Et præcipue istos quos nunc exigis ut interpreter idest periarchō.
Nō tibi suffecerat Eusebii: uel certe: ut tu uis Pamphili pro Origene defensio: nisi quod ab illis minus dictū pu-
tabas: tu quasi sapientior & doctior adderes: Longū est: si uelim totū librū tuum huic operi inferere: & propo-
tis capitulis ad singula respondere: quid in his uitioꝝ sermo habeat: quid emēdatioꝝ assertio: quid iconsequēs
textus ipse uerborum. Vnde lacinosæ disputationis fastidia fugiēs: & in arētū uerba cōpingēs: tātum uerbis
respondebo. Statim de portu egrediēs nauem impetit. Referēs enim de apologia Pamphili martyris: quā nos
Eusebii Arrianorū principis probauimus: de qua dixerat: pro ut potuimus: uel res poposcit latino sermone diges-
simus intulit: illud est quod desiderioꝝ uir Machari te admonitū uolo: ut scias hanc quidem fidei regulam: quā
de libris eius supra exposuimus esse talem quæ & amplectenda & tenēda sit. In omnibus enim his catholicum
inesse sensum euidenter probatur: quis Eusebii libro multa subtraxerit: & in bonam partem de filio & spiritu sã
cto uisus sit commutare: tamen multa in illo scandala reperiuntur: & apertissime blasphemix quæ iste sua negat
non poterit catholica esse pronuncians. Dicit Eusebius: immo ut tu uis: Pamphilus in isto uolumine filii & pa-
tris: ministrum spiritum sanctum: non de eadem patris filiiq; substantia: animas hominum lapsas esse de cælo:
& in hoc quod sumus de angelis commutatis in restitutione omnium æquales: & angelos & dæmones & homi-
nes fore: & multa alia tam impia & nefaria: quæ etiam replicare sit criminis. Quid faciet assertor criminis & in-
terpres Pamphili: Si in his quæ emendauit tanta blasphemia est: in illis quæ ab hæreticis falsata contingit q̄ta sa-
crilegia continentur: Cuius opinionis causam hanc suspicatur: q̄ uir neq; stultus: neq; insanus dicere sibi repu-
gnantia non potuerit. Et ne forsitam putarem: diuersis cum uaria scripsisse temporibus: & pro ætatibus edi-
disse contraria addidit: quid facimus: q̄ interdum in eisdem locis: atq; (ut ita dixerim) in consequenti pene capi-
te: sententia contrarii sensus inuenientur inserta: Nunquid in eodem opere eiusdem libri: & interdum (ut dixi-
mus) statim in consequenti capitulo oblitus sui esse potuit. Verbi gratia ut qui superius dixerat: nusquam in
ueniri in omni scriptura: ubi spiritus sanctus: factus uel creatus esse diceretur: continuo subiiceret: inter cæ-
teras creaturas factum esse spiritum sanctum: Aut iterum: qui patrem & filium unius substantiæ: quod
græce οὐδοὺς ἰοῦ dicitur designauit: in consequentibus statim capitulis alterius esse substantiæ & creatum
poterat

Origenis sex. m. libros

Eusebii phanias

poterat dicere eū: quē paulo ante de ipsa creatura dei p̄ris p̄nunciauerat natū. Hæc ipsius uerba sūt: negare nō
 p̄t. Nolo dicas uerbi causa: ut qui superius dixerat: sed ipsū librū noia: ubi prius bene dixerat: & postea male:
 ubi sp̄m factū & filiū de dei p̄ris scribens esse substātia: statim in consequentibus asseruerit creaturas: nescis ne me
 Origenis h̄re oia: Legisse q̄ plurima: Ad populum phaleras: ego te intus & incute noui: uir doctissimus Eusebi
 us: doctissimū dixi nō catholicū: ne more solito mihi & in hoc calūniā struas: per sex uolumina nihil aliud agit
 nisi ut Origenē suæ ostēdat fidei: id est Arrianæ p̄fidia. Et multa ponit exēpla. Et hoc constāter probat. Tibi er
 go in quo sōnio Alexandrini carceris reuelatū est: ut quæ ille uera profiteat: falsata cōfingas. Sed forsitan hic ut
 Arrianus: ab hæreticis addita: in occasione sui traxit erroris: ne solus male sēsisse cōtra ecclesiā putaret. Quid
 respōdebis pro Didymo: qui certe in trinitate catholicus est. Cuius etiā nos de sp̄ sancto librū in latinā linguā
 uertimus. Certe hic in iis: quæ ab hæreticis in Origenis opibus addita sūt: consentire nō potuit: & in ipsis peri
 archon quos tu interpretatus es libris: breues dictauit cōmētariolos quibus nō negaret ab Origene scripta quæ
 scripta sūt. Sed nos simplices hoies: nō posse itelligere: quæ dicunt: & quo sensu in bonā partē accipi debeant
 psuadere conat. Hoc duntaxat de filio & sp̄ sancto. Ceteræ in aliis dogmatibus & Eusebius & Didymus aper
 tissimū Origenis secta cōcedunt: & quod oēs ecclesiæ reprobant: catholice dictū esse defendūt. Videamus tamē
 q̄bus argumētis p̄bare nitit Origenis ab hæreticis scripta uitiata. Clamens inq̄t apostolorū discipulus: q̄ roma
 næ ecclesiæ post apostolos episcopus & martyr fuit: libros edidit: q̄ appellat id est recognitio. In
 quibus cū ex p̄sona Petri apostoli doctrina quasi uere apostolica in q̄ plurimis exponat: in aliquibus ita Euno
 mii dogma inserit: ut nihil aliud q̄ ipse Eunomius disputare credat: filiū dei creatū de nullis extantibus asseue
 rans. Et post alia quæ plixum est scribere: quid q̄so ait de his sentiendum est: q̄ apostolicus uir hæretica scripse
 rit: An id potius credendum: q̄ pueri hoies sub uiroꝝ sanctoꝝ assertionē dogmatū suoꝝ nomine tanq̄ facilius
 credendam interseruerint ea: quæ illi nec scripsisse credendi sūt. Clamentem quoq̄ alexandrinæ ecclesiæ pre
 sbyterū uirū catholicum scribit in libris suis interdum dei filium dicere creatum: & Dionysium alexandrinæ ur
 bis episcopum uirū eruditissimum contra Sabellium quatuor uoluminibus disputantem in Arrianum dogma
 delabi. Et sub his exemplis illud agit: ut non ecclesiasticos & catholicos uiros male sensisse: sed ab hæreticis eorū
 scripta corrupta esse testet. Et concludat ad extremū dicens: de Origene quoq̄: in quo similiter ut i his quos su
 pra diximus: quædam diuersitas inuenit: istud nos sufficiat sentire: quod de præiudicatis iam catholicis sentit
 uel intelligit uiris: ne simili causæ non dissimilis non sufficiat excusatio. Sed quid contendit: ut quicquid in li
 bris oium reperit: ab aliis corruptum sit: Id si ita est: nihil eorū erit: quoq̄ fert noibus. Se his deputabit: a qui
 bus dicit esse uitiatum. Quamq̄ & illoꝝ nō erit: quoq̄ incerta sūt noia: atq̄ ita fiet: ut tibi oia oium sint: nihil a
 lienum sit. Hac defensionis p̄urbatione nec Martion nec Manichæus nec Arrius nec Eunomius accusari pote
 runt: quia quicquid nos ab his impie dictum obiecerimus discipuli respondebunt: nō a magistris suis ita dictū:
 sed ab inimicis esse uiolatum. Hoc genere & iste ipse tuus liber tuus nō erit: sed forsitan meus. Et meus liber: quo
 tibi accusatus respondeo: si in illo aliquid reprehenderis: non erit meus: sed tuus: a quo reprehendit. Et dum oia
 ad hæreticos refert: quid ecclesiasticis tribues: quibus proprium nihil relinquis. Et quō inquires in libris eorū u
 tiola nōnulla sūt. Si me causas uitioꝝ nescire respondero: nō statim illos hæreticos iudicabo: Fieri. n. p̄t ut uel
 simpliciter errauerint: uel alio sensu scripserint: uel a librariis imperitis eorū paulatim scripta corrupta sint. Vel
 certe ante q̄ in Alexandria quasi dæmonium meridianū Arrius nesceretur: inocenter quædā & minus caute lo
 cuti sūt: & quæ nō possint p̄uersoꝝ hoium calūniā declinare. Obiiciunt Origeni crimina: & tu nō illum defē
 dis: sed alios accusas: ne crimen renuis: sed criminosoꝝ turbā requiris. Si tibi diceret quos habet origenes in hæ
 resi socios: ratione ista proferres: Nunc a te querit: hæc quæ in Origenis libris scripta reperiunt: bona sint an
 mala: Taces & pro his alia loqueris. Clamens hoc ait: Dionysius in isto errore reprehendit. Anastasius episco
 pus sic Dionysii defedit errorem: Apostolorū scripta similiter deprauata sūt. Quō & nūc ab aliis tibi hæreseos
 crimen impingit: & tu pro te taces: & pro me confiteris. Ego neminem accuso: pro me tantum respondisse con
 tentus. Non sum quod arguis: si tu es: quod accusaris: ipse uideris: nec absolutio mea me: nec reatus te: aut inno
 centem aut obnoxium criminis approbabunt. Præmissa falsatione ab hæreticis apostolorū: & utriusq̄ Clamen
 tis atq̄ Dionysii uenit ad Origenem: & his uerbis loquitur: ipsius hic conquerentis: & deplorantis scriptis ac uo
 cibus probauimus. Quid enim adhuc ipse in carne uiuens: sentiens: uidentq̄ perpeffus sit: de libroꝝ suoꝝ uel
 sermonū corruptionibus: uel adulterinis editionibus ex ipsius epistola: quam scribit ad quosdam caros suos ale
 xandriam euidēter docetur: statimq̄ exemplum subiungit epistola. Et qui falsitatem scripturarū Origenis hæ
 reticis i putat: ipse incipit a falsitate: non ita interpretatus ut habetur in græco. Nec id latinis insinuans quod ip
 se in suis libris profitetur: cum illa epistola tota Demetrium alexandrinæ urbis pontificem laceret: & in totius or
 bis episcopos & clericos inuehatur: & frustra ab ecclesiis excōmunicatum esse se dicat: nec uelle in maledictis
 referre uicē: ne scilicet maledicus uideatur esse homo: qui in tantum cautus sit ad maledicendum: ut ne diabolo
 quidem audeat maledicere. Vnde & Candido Valentiniani dogmatis sectatori calumniandi occasionem de
 derit: q̄ diabolum saluandæ dixerit esse naturæ. Hic dissimulato argumento epistola fingit pro Origene q̄ ille
 non loquitur. Vnde epistola ipsius partem paululum ex superioribus transtulit: & his iunxit: quæ ab ipso coma
 tice doloseq̄ translata sūt. ut quo consilio superiora tacuerit lector agnoscat. Cōtra sacerdotes ergo ecclesiæ ge
 neraliter disputans: a quibus indignus cōmunionē eorū fuerat iudicatus: hæc intulit. Quid necesse est de pro
 phetarū sermonibus dicere: quibus sapissime pastoribus: & maioribus natu: & sacerdotibus ac principibus po
 puli communiuntur: & arguunt eos. Quæ abiq̄ nobis de sanctis scripturis eligere potestis: & liquido peruide.

Ad populum phaleras (11)

apertissime in

Comatice doloseq̄.

re: q̄ forſitan hoc tempus ſit: de quo dicitur. nolite credere amicis: nec ſperetis in principibus: Et nunc impleat
uaticinium: duces populi mei me nescierunt: filii ſtulti ſunt: & non ſunt ſapientes: ſapientes ſunt ut faciant ma-
la. bene aut̄ facere nesciunt: quor̄ magis miſereri q̄ eos odiſſe debemus: & orare pro illis q̄ eis maledicere. Ad be-
nedicendum enim & non ad maledicendum creati ſumus. Vnde & Michael cum aduerſus diabolum diſputa-
ret de Moyſi corpore: ne tanto quidem malo auſus eſt iudicium inferre blaſſem̄. ſed dixit: increpet tibi domi-
nus. Cui quid ſimile etiam in Zacharia legimus. Increpet tibi dominus diabole: & increpet dominus in te qui
elegit Hieruſalem: Itaq; & nos cupimus increpari a domino eos qui nolunt cum humilitate a proximis increpa-
ri. Dicente aut̄ Michaele: increpet tibi dominus diabole: & Zacharia ſimiliter: utq; increpet: an non increpet de-
us diabolum ipſe uiderit. Et ſi increpat: quō increpet ipſe cognoſcat. Et poſtea multa quæ prolixum eſt ſcribere
addit. Nos hoc ſentimus q̄ eiciant̄ de regno celoꝝ: nō quia grādia peccauerūt. Verbi grā fornicatores & adul-
teri & maſculoꝝ concubitoꝝ & fures: ſed & qui minora dereliquerunt ex eo qđ ſcriptum eſt: neq; ebrioſi: neq;
maledici regnum dei poſſidebunt: & t̄ in bonitate q̄ in ſeueritate dei eſſe meſuram. Vnde cuncta nitimur agē-
re conſilio: in uini quoq; potu & in moderatione ſermonis: ut nulli audeamus maledicere. ergo cum propter dei
timorem caueamus in quēpiam maledicta conferre recordantes illius dicti non fuit auſus iudicium iſerre blaſ-
ſem̄: quod dicitur de Michaele cōtra diabolum. Et in alio loco: dominatiōes quidem reprobant: glorias autē
blaſſemant quidam eorum: qui libenter contentiones reperiunt. aſcribunt nobis & noſtræ doctrinæ blaſſem̄
ſuper quam ipſi uiderint quomodo illud audiant: neq; ebrioſi: neq; maledici regnum dei poſſidebunt: licet pa-
trem malitiæ & perditionis eoꝝ qui de regno dei eiciant̄ dicant poſſe ſaluari: q̄ ne quidem mente quis captus
dicere pōt. Cætera quidem ex eadem epiſtola tranſtulit pro hoc ſine in uerboꝝ Origenis interpretati ſumus. quod
ergo cum propter timorem dei caueamus in quēpiam maledicta conferre: & reliqua: iſte fraudulenter amputa-
tis ſuperioribus: ex quibus inferiora dependent: ſic cœpit traſſerre epiſtolam: quaſi hoc ſeſu ſuperius eſſet exor-
dium: & ait. Quidam enim qui libenter habent criminari proximis ſuis: aſcribunt nobis & doctrinæ nſæ cri-
men blaſſem̄ quod a nobis nuſq; audierunt. de quo ipſi uiderint uolentes obſeruare mādatum illud quod di-
cit: quia maledici regnum dei non poſſidebunt: dicentes aſſerere me patrem malitiæ & perditionis eoꝝ: qui de
regno dei eiciuntur: id eſt diabolum eſſe ſaluandum. q̄ ne aliquis quidem mente motus & manifeſte inſaniens
dicere poteſt. Conferte Origenis uerba quæ ſupra ad uerbum tranſtuli: his quæ ab iſto non uerſa ſunt: ſed euer-
ſa: & quantam inter ſe non ſolum uerboꝝ ſed & ſenſuum habeant diſſonantiā perſpiciētis. Obſecro ne mole-
ſtia ſit uobis prolixior interpretatio. Idcirco omnia enim uertimus: ut quo conſilio ſuperiora tacuerat: probare
mus. Habetur dialogus apud græcos Origenis: & Candidi Valentinianæ hæreſeos deſenſoris: in quo duos an-
dabatas digladiantes ſpectaſſe me fateor. Dicit Candidus filium de patris eſſe ſubſtantia. Errans: q̄ cum

Andabatas
id eſt prolationem aſſerit. E regiōe Origenes iuxta Arrium: & Eunomium repugnat cum uel
prolatum eſſe: uel natum: ne deus pater diuidatur in partes. Sed dicit ſublimē & excellētiffimam creaturam uo-
luntate extitiſſe patris: ſicut & cæteras creaturas. Rurſus ad ſecundam ueniunt quæſtionem. Aſſerit Candidus
diabolum peſſimæ eſſe naturæ: & quæ ſaluari nunq̄ poteſt. Contra hoc recte Origenes reſpondit non cum peri-
turæ eſſe ſubſtantia: ſed uoluntate propria & corruiffē & poſſe ſaluari. Hic candidus uertit in calūniā: quaſi
Origenes dixerit diaboli naturam eſſe ſaluandam: qđ ille falſo obiectum hic reſutat. Et intelligimus in hoc t̄-
tum dialogo ab Origene argui hæreticam falſitatem: & non in cæteris libris: de quibus nunq̄ q̄ſtio fuit: alioquin
oīa quæ hæretica ſunt non erunt Origenis: ſed hæreticoꝝ. Oēs aut̄ propemodum illius Tomi his erroribus ple-
niſ ſunt. Nihil Origenis erit ſed eoꝝ quor̄ ignoramus uocabula. Non enim ſufficit græcos & antiquos calumnia-
ri de quibus pro uetuftate tempoꝝ & longinquitate regionum habet licentiā quicquid uoluerit mentiendi. Ve-
nit ad latinis: & primum ponit Hilariū conſeſſorem: q̄ poſt arminenſem ſynodum liber illius falſatus ab hæ-
reticis ſit. Et ob hæc hanc cauſam cum in cōcilio epiſcopoꝝ ei q̄ſtio moueret: proferri librum de domo ſua iul-
ſit: qui nesciente ſe in ſcriniis ſuis hæreticus tenebatur. Cūq; prolatus fuiſſet. & ab oībus hæreticus iudicatus: au-
ctor libri excoīatus de concilii cōuentione diſceſſerit: & tantæ auctoritatis ſe putat: ut familiaris meus narrat do-
minus: ut nemo ei contra conſeſſorem iſta ſimulant: audeat contradicere. Reſponde q̄ſo: Synodus a qua Hila-
rius excoīatus eſt: in qua urbe fuit: Dic epiſcopoꝝ uocabula: profer ſnias ſubſcriptionum uel diuerſitatem uel
conſonantiā. Doce qui eo anno conſules fuerint: quis imperator hanc ſynodum iuſſerit cōgregari. Gallia ne
tantum epiſcopi fuerint: an & Italia & Hispania certe: quam ob cauſam ſynodus congregata ſit. Nihil hor̄ no-
minas: ſed uiḡ eloquentiſſimum & contra arrianos latini ſermonis tubam: ut origenem deſenderes: excoīatum
a ſynodo criminariſ: ſed conſeſſoris calūnia utcuq; toleranda eſt: Tranſit ad inſlytum martyrem Cyprianum
& dicit Tertulliani librum cui titulus eſt de trinitate: ſub nomine eius Conſtantinopoli a macedonianæ partis
hæreticis lectitari. In quo crimine mentitur. Nam nec Tertulliani liber eſt: nec Cypriani dicitur: ſed Nouatia-
ni: cuius & ſcribit̄ titulo: & auctoris eloquiū ſtili proprietate demōſtrat. Et ſuperfluū puto aſertas ineptias cō-
futare: cum mihi mea ingeratur fabella: a ſynodo uidelicet: & ſub nomine eiſdem amici Damasi romana ur-
bis epiſcopi ego petar: cui ille eccleſiaſticas epiſtolas dictandas tradidit: & appollinariꝝ uerſutiæ deſcribant: reduci
q̄ Athanaſii librum ubi dominicus homo ſcriptus eſt: ad legendum acceptum: ita corruperit: ut in litura id qđ
raſerunt: rurſus ſcriberent. ut ſcilicet non ab illis falſatum: ſed a me additum putaretur. Quæſo te amice chari-
ſſime: ut in eccleſiaſticis tractatibus: ubi de ueritate dogmatum quæritur: & de ſalute animarum noſtrarum ma-
iorum flagitatur auctoritas: huiuſcemodi deliramenta dimittas: & prandioꝝ cœnarumq; fabulas pro argumē-
to non teneas ueritatis. Fieri enim poteſt: ut etiam ſi a me uerum audiſti: alius qui huius rei ignarus eſt: dicat a
te eſſe

Synodus

Hilarius

te esse cōpositum: & quasi mimū Philistionis uel Lentuliac Marilli strophā eleganti sermone confictā. Quo
 nō pueniat semel effrenata temeritas: Post excoicationē Hilarii: post Cypriani harescos librum.
 post Athanasii me dormiente liturā simul & inscriptionē erupit aliquādo cōtra papā Epiphaniū & dolore pe-
 ctoris sui: quo eū in epistola: quā ad Ioannē episcopū scripserat hareticū arguit: in apologia pro Origene dige-
 rit: & his sermonibus cōsolatur. Quin potius aperiēda est i hoc loco ueritas latēs. Nō. n. possibile i tā iniquo iu-
 dicio uti quēquā hoium: ut de causa æquali nō æqualiter sentiat. Sed q̄ auctores obtrectatorē eius hī sunt: qui
 in ecclesia disputare latius solēt: uel etiā libros scribere: qui totū de Origene uel loquunt uel scribunt. Ne ergo
 plures ipsorū furta cognoscant: quæ utriq̄ si ingrati in magrīm nō essent: nequaquā criminosa uiderent: simplici-
 res quoq̄ ab eius lectione deterrerēt. Deniq̄ qdā ex ipsis: qui se uelut euāgelizādi necessitatē per oēs gētes & p
 oēs linguas hīc putat: de Origene male loq̄ndi sex milia librorū eius se legisse: q̄ plurima multitudine audēte
 cōfessus est. Qui si utiq̄ (ut ipse dicere solet) pro cognoscēdis eius malis legebat: sufficere poterāt decē libri ad
 cognoscendum: aut. xx. certe ut q̄ plurimū. xxx. Sex milia aut librorū legere nō iā est errores: ac mala uelē cogno-
 scere: sed totā pene uitā disciplinē eius ac studiis dedere. Quō ergo iste merito audiendus est: cū eos culpat qui
 instructionis suæ causa per pauca eius salua fidei gloria atq̄ integra pietate legerūt: Qui sūt isti qui in ecclesia
 disputare latius solent: Qui libros scribere: Qui totū de Origene loquunt & scribūt: Qui dū sua nolūt fur-
 ta cognosci: & ingrati sūt in magrīm: siccirco simplices ab illius lectione deterrēt. Noīatim debes dicere: & ipsos
 hoies de notare. Ergo beati episcopi Anastasius & Theophilus & Venerius & Chromatius: & oīs tam orientis q̄
 occidentis catholicorū synodus: qui pari snia: quia pari & spū illū hareticū denunciāt populis: fures librorū illi-
 us iudicandi sūt. Et quādo in ecclesiis prædicant: nō scripturā: mysteria: sed Origenis furta cōmemorant: Nō
 tibi sufficit passim contra oīs detractio: nisi specialiter cōtra beatū & insignē ecclesiæ sacerdotem stili tui lanceā
 dirigas: Quis est ille qui uel necessitatē euāgelizandi p oēs gentes: & per oēs linguas hīc se putat: de Origene
 malā loq̄ndi: qui sex milia librorū eius se legisse: q̄ plurima se fratrum multitudine audiente cōfessus est: In qua
 multitudine & caterua fratrū: tu quoq̄ medius eras: quādo ille in sua epistola q̄ritur: pro Origenis haresi nefar-
 ia a te dogmata esse prolata. Criminandus ne est: quare græcam & satyricā & hebræā linguam ex parte: & lati-
 nam nouerit. Ergo & apostolus & apostolici uiri qui linguis loq̄bantur in crimine sunt: & me trilinguem bilin-
 guis ipse ridebis. De sex milibus aut libris: quos ab eo lectos esse confingis: quis credet: aut te uerū dicere: aut illū
 potuisse mentiri. Si enim origenes sex milia scripsisset librorū: potuerat fieri ut uir eruditus: & ab infantia sacris
 lris institutus: pro curiositate & scientia legisset aliena. Quod uero ille non scripsit: quomō iste legere potuit?
 Numera indicem librorū eius: qui in tertio uolumine Eusebii: in quo scripsit uitam Pamphili continetur: & nō
 dico sex milia: sed tertiam partem non reperiēs. Habemus epistolam supradicti pontificis: in qua huic calūniæ
 tuæ: dum adhuc esses in oriente respondit: & apertissimum inēdaciū ostendit: qd libera ueritatis fronte confu-
 rat. Post hæc & tanta audes in apologia tua dicere te non esse defensorē Origenis: atq̄ assertorē illius pro cu-
 ius defensione Pamphilus & Eusebius tibi pagē dixisse sunt uisi. Aduersum quæ uolumina: si dominus uitæ hu-
 ius dederit spatium alias respondere conabor. Nunc tantum tuis assertiōibus obuiasse sufficiat. Et hoc breuiter
 prudentem instruxisse lectorem me istum librum: qui sub noīe Pamphili ferebatur: uidisse primum scriptum
 in codice tuo: & quia non erat mihi curæ quid pro haretico diceretur: sic semper habuisse quasi diuersum esset
 opus Pamphili & Eusebii. Postea uero quæstione mota scriptis eorū: respondisse uoluisse: & ob hanc causam le-
 gisse quid pro Origene uniusquisq̄ sentiret: perspicueq̄ deprehendisse: q̄ primus liber. vi. uoluminum Eusebii
 ipse esset: qui unus sub noīe Pamphili a te editus est: tam græcē q̄ latine immutatis dumtaxat sensibus: de filio &
 spiritu sancto: qui apertam blasphemiam proferebant. Vnde etiam ante annos ferme. x. cum dexter amicus me-
 us: qui præfecturam administrauit prætorii me rogasset: ut auctorē nīcæ religionis ei indicem texerem: iter cæ-
 teros tractatores posui & hunc librum a Pamphilo editum: ita purans esse: ut a te & tuis discipulis fuerat diuul-
 gatum. Sed cum ipse dicat Eusebius Pamphilum nihil scripsisse exceptis breuibus epistolis ad amicos: & pri-
 mus liber sex uoluminum eadem & iisdem uerbis contineat: quæ sub noīe Pamphili a te ficta sūt: perspicuum
 est te siccirco librum hunc disseminare uoluisse: ut sub persona martyris hareses introduceres: cum & de ipso li-
 bro quem Pamphili simulat: multa puerteris: & aliter in græco: aliter in latino sit: fraudem tuam errori meo i-
 putare non debes. Credidi. n. eius esse librorū: quem titulus præferebat: sicut periarchō: & multa alia origenis ope-
 ra: plurimorūq̄ græcæ tractatorū: quæ aut ante non legi: aut nunc compellor legere questione harescos susci-
 tata: ut sciam quæ uitare debeam: quæ probare. Vnde & in adolescentia homelias tantum eius: quas loquebat
 ad populum: in quibus non tanta scandala tenebantur: simpliciter rogantibus transtuli: nullis præiudicans ex
 his quæ probantur illa suscipere: quæ manifeste haretica sunt. Certe ut compendium longi sermonis faciam:
 sicut ego ostendo me ab his accepisse librum: qui de tuo codice transcripserunt: sic tu doce a quo exemplar ac-
 ceperis: ut qui auctorem libri dare alium nō potuerit: ipse falsitatis reus teneatur. Bonus homo de bono cordis
 thesauro profert illa: quæ bona sunt. Atq̄ ex pomorū dulcedine generosi seminis arbor agnoscitur. Scribit fra-
 ter Eusebius se apud afros episcopos: qui propter ecclesiasticas causas ad comitatum uenerant: epistolam quasi
 meo scriptam nomine repperisse: in qua agerem penitentiam: & me ab hebræis in adolescentia inductum esse
 testarer: ut hebræa uolumina in latinum uerterem: in quibus nulla sit ueritas. Quod audiēs obstupui. Et quia
 in ore duorū uel trium stat omne uerbum: uniq̄ testi neq̄ Catoni credendum est: id ipsum multorū me ex urbe
 fratrum scripta docuerunt: sciscitantium an ita se haberet: & a quo ipsa epistola disseminata esset in uulgus la-
 chrymabiliter indicantium: qui hoc ausus est facere: quid aliud non audeat. Bene q̄ malitia non habet tantas

Syracani et egyptiacam

Bonus homo loquutus

Unus testi non Catoni credendum

uires quos conatus. Perierat innocentia: si semper nequitia iuncta esset sapia: & totum quicquid cupit calunia
 preuuleret. Stilum meum qualecunque est: ipsas prestigias & alterius personam: quam se fraudulenter induerat: quis
 esset ostendit. Ergo ille qui epistolam sub nomine meo finxerat: quod male hebraea uoluntate transulisset: obiicere dicitur:
 me in .lxx. condensatione scripturas sanctas interpretatum. ut siue falsa sunt siue uera quae transulsi: in crimine ma-
 neam: dum aut in nouo opere me fateor errasse: aut recens editio ueteris condensatione sit. Miror quomodo in eadem epistola
 homicida & adulter & sacrilegus & parricida me esse non dixerit: & quicquid potest tacita mentis cogitatio intra se tur-
 pitudinis uoluerit. Gratas ei debeo agere: quod cum tanta silua sit criminum: unum mihi erroris uel falsitatis crimen obiecit.
 Ego ne contra .lxx. interpretes aliquid sum locutus: quos ante annos plurimos diligentissime emendatos: meae linguae
 studiosis dedi: quos quotidie in conuictu fratrum edissero: quos psalmos iugiter canto: Tam stultus eram: ut quod
 in pueritia didici: senex obliuisci uellem. Vniuersi tractatus mei horum testimoniis testati sunt. Commentarii in .xii.
 prophetis & meae & .lxx. editione edisserunt. O labores hominum semper incerti: o mortalium studia contrarios iterum fi-
 nes habentia. Unde me putabam bene mereri de latinis meis: & nostrorum ad discendum aios concitare: quod etiam graeci uer-
 su de latino post tantos interpretes non fastidiunt: inde in culpa uocor: & nauis stomacho cibos infero. Et quod in homine
 tutum sit: si innocentia criminosa sit: Dormiente praefamilias inimicus homo zizania supseminauit. Exterminauit
 uineam aper de silua: & singularis ferus depastus est eam. Ego taceo: & istae non meae loquuntur contra me. Ignoro cri-
 men: & in toto orbe confiteor. Heu me mater mea: ut quod me genuisti uir: qui iudicet: & discernat omnia terrarum: Oes
 praefatiunculae ueteris instrumenti quae ex parte exempli subiecti huic rei testes sunt: & superfluum est quod in illis di-
 ctum est: aliter quam tibi dictum est scribere. Incipiam igitur a Genesi: cuius prologus talis est. Desiderii mei desideratas ac-
 cepi epistolas: qui quodam praefatio futurorum cum Daniele sortitus est nomen: obsecratis: ut translatum in linguam la-
 tinam de hebraeo sermone Pentateucum nostrorum auribus traderet. periculosum opus certe & obrectatorum latratibus pa-
 tens: qui me asserunt in .lxx. interpretum suggestionem noua pro ueteribus cudere. ita ingenium quasi uinum praebans:
 cum ego sapissime testatus sum me pro uirili portione in tabernaculo dei offerre quae possim: nec opes aliorum alte-
 rius paupertate foedari. Quod ut auerterem: Origenis me studium puocauit: qui editioni antiquae translatione Theo-
 dotium miscuit asterisco & obelisco: id est stella & uerum opus omne distinguens: dum aut illucescere facit quae minus
 ante fuerant aut superflua quaeque iugulat & confodit: maximeque quae euangelistarum & apostolorum auctoritas pro-
 mulgauit. In quibus multa de ueteri testamento legimus: quae in nostris codicibus non habent: ut est illud. Ex aegyp-
 to uocaui filium meum: & quoniam Nazareus uocabitur: & uidebunt in quem conpunerunt: & flumina de uentre eius
 fluent aqua uiuae: & quae nec oculus uidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit: quae praeparauit deus dili-
 gentibus se: & multa alia: quae proprium *συνταγμα*: id est tractatum desiderat. Interrogemus ergo eos ubi haec
 scripta sunt: & cum dicere non potuerit: de libris hebraeis proferamus. primum testimonium est in Osee: secundum in
 Esaia: tertium in Zacharia: quartum in prouerbis: quintum aequum in Esaia. Quod multi ignorantes apocryphorum
 deliramenta sectantur: & Hiberas nenas libris auctenticis praeferunt: causas erroris non est meum exponere. Iudaei
 prudenti factum dicunt esse consilio: ne ptolemaeus unius dei cultor apud hebraeos etiam duplicem diuinitatem depre-
 henderet. Quod maxime iccirco faciebat: quia in platonis dogma cadere uidebat. Denique ubicumque sacratum ali-
 quid scriptura testatur de patre & filio & spiritu sancto: aut aliter interpretati sunt: aut oino tacuerunt: ut & regi
 satisfacerent: & archanae fidei non uulgarent. Et nescio quis primus auctor cellulas Alexandriae mendacio suo
 extruxerit: quibus diuisi eadem scripturarum: cum Aristaeus eiusdem ptolemaei *πρεσβυτηρ* id est satelles &
 armiger: & non multo post tempore Iosephus nihil tale retulerint: sed in una basilica congregatos contulisse scri-
 bant non prophetasse. Aliud est enim ueritate: aliud interpretem esse. Ibi spiritus uentura praedicit: hic eruditio &
 & uerborum copia ea quae intelligit transfert. nisi forte putandus est Tullius economicum Xenophontis & plato-
 nis pythagoram: & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem afflatus rhetorico spiritu transulisse: ut aliter de
 eiusdem libris per .lxx. interpretes: aliter per apostolos spiritus sanctus testimonia texerit: ut quod illi tacuerunt:
 hi scriptum esse mentiti sint: quid igitur: damnamus ueteres. Minime sed post priorum studia in domo domini quod
 possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum Christi: & quod nesciebant dubiis protulere sententias.
 Nos post passionem & resurrectionem eius: non tam prophetiam quam historiam scribimus. Aliter enim audita:
 aliter uisa narrant: quod melius intelligimus: melius & proferimus. Audi igitur aemule: obrectator auscultata. non
 dano: non reprehendo. .lxx. sed confidenter cum illis apostolos praefero. post istorum os mihi Christus sonat: quos
 ante prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus ultimum pene gradum interpretes tenent.
 Quid liuore torqueris? Quid imperitorum aios contra me concitas? Sicubi tibi in translatione uideor errare: in-
 terroga hebraeos: diuersarum urbium magistros consule: quod illi habent de christo tui codices non habent. Aliud est
 si contra se postea ab apostolis usurpata testimonia probauerunt: & emendatiora sunt exemplaria latina: quam grae-
 ca: quam hebraea: In libris quoque Samuel & Malachi: quos nos regnum quatuor nominamus: post catalogum diui-
 nae scripturae haec intuli: quae cum ita se habeant: obsecro te lector: ne laborem meum reprehensionem aestimes
 antiquorum. In tabernaculum dei offert unusquisque quod potest. Alii aurum & argentum & lapides praeciosos: alii
 byssum & purpuram & cocum offerunt & hiacynthum: nobiscum bene ageat si obtulerimus pelles & caprarum
 pilos: & tamen apostolus contemptibilia nostra magis necessaria iudicat: unde & tota illa tabernaculi pulchri-
 tudo: & per singulas species ecclesiae praesentis: futuraeque distinctio: pellibus tegitur & ciliciis: ardoremque solis &
 iniuriam imbrum: ea quae uisiora sunt prohibent. Vide quanto contra .lxx. interpretes tunc meam supercilio: ut
 illos aurum & praeciosos lapides: & purpuram me pelles & pilos caprarum in tabernaculo christi obtulisse profite-
 ar. ponam & aliud testimonium: ne nunc me regem necessitate compulsam dicat mutasse sententias. In libro temporum
 id est

Nauseanti stomacho cibos infero

*Asteriscus
Obeliscus*

συνταγμα

Hiberas nenas

Aristaeus ptolemaei satelles

*Natos
Interpres
prophetae alij*

Quatuor libri regum

Hieronymus contra Iovinianum

id est paralipomenon: qui hebraice dicitur dabreiani ad sanctum Chromatiu[m] papa[m] praefatu[m] uicula[m] usus su[m]. Si .lxx. interpretu[m] pura: & ut ab eis in graecum uersa est editio permaneret: superflue me mi Chromati episcopo: factissime atque doctissime impelleres: ut tibi hebraea uolumina latino sermone transferre. Quod .n. semel aures hominum occupauerat: & nascens ecclesiae roborauerat fide[m]: iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc uero cum pro uarietate regionu[m] diuersa ferantur exempla: & germana illa antiquaque translatio corrupta sit atque uiolata: nostri arbitrii putas: aut ex pluribus iudicare quod uerum sit aut nouum opus in ueteri opere condere. Illud tibi iudaeis cornicum: ut dicitur oculos configere. Alexandria & aegyptus in .lxx. suis Esichium laudat auctorem. Constantinopolis usque ad Antiochiam Luciani martyris exempla probat. Mediae inter has puincia palestinos codices legunt: quos ab Origene elaboratos Eusebius & paphilus uulgauerunt: totusque orbis hac inter se trifaria uarietate compugnata. Et certe Origenes non solum exempla composuit. iiii. editionu[m] e regione singula uerba describens: ut unus dissentiens statim ceteris inter se consentientibus arguatur. Sed quod maioris audaciae est in editione .lxx. Theodotionis editionem miscuit: asteriscis uide licet designans: quae minus ante fuerat: & uirgulis quae ex superfluo uidebantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant: & post .lxx. cellulas: quae uulgo sine auctore iactant singulas cellas aperuere: hoc quoque in ecclesiis legitur: quod .lxx. nescierunt: cur me non suscipiant latini mei: qui inuiolata editione ueteri: ita nouam condidi ut labore meum hebraeis: & quod his maius est: apostolis auctoribus probem. Scripsi nunc librum de optimo genere interpretandi: ostendens illa de euangelio. Ex aegypto uocaui filium meum: & quonia[m] Nazareus uocabatur: & uidebunt in quem compunxerunt: & illud apostoli: quae oculus non uidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascenderunt: quae praeparauit deus diligentibus se: ceteraque his similia: in hebraeorum libris inueniri. Certe apostolus & euangelistae .lxx. interpretes nouerant. Et unde eis hoc diceret: quod in .lxx. non habet: & Christus deus non utriusque testamenti conditor in euangelio secundum Ioannem: qui credit inquit in me sicut dicit scriptura: flumina de uentre eius fluent aquae uiuae. utique scriptum est: quod Saluator scriptum esse testatur: ubi scriptum est. .lxx. non habent: Apocrypha nescit ecclesia. Ad hebraeos igitur reuertendum est. unde & dominus: & discipuli exempla praesumunt. Haec pace ueterum loquor: & obrectatoribus meis tantum respondeo qui canino dente me rodunt: in publico detrahentes: legentes in argulis. id est & accusatores & defensores cum in aliis probent: quod in me reprobant: quasi uirtus & uirtutum non in rebus sit: sed cum auctore mutetur. Ceterum memini editionem .lxx. translatorum olim de graeco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere aestimari eorum: quos in conuentu fratrum semper edissero. Et quod nunc dabreiani: id est uerba dierum interpretatus sum: iccirco feci: ut inextricabiles moras & siluam nominum quae scriptorum confusa sunt uitio: sensuumque barbarie apertius: & per uersuum cola. id est membra digererem: mihi metipsum & meis iuxta Hismeni uocantem: si aures surdae sunt ceterorum. In Esdrae quoque uolumine similia praefatus sum & post multa haec addidi: quod illaturus sum: exquisitum est. Edidi aliquid quod non habet in graeco. uel aliter habet quam a me uersum est. Quod interpretum laeniant: Interrogent hebraeos: & ipsis auctoribus translationi meae uel abrogent uel derogent fidem. Porro aliud est si clausis quod dicitur oculis: mihi uolunt maledicere: & non imitantur graecorum studium & beniuolentiam: qui post .lxx. translatores iam Christi euangelio coruscante: Iudaeos & Hebionitas legis ueteris interpretes: Aquilam uidelicet: Symmachum: & Theodotionem & curiose legunt: & per Origene[m] labore[m] ecclesiarum dedicauerunt. quanto magis latini mei gratis esse deberent: quod exultant gratiam cernerent aliquid a se mutuari. Primum .n. magnorum sumptuum est & infinitae difficultatis exempla habere omnia. Deinde & qui habuerint: & hebraei sermonis ignari sunt: magis errabunt: ignorantes quis e multis uerius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nunc apud graecos accidit: ut iterum scripturae sensum relinquens: unius cuiuslibet interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui hebraeae linguae saltim paruum habemus sciamus: & latinus nobis utcumque sermo non deest: ut de aliis magis possimus iudicare: & ea quae ipsi intelligimus: in nostra lingua exprimere. Transibo ad librum Iob: quem post .lxx. interpretum editionem: quam Origene obelis asteriscisque distinxit ante annos plurimos latino sermone datum: cum rursus iuxta ipsum hebraicum uerterem: sic locutus sum: cogor per singulos scripturae diuinae libros aduersariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam reprehensionem .lxx. interpretum criminant: quasi non & apud graecos Aquila Symmachus & Theodotion uel uerbum e uerbo: uel sensum e sensu: uel ex utroque comixtum & medie temperatum genus translationis expresserit: & omnia ueteris instrumenti uolumina Origene obelis asteriscisque distinxerit. quos uel additos uel de Theodotione superfluos translationi antiquae inseruit: probans defuisse quod additum est: Discant igitur obrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt: aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest: ut quos plura intermisisse perspexerint: non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur: praecipue in Iob: cui si ea quae sub asteriscis addita sunt subtraxerit: pars maxima detruncabitur: & hoc duntaxat apud graecos. Ceterum & apud latinos ante eam translationem quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus: septingenti ferme aut octingenti uersus defuerunt: ut decurtatus & dilaceratus corrosusque liber feciditatemque sui publice legentibus praebat. Et post multa: quae studio breuitatis praeterego: hoc in fine subiunxi. Audiant quod propter canes mei iccirco me in hoc uolumine laborasse: non ut interpretationem antiquam reprehenderem: sed ut ea quae in illa aut obscura sunt: aut omissa: aut certe uitio scriptorum deprauata: manifestiora nostra interpretatione fierent: quae & hebraeorum sermonem ex parte didicimus: & in latino pene ab ipsis incunabulis inter grammaticos & rhetores & philosophos detriti sumus. Quod si apud Graecos post .lxx. editionem iam Christi euangelio coruscante Iudaeus Aquila & Symmachus ac Theodotion iudaizantes haeretici sunt recepti: qui multa mysteria saluatoris subdola interpretatione caelarent: & tamen in hexaplis habentur apud ecclesias: & explanantur in ecclesiasticis uiris: quanto magis ego christianus de parentibus christianis natus: & uexillum crucis in mea fronte portans: cuius studium fuit omnia reperere: deprauata corrigere: & sacramenta ecclesiae puto & fidelem aperire sermonem: uel a fastidiosis: uel a malis

Paralipomenon liber temporis

8

Asteriscus Virgula

Liber de opt. gene (interf. ian)

Canino dente me rodunt.

Hebionita

gnis lectoribus nō debeo reprobari: Psalterium quoq; qd̄ certe emēdatissimū iuxta .lxx. interpretes nro labore dudū Roma suscepit: rursū iuxta hebraicū uertens præfatione muniui: & sic i parte prologi sum locutus: quā igit̄ nuper cū hebræo disputans q̄dam pro domino saluatore de psalmis testimonia protulisti: uolensq; ille te illudere per sermones pene singulos asserbat nō ita hñi i hebræo: ut tu de .lxx. interpretibus opponebas: studio sissimi postulasti: ut post Aquilā Symmachū & Theodotionē: nouā editionē latino sermone transferrem. Aiebas. n. te magis interpretum uarietate turbari: & amore quo laboris: uel translatione: uel iudicio esse contentū. Vnde ipulsius a te: cui & quæ nō possū negare nō debeo: rursū me obtrectator; latratibus tradidi. maluiq; te uires potius meas q̄ uoluntatē in amicitia q̄rere. Certe cōfidenter dicam: & multos huius operis testes citabo: me nihil dūtaxat scientem de hebraica ueritate mutasse. Sic ubi ergo editio mea a ueteribus discrepat: interroga quē libet hebræo: & liquido uidebis me ab æmulis frustra lacerari: quia malunt contēnere uideri præclara: q̄ discere puerissimi hoīes. Nā cū nouas semp̄ expetant uoluptates: & gulæ eorū uicina maria non sufficiant: cur in solo studio scripturæ ueteri sermone contenti sunt? Nec hoc dico qd̄ prædecessores meos mordeam: aut quicq; de his arbitrer detrahendū: quorū translationē diligentissime emendatā oli meæ linguæ hoībus dedi: sed q̄ aliud sit in ecclesiis christo credentiū psalmos legere: aliud iudæis singula uerba calūniātibus respōdere. Salomonis etiā libros: quos oli iuxta .lxx. additis obelis & asteriscis in latinū ueterā: ex hebraico trāsferrens: & dedicans factis episcopis Chromatio & Heliodoro: hoc in præfatiūculæ meæ sine subieci. Sic uero .lxx. interpretū magis editio placet: habet eā a nobis oli emēdatā. neq; n. sic noua cudimus: ut uetera destruamus. Veniā & ad Esaiā: & partē prologi eius sup̄ .lxx. interpretatiōe subiungā. Quē cū magis euāgelistā q̄ pphetā dicerē: eo q̄ uniuersa christi: ecclesiæq; mysteria sic ad liquidū psecutus esset: ut nō de futuro uaticinari: sed de præteritis historiam texere crederet: etiā hoc addidi. Vnde conicio noluisse tunc tps. .lxx. interpretes fidei suæ sacra pspicue ethnicis p̄dere: ne sanctū canibus: & margaritas porcis darēt. Quē cū hanc editionem legeritis ab illis aduertetis abscondita: Nec ignoro q̄ti laboris sit pphetas intelligere: nec facile quēpiam posse iudicare de interpretatiōe: nisi intellexerit ante q̄ legerit. Nos quoq; patere moribus plurimorū: qui stimulatē inuidiæ: qd̄ consequi nō ualent despiciunt. Sciens ergo & prudens in flāmā mitto manū. Et nihilominus hoc a fastidiosis lectoribus præcor: ut quō græci post .lxx. translatōres Aquilā & Symmachū & Theodotionē legunt: uel ob studiū doctrinæ suæ: uel ut .lxx. magis ex collatione eorū intelligant: sic & isti saltē unū post priores hñe dignent̄ interpretē: legant prius & postea despiciāt: ne uideant̄ nō ex iudicio: sed ex odii præsumptione ignorata dānare. De Daniele aut̄ breuiter respondebo: me nō negasse eū prophetā: quē statim in frōte prologi pphetā esse cōfessus sū. Sed quid hebræi dicerent: & quibus argumentis suā niterent̄ p̄bare sniam: uoluisse mōstrare: & docuisse lectorē ecclesiæ christi hunc pphetā iuxta Theodotionē legere: & nō iuxta .lxx. translatōres. Quorū si in isto libro editionē dixi multum a ueritate distare: & recto ecclesiæ christi iudicio reprobatā: non est meæ culpæ qui dixi: sed eorū qui legunt. Im promptu sunt .iiii. editiones. Aquilæ Symmachi .lxx. & Theodotionis. Ecclesiæ iuxta Theodotionem legunt Danielē. Ego quid peccauī: si ecclesiæ iudicium secutus sum? Quod aut̄ refero quid aduersum Susanæ historiam: & hymnū triū puerorū: & Bel draconis fabulas: quæ in uolumine hebraico nō habent̄ hebræi soleant dicere. Quē id in me criminat̄: stultū se sycophantam probat: non enim quid ipse sentirem: sed quid contra nos dicere soleant explicauī. Quorū opinioni si nō respondi in prologo breuitati studens: ne non præfationem: sed librum uiderer scribere: puto q̄ statim subiecerim. Dixi. n. de quo non est huius tps̄ differere: alioqui & ex eo: qd̄ asserui Porphyrium contra hunc prophetā multa dixisse: uocaui testes Methodium Eusebium & Apollinarē: qui multis uersuum milibus illius uetustitatis responderunt: me accusare poterit: quare non in præfatiūcula contra libros Porphyrii scripserim. Quē istiusmodi nenias confectat̄: & scripturæ hebraicæ ueritatē non uult recipere: audiat libere proclamantem: nemo. n. cogit̄ legere: qd̄ non uult. Ego petētibus scripsi: nō fastidiosis: gratis: non inuidis: studiosis: non sciscitantibus: Et tamen miror quō Theodotionē hæreticum & iudæizantem legit: & qualiscūq; p̄ctōris christiani trāslationem fastidit. Quæso te amice dulcissime qui tā curiosus es: ut etiam sōnia mea noueris: oīaq; quæ per tot̄ ānos absq; metu futuræ scripsi calūniæ: i accusationē uocas: ut respōdeas quō eorū quos accusas præfatiōes librorū accuses: q̄ quodā uaticinio futuræ calūniæ respōderūt: iplētes prouerbiū: prius at̄idotum q̄ uenenū. Quid nocet ecclesiis nra trāslatio? Magnis ut scio sūptibus redempti Aquilæ & Symmachi & Theodotionis quintaq; & sextæ editionis iudæicos translatōres. Origenes tuus: & ne forte queraris figurata te laude percussus. Origenes n̄ (nostrū uoco ob eruditionē ingenii: non ob dogmatū ueritatē) in oībus libris suis post .lxx. interpretes iudæorū translationes explanat & edisserit. Eusebius quoq; & Didymus idem faciunt: Prætermitto Apollinarem: qui bono quidem aīo: sed non secundū scientiam de oīum translationibus in unum uestimentum pannos assuere conatus est: & consequentiam scripturæ non ex regula ueritatis: sed ex suo iudicio texere. Apostolici uiri scripturis utunt̄ hebraicis: ipsos apostolos & euāgelistas hoc fecisse perspicuum est. Dominus atq; saluator ubicūq; ueteris scripturæ meminuit: de hebraicis uoluminibus ponit exempla: ut est illud: Quid credit in me sicut scriptura dicit: flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ: Et i ipsa cruce: Heli heli lamazabathani: quod interpretatur deus deus meus respice in me: quare me dereliquisti: & multa his similia: Nec hoc dicimus: q̄ .lxx. interpretes suggillumus: sed quo apostolorum & Christi sit maior auctoritas: & ubi cūq; .lxx. ab hebræo non discordant: sibi apostolos eorū exempla sumpsisse: ubi uero discrepant: id posuisse in græco: quod apud hebræos didicerant. Sicut ergo ego ostendo multa in nouo testamento posita de ueteribus libris: quæ in .lxx. non habentur: & hæc scripta in hebraico doceo: sic accusator ostendat aliquid scriptum esse in nouo testamento de .lxx. interpretibus: quod in hebraico non habeatur: & finita cōtētio est.

Affuerit parrhos

puerit

est. Ex quibus oibus approbatur & lxx. interpretu editione: quae legentium uetustate firmata est: utilem esse ec-
clesiis: dum ante gentes audiunt Christu uenturu esse: q̄ ueniat: & ceteros interpretes comprobandos: quia non
sua sed diuina uolumina transtulerunt: & familiarem meum id a christiano & amico debere suscipere: qd̄ ma-
gno sumptu sibi a iudeis describere festinauit. Excessi epistolae modū & qui contra haerelimum iam stylum fixerā:
pro me respondere compulsus sum: expectans tria amici uolumina: & ad congeriem criminum eius tota mēte
suspensus: nisi q̄ leuius est professum inimicum cauere: q̄ hostem latentem sub amici nomine sustinere.

Beati Hieronymi presbyteri ad rufinum presbyteri responsua: in qua singula eius maledicta refellit: & cū
Origeniana haereticis seclatorē maledicūq; detractorem ostendit.

Epistola. XLI.

Ecclis lris prudētia tua: qbus in me inuheris: & laudatū quōdā tuū quē ueg; collegam loq̄baris: &
fratrē: nūc libris ad respōdendū pro se puocas: terresq; criminibus. Intellexi illud Salomōis in te eē
cōpletū: In ore stulti baculus contumeliā. Et non recipit fatuus uerba prudētia: nisi ea dixeris: quae
uerfant in corde eius. Et Esaias: fatuus inquit fatua loquit: & cor eius uana itelligit: ut compleat ini-

Fatus fatua loquit.

quitates: & loquat cōtra deū mendaciū. Quid. n. necesse fuit accusatiōis uolumina mittere: & maledicta pfer-
re in mediū? Sic in ultima parte epistolae denunciata morte me deterres: ne audeā respondere criminibus imo
laudibus tuis. Eadē qppe & praedicas & accusas: & de uno fonte dulce amarūq; pcedit. Vnde obsecro te: ut ue-
recundiā & pudorē quā a me exigis: prior exhibeas. & qui mendacii alteri criminariis: desinas ipse mentiri. Ego
nulli scandalū facio: nec accusator iterum tui sū. Non. n. cōsidero qd tu merearis: sed qd me deceat. & Saluatoris
eloquiū ptimefco dicētis: Qui scādalizauerit unū de pusillis istis: qui in me credūt: expedit ei: ut suspēdat mo-
la alinaria i collo eius: & demergat in pfundū maris. Et ue mūdo a scādalis. Necesse est. n. ut ueniāt scādala: sed
ue hoi per quē scandalū uenit. Poterā & ego in te falsa congerere: & dicere me uel audisse: uel uidisse quae nul-
lus ignorat: ut apud ignorantes ipudētia ueritas: & furor cōstantia putaref. Sed absit ut imitator tui sim: & qd̄
in te reprehendo: ipse faciā. Ille loquat spurcitiās: qui pōt spurca cōmittere. Malus hō de malo cordis thesauro
profert ea quae mala sunt. Ex abundantia cordis os loquit. Habeto interi lucy: qd̄ amicus quōdā tuus nūc accu-
satus turpia tua nō uult obiicere: & hoc dico. nō quo accusationis tuae gladios ptimefca: sed quo magis accusari
uelim: q̄ accusare: & pati iniuriam q̄ facere: sciēs praēceptū ab apostolo: nō uosmetipfos ulciscētes charissimi:
sed date locū irae. Scriptū est. n. mihi uindictā: & ego retribuā: dicit dominus. Sed si esurierit inimicus tuus: ciba-
illum. Ei sitierit: potū da illi. Hoc. n. faciens carbonēs ignis congeres sup caput eius. Qui. n. seipsū uideat: ultio-
nē domini nō meret: & tamen ante q̄ respōdeā epistolae tuae: expostulare tecū libet uctulissimē monachor: bo-
ne presbyter: imitator Christi fratrē tuū potes occidere: quē si tantū oderis homicida es. Hoc a saluatore didici-
sti: ut uerberati maxillā praēberes alteri. Sic ipse respōdit pcuratori suo. Si male locutus sū: testimoniū phibe de
malo. Si bene: qd me cādis: Mortē minaris: quā & serpētes iferre possūt. Mors oīum est: homicidiū pessimorū

Seruat omnia os.

*Expostulatio apud rufinum
de accusare.*

Quid. n. nisi tu me occideris: ego immortalis ero? Quin potius habeo grām: q̄ facis de necessitate uirtutē. Nō-
ne & apostoli saluis inter se amicitias dissenserūt: Cum Paulus & Barnabas ppter Ioannē cognomēto Marchū
stomachati sūt: & separauit eos nauigatio: quos christi euāgeliū copulabat. Nō idē Paulus in faciē Cephā resti-
tit: q̄ nō recto pede incederet in euāgeliū: Et tamen praēstorem suū columnā ecclesiae uocat: & exponit praedi-
catione ne in uacū curreret aut cucurrisset. Nōne in religione etiā liberi a parentibus: & coniuges a mariis sal-
ua pietate dissentiunt? Vos si ita habetis: ut hēmus: cur nos odistis? Si aliter creditis: quid uultis occidere? An q̄
a uobis dissenserit occidēdus est: testē inuoco Iesū cōsciaē meae: qui & has lras & tuā epistolā iudicaturus est ad
cōmonitionē sancti papae Chromatii uoluisse reticere: & finē facere simultati: & uicere in bono malū. sed quia
minaris interitum nisi tacuero: respondere cōpellor: ne uidear tacendo crimen agnoscere. & lenitatem meā ma-
lae conscientiae signum interpretaris: hoc est ueg; delematum tuum: nō ex dialectica arte quam nescis: sed ex car-
nificum officina & meditatione prolatū. Si tacuero criminolus ero: si respondero: maledicus: Tu me ergo & pro-
hibes & cogis ad respondendum. In quo utrūq; moderabor: ut & obiecta diluam: & ab iniuria temperē. Quis
enim eum non timeat: qui est paratus occidere? Sequarq; uestigia propositionis tuae seruans certa in illis erudi-
tissimis libris: quos ante q̄ legerem confutauī. Dicis te accusationem meam ad eos tantum misisse: qui meis uer-
bis laesi fuerant: & non ad plures: quia non ad ostentationem: sed ad aedificationem christianis loquendum est.
Et unde oro te: librorū tuorum ad me fama peruenit? Quis eos Romae? quis in Italia? quis Dalmatiae dissemi-
nauit? Si in scriniis tuis & amicorū tuorū latebant: ad me quō mea crimina preuenerunt? Et audes dicere: te non
ad ostentationem: sed ad aedificationem: quasi christianum loqui: qui de sene senex tanta confingis: quanta nō
diceret de latrone homicida: De scorto meretrix: Scurra de mimo: qui parturis mihi montes criminum: & gla-
dios quos defigas in iugulum metum: tanto ante tempore exacuis? Iccirco ne careales & anabassii tui per diuer-
sas prouincias cucurrerunt: ut laudes meas legerent? Ut panagyricum tuum pro angulos & plateas: ac mulier-
culay; textrinas recitarent? Hae est tua illa sancta uerecūdia: hae aedificatio christiana: sic modestus es: sic pru-
dens: ut cateruatim de occidente uenientes mihi tua maledicta narrauerint: ita memoriter & consentaneē: ut e-
go cogerer non scriptis tuis: quae necdum legeram: sed scriptorū respondere opinionibus: & uolantia toto orbe
iacula falsitatis: clypeo ueritatis excipere. Sequitur in epistola tua: noli multo auro redimere notarium meū:
sicut amici tui de meis periarchon schedulis: nondum emendatis: nondum ad purgē digestis fecerunt: ut facilius
falsare possent: quod aut nullus haberet: aut admodum pauci. Gratis a me missum sulcipe codicem: quem cen-
su magno cuperes comparatum. Non te pudet proceruii? Ego auro redimerem notarium tuum: Et quis talis
ac tantus est: ut audeat cum Croeso & Dario pugnare diuitiis? Ut subitum demaratum: & non crassum pertiv-

Aph' aliqui dissensit.

*Cecales qui mori uult
Anabassii A. in fine epistolae
morum dicitur ut memoriter.*

Solus dicitur